

The Project Gutenberg eBook of Jumalainen näytelmä: Kiirastuli, by Dante Alighieri

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jumalainen näytelmä: Kiirastuli

Author: Dante Alighieri

Translator: Eino Leino

Release date: February 1, 2004 [EBook #11072]

Most recently updated: December 23, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: KIIRASTULI ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Rikonen and DP Distributed

Proofreaders

JUMALAINEN NÄYTELMÄ: KIIRASTULI

Kirj. Dante

Suomentanut Eino Leino

Ensimmäinen painos ilmestyi 1913

Ensimmäinen laulu

Älyni pursi purjeensa nyt nostaa vesiä vienompia juostaksensa ja jättääksensä meret julmat[1] taakseen:

Nyt toista laulaa tahdon valtakuntaa, miss' ihmishenki puhdistuu ja tulee taivaisen tien ja armon arvoiseksi.

Mut runous kuollut haudastansa nouskoon! Omanne olla tahdon, Musat pyhät, ja auttakoon mua armas Kalliope,[2]

sävelin moisin säestellen mua kuin tuta saivat tytöt Pieroksen,[3] harakat, jotka teitä haastoi kilpaan!

Suloinen niinkuin itämaan safiirin ol' ilman hohto ylläni, ja seesnä ens piiriin[4] saakka taivas puhdas päilyi.

Taas silmäni sai halun nähdä, koska nyt olin jättänyt ma ilman kuolleen, mi murheutti katsehen ja mielen.

Tuo tähti[5] kaunis, joka lempeen lietsoo, hymyhyn hurmas idän ääret kaikki, Kalojen tähtimerkin kalventaen.

Ma oikealle käännyin tarkastamaan etelän äärtä: tähteä näin neljä,[6] jotk' oli nähty vain ens ihmisaikaan.

Iloitsi taivas niiden tulkinnasta. Oi, pohjan puoli, kuinka orpo olet, kun saa et nähdä moista kirkkautta!

Taas käännyin niitä katsomasta, loinpa katseeni toista taivaankantta kohti, otava josta kadonnut jo oli:

Näin vierelläni ukon[7] yksinäisen, niin arvokkaan, niin kunnioitettavan kuin isä lapsellensa lienee kukaan.

Partansa pitkä oli, harmahtava, ja yhden-näköinen kuin tukka, joka povella heilui kaksijakoisena.

Sätehet noiden neljän tähden pyhän valoivat valkeudellaan kasvot häitä, hän että eessäni kuin Päivä seiso.

»Keit' ootte, jotka vasten virtaa tummaa tulette vankilasta ijäisestä?» hän virkkoi, päättään arvokasta puistain.

»Ken teitä johti? Ken ol' lyhty teille yön syvyydestä päästäksenne, joka ijäti synkistää nuo kuolon kuilut?

Lait helvetin siis joko juurin järkkyy? Uus onko taivahassa tahto, koska käy kadotetut minun kallioitain?»

Oppaani silloin mua koski, sanoin ja käsin ynnä elein polvet multa ja kasvot painoi kunnioittaviksi.

Hän sitten näin: »En saavu itsestäni, taivaasta Nainen[8] alas astui, pyysi mun tämän miehen tietä johtamahan.

Mut kosk' on tahtos, että meistä tietää enempi saisit sekä matkastamme, ei olla toinen voi mun tahtonikaan.

Tää viel' ei nähnyt viime iltaa, mutta niin liki sitä hulluus vei jo hänet, ett' tuskin oli aikaa kääntymykseen.

Niin on kuin sanoin; lähetetty olin hänt' auttamaan, eik' ollut tietä muuta kuin tämä, jota tänne lähdin käymään.

Hän nähnyt on jo kaikki kadotetut; nyt näyttää aion hälle henget, jotka sun vartioiminasi valkenevat.

Kuin hänet tuonut oon, ois pitkä haastaa; soi taivas voiman mulle, että hänet sua kuulemaan ja näkemään voin johtaa.

Suvaitse suosia siis tuloansa! Vapautta etsii hän: sen arvon arvaa se vasta, ken sen eestä uhras elon.

Sa tiedät sen, sa, jolle tervetullut ol' Utikassa kuolema, kun jätit pois verhon, jonka kirkastaa Suur' päivä.

Lakeja luonnon loukanneet me emme, hän elää näät, ja Minos ei mua estä; piirissä asun, jossa Martiasi[9]

sua vielä rukoilevi silmin sivein, o pyhä povi, että ois hän omas: vuoks lempensä nyt meihin mielly vihdoin!

Suo seitsemän nyt valtaas nähdä meidän; sua hälle kiittää tahdon, jos sa sallit alhaalla tuolla sua mainittavan.»

»Martia niin ol' armas nähdä mulle», hän vastasi, »niin kauan kuin ma elin, ma että toivehensa täytin kaikki.

Mut tuon kun virran pahan[10] tuollapuolla hän on, mun[11] muistaa hänt' ei salli laki, mi mulle säättiin sieltä päästessäni.

Vaan Nainen taivainen jos ohjaa sua kuin sanot, tarvis sua ei sievistellä; on kyllin, hänen nimessään kun pyydät.

Sileä katkaise siis kaisla,[12] vyötä hän sillä, myös hän kasvot peskään, niistä pois että haihtuis joka jälki loan.

Näät sovi kenenkään ei silmin samein tavata ensi vartiaa[13] tään paikan; kas, paratiisin heimohon hän kuuluu.

Mudassa pehmeässä, pitkin rantaa[14] tään saaren pienen, kasvaa kaislametsä siellä alahalla, aallon häilyttämä.

Ei mikään kasvi lehti-lehvä taikka kovempi-runkoinen voi siellä elää, kun taivu ei se tuulen tahdon mukaan.

Takaisin tänne sitten älkää tulko! Pian Päivä nousee, tienne näyttää, mistä on loivin pääsy vuoren kukkulalle.»

Katosi hän. Ma puhumatta sanaa nyt nousin. Oppaakseni kaiken käänsin niin katsantoni kuin myös mielenkiinnon.

Hän alkoi: »Tule, poikani, mua seuraa; takaisin käymme sinne, missä painuu tasanko tää päin ala-ääriänsä.

Jo aamun rusko voitti aamun varjon, mi eellä pakeni, niin että kaukaa ma meren läikän erottaa jo taisin.

Kuin mies, mi kääntyy tielle suljetulle ja turhaks uskoo toivon päästä tuosta, niin kuljimme me yksinäistä kenttää.

Me sinne tultiin, missä kaste soti kerällä Päivän, haihtuen vain verkkaan, kun sitä siimes auttoi viileydellään.

Levitti kädet kumpaisetkin silloin mun Mestarini nurmikolle hiljaa; ma tietäin aihehensa, kohden häntä

kohotin poskipääni itkettyneet: taas ilmi sai hän kasvoin kaunoväriin, jok' oli Helvetissä himmentynyt. [15]

Tulimme tuosta rantaan autioon, min merta purjehtinut mies[16] ei koskaan, ken oisi palausta ymmärtänyt.

Mun vyötti hän tuon toisen[17] tahdon mukaan. Oi ihme! Heti kun hän kumartuen valitsi kasvin nöyrän tuon, jo kasvoi

samalla toinen toisen kaislan sijaan.

Toinen laulu

Jo Päivä painui[18] taivaanrantaan, jonka meridianin piste korkein päällä Jerusalemin päilyvi, ja yöhyt,

sen vastakehää kiertäväinen, jätti jo Ganges-virran, kerallansa Vaaka, min pudottaa se kädestään, kun voittaa;

niin että siinä, missä olin, posket Auroran armaan punavalkeuiset jo kellahtui, kuin ollut ois hän vanha.

Me vielä seistiin merenrantamalla kuin miehet, jotka askeltansa miettii, kun mieli vaeltaa, mut ruumis seisoo.

Ja katso, niinkuin usein aamun suussa Mars punertavi halki usman sankan alhaalla lännen puolla, päällä meren,

niin mulle näkyi—jospa näkyis vieläi!— nopea valo, merta kiitäväinen; sen kanss' ei lintu lentänyt ois kilpaa.

Kun tuosta silmän käänsin tuokioksi ja Oppaaltani tiedustella tahdoin, se oli suureksi jo seijastunut.

Sivulla kumpaisellakin sen näin ma jotakin valkeaa, ja alempana taas toista valkeaa, mi siitä välkkyi.

Avannut suutaan viel' ei Mestarini, kun sivuvalkeat jo siiviks muuttui; hän silloin tunsu merta matkaavaisen

ja huusi: »Joudu, joudu polvillesi! Kätesi risti! Enkel' on hän Luojan, saat nähdä moisia nyt toimijoita.

Kas, kuink' on halvat hälle ihmiskeinot, ei kelpaa airo eikä purje hälle, vain siivet soutimiksi kaukorantain.

Kas, kuinka hän ne taivahalle nostaa ijäisin sulin ilmaa halkoellen; ei muutu ne kuin sulat luonnonluomat.

Läheten meitä kirkkaammalta aina Jumalan lintu näytti tuo, siks kunnes sen valkeutt' ei silmä voinut sietää.

Ma maahan katsoin. Nyt hän saapui rantaan, sous pursin nopsin ja niin kevein, että ei vedenpintaan tullut piirtookaan.

Perässä seisoj ruorimies tuo taivaan, autuuden tulikirjat kasvoillansa, satainen saattueena henkiparvi.

In exitu Israel de Aegypto[19] lauloivat kaikki yksi-äänisesti ja loppuun saakka virren veisasivat.

Hän sitten ristinmerkin tehtyänsä pois kiisi nopsaan niinkuin tullut oli; mut kaikki rantaan syöksyivät nyt vainaat.

Olevan outo näytti paikka heille, katsoivat kaikki ympärilleen, niinkuin se katsoo, jonka silmä uutta kohtaa.

Aurinko valkeutta kaikkialle nyt ampui, karkoitettuansa Kauriin vasamin varmoin keskitaivahalta.

Tulijat nuo kun meidät huomasivat, sanoivat: »Tien jos tietänette, meitä te neuvokaa nyt vuoren kukkulalle.»

Vergilius vastasi: »Te uskonette meitä tuntijoiksi paikan tään, mut oomme me myöskin matkalaisia kuin tekin.

Tulimme juuri, hetki teitä ennen, mut tietä toista, jyrkkää niin ja jylhää, meist' että leikiltä tää nousu näyttää.»

Ja sielut, jotka hengityksestäni näkivät, että vielä eloss' olin, nyt kalpenivat iki-ihmetellen.

Kuin juostaan kuulemahan uutisia viestiltä, lehvää öljyyn mi kantaa, välittämättä väen tyrkinnästä, niin sielut onnelliset nuo nyt kiintyi mun kasvoihini, melkein unhottaen, heill' että kulku oli kaunistumaan.

Näin erään heistä eespäin käyvän, mua syleillääkseen niin suurell' armaudella, ma että tahdoin saman tehdä hälle.

O, varjot turhat harha-hahmoinenne! Kolmasti hänet käsivarsin kiersin, kolmasti rintaani vain omaa painoin!

Vuoks ihmeen, luulen, väri multa muuttui, mut varjo hymyili ja taapäin siirtyi mun häntä kiihkeästi seuratessa.

Mua pysähtymään pyys hän lempeästi; ma silloin tunsin hänet, sanoin hälle, hän että hetken haasteleis ja viipyis.

Hän vastasi: »Kuin rakastin ma sua ruumiissa, niin nyt siitä vapaanakin. Siks viivähdän. Mut sa miksi kuljet, minne?»

»Casella,[20] ystävä, teen matkan tämän ma palatakseni paikkaan, mistä olen», näin minä. »Mut miss' ollut oot niin kauan?»

Hän virkkoi: »Vääryyttä ei mulle tehty, tään pääsyn vaikka monta kertaa kielsi hän, joka henkilön ja hetken määrää.

Tahtonsa[21] näät on tahdost' oikeasta. Mut kuut' on kolme nyt hän tänne tulla sovussa suonut jokaisen, ken tahtoi.

Minäkin, joka meren äärell' olin, miss' suolaiseksi Tiberin käy aalto, sain armon hältä päästä purtehensa.

Taas suulle virran tuon hän siivet suuntaa. Näät sinne aina keräytyy ne, jotka ei suistu raisun Akeronin rantaan.»

Ma hälle: »Vienyt laki uus jos sulta ei muistoa ja ääntä laulun lempeen, mi mieltäni niin usein viihdytteli,

suvaitse virkistää taas sieluani, mi tänne tullut ruumihinsa raskaan keralla on ja uuvuksissa ihan.»

Rakkaus, mi hengessäni haastelevi,[22] noin alkoi laulun hän niin suloisesti, se että vielä sisällän nyt soipi.

Mun Oppaani ja minä, muukin seura, mi siinä oli, nauttivan niin näytti kuin kaikk' ois ollut poissa mielen paino.

Kun lauluansa hartahasti tuossa me kuuntelimme, silloin arvon vanhus jo huusi: »Mitä tää on, henget hitaat?

Mi hullu seisahdus! Mi huolettomuus! Vuorelle rientäkää, pois suomut saakaa, jotk' eivät Luojaa teidän nähdä salli!»

Kuin kyyhkyt syömätouhussansa nokkii jyviä, ruohonpäitä rauhallisna, vaill' ylpeyttään tavallista,— äkin

eväänsä jättävät, kun ilmestyvi jotakin, joka säikäyttää heitä ja huolella myös suuremmalla uhkaa;

niin joukko äsken saapunut tuo jätti nyt laulun sekä kohti vuorta riensi kuin rientää mies, mi tiedä viel' ei, minne;

ja mekin oltiin yhtä nopsat lähtöön.

Kolmas laulu

Muut vaikka paossansa hätäisessä hajosivatkin pitkin kenttää, rientäin päin vuorta, minne järki[23] meitä ajaa,

ma liityin Oppaaseeni uskolliseen. Kuink' oisinkaan hänt' ilman juossut? Kuka mua auttanut ois vuoren kukkulalle?

Hän näytti suuttuneelta itsellensä. Oi, omatunto jalo, puhdas, kuinka sua katkerasti erhe pienin[24] kalvaa!

Mut jalkansa kun jättivät tuon kiireen, mi joka liikkeen arvokkuutta haittaa, mun mielenikin, äsken ahdistettu,

avartui, ahmi ympäristöänsä; ja katsoin kukkulaa, mi korkeimpana merestä kohti taivaankantta pyrkii.

Takana Päivän punaloisto leimus, mut eessä varjo peitti sen, jok' oli kuin kuva ruumiini, mi säteet taittoi.

Sivulle silloin käännyin peljästyen ja itseni jo hyljätyksi luullen, kun vain mun eessäni maa musta oli.

»Miks vielä epäilet?» näin Lohduttaja tuo lausui puoleheni käännähtäen, »kerallas enkö käy ja johda sua!

Jo siell' on ilta, jonne haudattihin se ruumis, millä varjoa loin minä; on Brindisistä[25] Napoliin se viety.

Se ettei eessäni nyt varjo synny, ei ole kummempaa kuin ettei taivaat säteitä estä[26] toinen toiseltansa.

Mut kyvyn tuta kuuman, kylmän tuskaa ruumiille näillekin suo voima, joka ei tahdo keinojansa ilmi tuoda.

On hullu, joka järjellensä koettaa mitata äärettömän tien sen, jota Hän käy, mi yks on, vaikka kolminainen.

Totea seikka[27] siis vain, ihmisheimo! Jos nähdä kaiken oisit voinut, tarpeen ei ollut oisi synnytys Marian.

Halusta hedelmättömästä hehkui monikin, joka tyydyttää sen tahtoi, mut saakin ikävöidä ijäisesti.

Niin Aristoteles ja Plato ynnä muut monet...» Tässä puhe katkes hältä, hän päänsä painoi, jääden mietteisiinsä.

Sill' aikaa vuoren juurelle me tultiin; siin' eessä oli kallio niin karu, turhalta että jalka altis tuntui.

Sen rinnall' autioin ja raisuin polku, mi Lericin Turbian[28] kanssa liittää, on porras avoin, helppoaskelinen.

»Ken tietänee, miss' on tää törmä loivin», nyt seisahtuen lausui Mestarini, »sit' että nousta voisi siivetönnä.»

Sill' aikaa kuin hän maahan katsoi, tuumi tienpohjaa, hengessänsä tutkistellen, ja minä vuorta silmin vaeltelin,

näin sieluparven[29] vasemmalta saavan niin vitkaan meitä kohden, että tuskin havaita saattoi heidän liikkumistaan.

Ma virkoin Mestarille: »Silmäs nosta, kas, siinä joukko, joka neuvon antaa, jos itsestäs et keksiä voi sitä.»

Hän katsoi, kasvoin kirkkahin ja vastas:

»He viipyvät, me sinne rientäkäämme!
Nyt toivos vahva olkoon, poikaseni.»

Kun käyty tuhat askelta ehk' oltiin, niin kaukana tuo oli kansa vielä kuin kivi kiittää hyvän heittomiehen.

He silloin kaikki painautuivat paasiin tuon vuoren jyrkän, seisten liikkumatta kuin se, mi säikähtää ja kummaa katsoo.

»Valitut, oi! Te hyvän kuolon saaneet!» Vergilius alkoi, »kautta rauhan, jonka ma luulen kaikkia teit' odottavan,

te virkkakaa, miss' on tää vuori loivin, sit' että nousta vois; näät ajanhukkaa se enin pelkää, ken jo jotain tietää.»

Kuin lampaat lähtee läävästänsä, ensin yks, sitten toinen, kolmas, mutta maahan muut painaa aran silmän ynnä kuonon,

ja tekee niinkuin ensimmäinen: tuo jos pysähtyy, taa sen yksinkertaisina, pyhinä tunkee muut, ei syytä kysy;

niin vastanamme näin ma liikkuviksi nyt päät tuon lauman autuaan ja hurskaan, ujoina kasvot, arvo astunnassaan.

Mut nuo kun ensimmäiset huomas, että puoll' oikealla valon maassa mursin ja että varjoni mun vuoreen piirtyi,

he seisahtuivat, hiukan taapäin käyden; ja kaikki toiset, jotka seuras heitä tekivät samoin, tietämättä miksi.

»Tunnustan teille kysymättä: ruumis tää kuolevainen on, min näätte, siksi jaettu maass' on valo päivänpaisteen.

Te älkää ihmetelkø! Uskokaatte, ett' ei hän ilman Taivaan voimaa tahdo tään vuoriseinän jylhän päälle päästä.»

Näin Mestari. Ja jalo lauma vastas:

»Takaisin kääntykää ja eellä käykää!»
He kädenselin tietä viittasivat.

»Ken lienetkin», yks heistä virkkoi sitten, »mua katso käydessäsi, muistoos johda, maan päällä etkö ennen nähnyt mua.»

Ma käännyin, katsoin tarkkaan; kaunis oli hän katsannolta, jalo keltakutri, mut toinen kulma miekan halkaisema.

Selitin nöyrästi, ma etten koskaan hänt' ollut kohdannut. Hän sanoi: »Katso!» ja näytti haavan ylärinnassansa.

Hymyillen virkki sitten: »Manfred[30] olen, Costanza-keisarinnan pojanpoika; siks pyydän, takaisin kun palaat, käyös

luo kauniin tyttärein,[31] mi äidiks tuli Sisilian ja Aragonian maineen, ja kerro totuus, muut jos toisin haastaa.[32]

Kaks haavaa saatuani kuolettavaa, Hänelle itseni ma itkein uskoin, mi mielellänsä anteheksi antaa.

Olivat synkät syntini. Mut helma Hyvyyden äärettömän on niin laaja, siin' että lepää, ken vain siihen turvaa.

Jos tään ois oivaltanut Luojan armon Cosenzan paimen, jonka kimppuhuni kiihdytti Klemens, silloin oisi vieläi

mun maiset luuni Beneventon luona, korvassa sillan, missä niitä suojais yhäti raskaan kivikummun kuorma.

Nyt niitä sade huuhtoo, tuuli viskoo rannalla Verden, maani ulkopuolia, ne jonne vietiin kynttilöitä ilman.[33]

Mut niin ei sentään kiro paavin sido, ijäinen ettei voisi päästää Rakkaus, kun vihryt vielä vain on toivon kukka.

On totta: joka kirkon kirouksessa elosta, vaikka katuvaisna, eroo, saa seisoa tään vuoren ulkopuolia tuon kauden kolmenkymmen-kertaisesti, min kesti kiro, ellei ehkä aikaa lyhennä häitä rukoukset hyvät.

Nyt arvaat, kuinka teet mun iloiseksi, jos kerrot hyvälle Constanzalleni, mun missä näit ja mikä tääll' on laki;

näät paljon täällä apu heidän auttaa.»

Neljäs laulu

Kun sielun täyttää tuska taikka riemu ja jonkun voimistamme jännittävi, päin sitä sielu kaikki siukoo, muita

nyt muistamatta mahtimuotojansa; siks väärin on kuin eräät luulee, että meiss' sielu sielun päälle kerrostuisi.[34]

Ja siks kun jotain näkyy taikka kuuluu, mi mielen voimakkaasti kiinnittävi, me emme huomaa, että aika rientää.

On voima toinen se, mi kuuntelevi, ja toinen, joka sielun muun on summa; sidottu tää on, vapaa edellinen.

Totuuden täyden siitä sain, kun kuulin sanoja vainaan kummastellen; Päivä näät varmaan viisikymment' astemittaa

mun huomaamattani ol' edistynyt, kun tultiin paikkaan, missä sielut meille huus yhteen ääneen: »Tuosta kulkee tienne!»

Isomman täyttää usein aidan aukon vain hangollinen orjantappuroita maamiehen tarhassa, kun viini tummuu,

kuin oli vuorisola, josta käytiin Oppaani kanssa nyt me kaksin; lauma muu meidät jätti näät. Voi Noliin[35] mennä,

San Leon[36] kiivetä, Bismantovankin kavuta kukkulalle jaloin pelkin. Mut täällä pakko ihmisen ol' lentää,

ma väitän, kaihon suuren siivin nopsin, jos mieli seurata mun Saattajaani, mi tieni valaisija toivon antoi.

Me vaivoin kiipesimme louhten lomaan ja joka puolla vuori uhkas meitä ja jalkaa, kättä vaati nousu jyrkkä.

Kun oltiin ylä-äyrähällä kuilun, rinteellä vuoren avoimella, kysyin: »Mun Mestarini, mitä tietä mennään?»

Hän mulle: »Alaspäin ei askeltakaan! Mua seuraa, vuorta nouse, sikskuin joku näkyvi, joka tiemme varman tietää.»

Huipulle vuoren kantanut ei katse ja jyrkemp' oli rinne sen kuin viiva, mi osoittavi puolet suoraakulmaa.

Väsynyt olin, siksi lausuin: »Isä, ah armas, käänny, katso, kuinka jälkees ma yksin jään, jos käy et hitaammasti!»

Hän vastas: »Poikani, koe kestää tuonne!» ja viittas reunaa vähän matkan päässä,[37] mi koko vuorta vyönä kiersi. Mua

sanansa nuo niin innostutti, että kapusin kaikin voimin jäljessänsä, sikskuin ma seisoin paasiparvekkeella.

Istuimme tuohon kumpainenkin, kasvot päin itää, josta oli käynyt kulku; on usein ilo katsoa näät taakseen.

Loin silmän ensin ala-äyrähille, ja sitten ylös, sekä ihmettelin, kun vasemmalta meihin paistoi Päivä.

Vergilius näki, kuinka tyrmistyttyi mua vaunut valkeuden nuo, kun siinä ne edessämme pohjan äärtä vieri,

ja virkkoi: »Jospa Castor ynnä Pollux[38] ois seurassa tuon suuren kuvastimen, min valo ylös niinkuin alas virtaa,[39]

näkisit Eläinpiirin punertuvan viel' lähempänä Karhuja, jos suistu ei Päivä radaltansa muinaiselta.

Tää kuink' on mahdollista, selviääpi, kun mieles kooten muistat, ett' tää vuori ja Zion, eri pallonpuoliskoilla,

omaavat silti horisontin saman; jos järkeäs nyt kirkkahasti käytät, sa johdat siitä, että rata, jota

osannut Phaëton[40] ei oikein ajaa, näkyisi sieltä nähden käyvän toiseen ja toiseen suuntaan täältä katsottuna.»

»Varmasti, Mestari», ma virkoin, »koskaan niin selvään nähnyt en kuin nyt ma näen asiat, joissa paljon puutuin ennen.

Näen, että keskikehä taivasliikkeen, jot' tiede kutsuu Päiväntasaajaksi ja etelästä talven erottavi,

syyn vuoks, min sanot, täältä yhtä paljon käy pohjoiseen kuin juutalaiset näkee sen heistä käyvän ilmansuuntaan kuumaan.

Mut tietää tahtoisin, jos sallit, matka kuin pitkä meill' on eessämme; näät vuori ylemmä nousevi kuin katse kantaa.»

Hän mulle: »Moinen on tään vuoren laatu, ett' alhaalt' on se vaivaloinen, mutta sen helpompi, mit' ylemmäksi noustaan.

Siks kun se sulle suloiselta tuntuu, niin että kevyt on sun käydä sitä kuin laivan mennä purjetuulen mukaan,

sa silloin huomaa, määränpäässä seisot; levätä siell' on aika uupunehen. En vastaa enempää. Tään totta tiedän.»

Sai sanat nuo hän lausuneeksi, silloin läheltä ääni meille soi: »Kentiesi sit' ennen istahtaa on pakko sinun.»

Käännyimme ääntä kohden, äkkäsimme kädellä vasemmalla paaden suuren, jot' emme ennen olleet huomannehet.

Menimme sinne, näimme ihmisiä, jotk' istuivat tuon kiven siimeksessä lojuen tapaan laiskojen. Ja eräs,

mi mielestäni uupuneelta näytti, syleili käsivarsin polviansa, välillä niiden päätään riiputtaen.

»Ah, armas Mestari», ma lausuin, »katso, tuo kuinka näyttää kuhnurilta aivan kuin oisi hänen

sisarensa laiskuus.»

Hän silloin meihin kääntyi, katsoi meitä, kohotti kasvot sääristään ja virkkoi: »Sa mene, astu ylöspäin, kun jaksat!»

Ma silloin tunsin hänet. Eikä tuska, mi vielä hieman salpas henkeäni, mua pidättänyt menemästä luokseen.

Kun liki päässyt olin, tuskin päättään hän nosti, lausui: »Nähnyt ootko, kuinka vasenta puolta Päivän vaunut vierii?»

Sanansa lyhyet, asenteensa laiskat hymyhyn kiersi hiukan huuliani. Ma sitten virkoin: »Enää en, Belacqua,[41]

sua surkuttele. Mutta lausu, täällä miks istut? Seuraa odotatko? Taikka sun vanha laiskuutesi langettiko?»

Hän mulle: »Veikko, ylöspäin miks nousta? Ei päästäis sentään puhdistuksen piinaan mua Luojan enkeli, mi portill' istuu.

Kun viime hetkeen katumuksen jätin, sen ulkopuolla kiertää täytyy Päivän niin monta kertaa kuin ol' ikävuotein,[42]

mua ellei ennen sitä auta rukous sydämen armoitetun. Muita Taivas kun kuule ei, muut eivät hyödyks mulle.»

Jo edelläni Runoniekka kiipes ja sanoi: »Tule, ehtinyt on Päivä[43] jo korkeimmalle kohdalleen, ja tumma

yön jalka astuu jo Marokkon rantaa.»

Viides laulu

Nuo varjot jättänyt jo olin, jälleen jälessä Oppahani astuin eespäin, kun takanani, sormell' osoittaen,

yks huusi: »Katsokaapa, vasemmalla alemman tuon[44] ei valo päivän paista, elävän lailla kulkevan hän näyttää.»

Kun sanain noiden kaiun kuulin, käännyin ja heidän katsovan näin kummastuksin vain mua, mua ynnä varjoani.

»Mi niin sun sielus hämmentää, sa että hidastat käyntiäs?» näin Mestarini. »Sua liikuttaako, mitä moiset suhkaa?

Mua seuraa, heidän laverrella anna! Lujana seiso niinkuin torni, jonka ei huippu taivu myötä tuulenhumun.

Näät mies, joll' aate aatteen päällä kuohuu, päämäärästänsä loittonee, kun toinen vie aatos hältä aina toisen voiman.»

Mitä ma saatoin sanoa kuin: »tulen»? Sen sanoin, puna poskillain, min vuoksi me anteeks-annon joskus ansaitsemme.

Mut nytpä, meitä hiukan ylempänä, vaelsi poikki vuorta joukko,[45] jonka huulilta säkeet *Misereren*[46] kaikui.

Kun huomasiivat, ettei ruumihini lävitse paistaa päivä voinut, huuto käheä, pitkä: »Oh!» tuon laulun särki.

Ja kaksi heistä airueiden lailla päin meitä juoksi, pyysi: »Selittäkää, keit' ootte ynnä mikä on tää tapaus?»

Näin Mestarini: »Palata te voitte ja virkkaa niille, jotka vartoo teitä, tään ruumis ett' on todellista lihaa.

Jos häntä nähdäkseen he seisahtuivat, niinkuin ma luulen, vastaus tää riittää; he häntä kunnioittakoot, hän heitä

voi hyödyttää.»[47] Niin nopsaan tähdenlennon, kalevan tulten elokuisin illoin en nähnyt taivast' ole halkaisevan

kuin nuo nyt nousi ylös vuorta jälleen ja muihin yhdyttyään meitä kohden taas rajun ratsasparven lailla syöksyi.

»On noita monta, jotka tänne ryntää sua pyytämään», nyt virkkoi Mestarini, »mut mene vain ja käyden kuule heitä!»

Tulivat huutain: »Sielu oi, mi samoot jäsenen syntymässä saaduin tietä autuuden, askelias hiljentäös!

Ja katso, tokko meistä tunnet jonkun, hänestä että viedä viestin voisit! Mut miksi menet? Miks et seisahdukaan?

Me kaikki oomme murhan kautta kuolleet ja olleet syntisiä viime hetkeen; silmämme silloin valo taivaan aukas,

niin että katuen ja anteeks antain elosta erosimme, luottain Luojaan, mi meille suo nyt kaipuun nähdä häntä.»

Ma virkoin: »Vaikka kuinka katson teitä, en ketään tunne, vaan jos suvaitsette, te puhukaa, ja vannon kautta rauhan,

jota ma maailmasta maailmahan tään Oppahani johdoll' etsin, että teen minkä taidan, sielut onnelliset!»

Ja eräs[48] alkoi: »Kukin meistä luottaa myös valattakin lupaukseesi hyvään, kun tahtos vain ei mahdotonta kohtais.

Ma siis, ken yksin ennen muita puhun, sua pyydän, maan jos koskaan nähnyt lienet välillä Kaarlen maiden ja Romagnan,[49]

sa että kehoittaisit Fanon kansaa mun puolestani rukoilemaan paljon; näin saisin anteheksi synnit raskaat.

Ma sieltä olin. Mutta haavat syvät, joist' tippui veri—siinä asuin silloin— sain alueella Antenorin poikain,[50]

ma varmin missä luulin olevani. Sen teki Esten miehet. Kauan kantoi hän vihaa mulle, mutta kohtuutonta.

Paennut jospa Miraan[51] oisin silloin, kun tavattiin ma Oriacon luona, viel' oisin siellä, missä hengitetään.

Mut suolle juoksin, jossa kaaduin mutaan ja kaislikkoon, ja kohta järven näin ma jo hurmeestani maahan muodostuvan.»

Näin toinen nyt: »Niin totta kuin sun toivees tään vuoren päälle päästä täytyköhön, minulle ollos armias ja auta!

Buonconte[52] olen, Montefeltron Kreivi; Giovanna ei, ei muutkaan huolta pidä minusta, siksi allapäin nyt astun.»

Ma hälle: »Turma, väkivalta mikä niin kauas vei sun Campaldinon luota, sun hautas paikkaa ettei tiedä kukaan?»

»Oh!» vastasi hän, »Gasentinon juurta käy joki, Archiano, jonka lähteet on Apennineilla, pääll' luostar-talon.[53]

Nimensä missä muuksi muuttuu,[54] sinne pakenin jalan, haava kurkussani, punaten verelläni virran rantaa.

Mun siinä sumentuivat silmät, viime sanani oli nimi Neitseen; siihen ma kaaduin, jäi vain sinne ruumis kuollut.

Ma totta puhun, eläville kertaa: Jumalan enkel' otti mun, mut piru pimeyden huus: 'Miks viet sa saalihini?

Ijäisen hänestä, laps Taivaan, saanet vuoks kyyneleen, mi hänet multa riistää, mut muuhun nähden mull' on toiset tuumat.'

Sa hyvin tiedät, että höyryt kosteet, joit' ilmaan kertyy, jälleen veeksi jäähtyy, kun ovat nousseet kylmiin kerroksiin.

Tajusi paha-tahto[55] tuo, mi pahaa vain mieltii, keinotkin, ja tuulen nosti ja usman voimallansa luontaisella.

Hän päivän päättyessä laakson peitti ain Pratomagnost'[56] asti vuoriin suuriin sumulla, tihentäin niin taivaan kaiken,

veeks että muuttui ilma kohdullinen, ja sade lankesi, ja mit' ei juoda maa voinut, vierii virroin ynnä puroin,

ja kun ne suistui jokiin suuriin, syöksyi nää vihdoin kyymiin kuninkaalliseen[57] vauhdilla vastaanpitämättömällä.

Ruumiini kylmän Archiano hurja löys alajuoksustaan, sen heitti Arnoon, ja hajos rinnaltani risti, jonka tein käsistäin, kun tuska voitti minut; näin pitkin rantoja ja pohjaa vierin, mun kunnes peitti muta virran tuoma.»

»Palannut päälle maan kun olet jälleen ja tiestäs pitkästä taas levähtänyt», näin kolmas alkoi heti toisen jälkeen,

»mua silloin muistele, ma Pia[58] olen, Siena siitti, murhas mun Maremma; sen tietää hän, mi hohtokivellensä

mun, kerran ennen kihlatun jo, kihlas.»

Kuudes laulu

Kun päättyy noppapeli, paikallensa hävinnyt tuskaisena jää ja toistaa taas heittojaan ja murhemielin tutkii.

Mut voittajaa muu seura kaikki seuraa: takana tuo, tuo eellä käy, tuo kolmas sivulta sulkeuupi suosioon.

Pysähdy ei hän, kuulee tuota, tätä; kenelle kättä antaa hän, se tyytyy, näin ahdingosta pelastuu hän vihdoin.

Samaten minä joukon sankan kesken nyt käänsin kasvojani sinne tänne ja luotain heitä lupauksin torjuin.

Näin siellä tuon Arrezon miehen,[59] jonka Ghino di Tacco käsin julmin tappoi, ja toisen,[60] joka paetessaan hukkuu.

Ojensi siellä käsiänsä Fredrik Novello[61] sekä Pisan mies,[62] min kuolo toi ilmi lempeän Marzuccon voiman.

Näin kreivi Orson, ja sen sielun,[63] jonka ol' erottanut ruumihista kateus ja viha, ei syy oma—niin hän kertoi—

Pier dalla Broccian[64] nimittäin. Ja olkoon varuilla eläissään Brabantin nainen, hän että joukkoon pahempaan ei joutuis!

Kun vapaa varjoista ma noista olin, mua jotka pyysi muita pyytämähän, ett' eestyis heidän pyhyytensä polku,

ma aloin: »Muistan jonkun lauselmasi,[65] Valoni oi, sa jossa kiellät, että päätöstä Taivaan muuttaa voisi rukous.

Ja sitä vain nää sielut pyytelevät. Siis onko turha toivehensa? Vaiko en sanojas lie oikein ymmärtänyt?»

Hän mulle: »Säkeheni selvät ovat, mut silti toivo noidenkaan ei petä, jos seikkaa tutkistelet järjin tervein.

Alene ylin oikeus ei siitä jos polttaa rakkaus pois synnin jonkun, mi sovitettava ois tänne-tulleen.

Ja siellä, missä lauseen tuon ma laadin, ei sovittanut sydän-syytä rukous; se näät ei päässyt Luojan luokse asti.

Mut tosiaan, niin korkeaan sa ällös epäilyyn eksy, jos ei virka sitä hän, jok' on valos totuuteen ja tietoon.

Beatricea tarkoitan, sa ymmärtänet. Näkevä olet hänet autuaana, hymyileväisnä kukkulalla vuoren.»

Ma hälle: »Rientäkäämme, Opas hyvä! En enää väsynyt ma ole lainkaan, ja huomaan, että vuori luo jo varjon.»

Hän vastasi: »Me tänään kiipeämme niin paljon kuin vain jalka jaksaa; mutta on asemamme toinen kuin sa luulet.

Taas Päivän, joka törmän taa nyt peitty, niin ettet enää säteitänsä taita, saat nähdä ennen kuin me vuorell' ollaan.

Mut katso, sielu ypö yksinäinen nyt meitä tuolta kiinteästi katsoo; lyhimmän meille näyttäköön hän tiemme.»

Päin käytiin. Sielu oi lombardialainen, kuink' oli ryhtis ylväs ynnä korska ja silmänluontis arvokas ja tyyni!

Sanonut ei hän ensin mitään, antoi vain tulla meidän, katsoi vain ja katsoi kuin korven jalopeura, kun se lepää.

Läheni häntä Mestari ja pyysi, tien että parhaimman hän meille näyttäis; hän vastannut ei tiedusteluun tuohon,

vaan kysyi maatamme ja vaiheitamme. Suloinen Oppahani alkoi haastaa: »Mantova...» Silloin varjo umpimieli

tuo paikaltansa ponnahti päin häntä ja sanoi: »Mantova! Ma oon Sordello,[66] sun kansalaises!» Ja he syleilivät.

Italia orja ah, sa tuskan koti, sa laiva myrskys' ilman ruorimiestä, et maiden valtiatar, mutta portto!

Niin valmis, kas, tuo oli sielu hieno, kun maansa vain hän sulosoinnun kuuli, sylihin syöksymään sen kansalaisen.

Mut sun on asukkaillas aina sota, ja toinen toistaan siellä syö ja kalvaa sisällä saman muurin, kaivoshaudan.

Sa katso, kurja, mertes rannikoita ja sitten silmää maasi sydämehen, siellä onko paikkaa rauhallista yhtään.

Mit' auttaa, että Justinianus[67] ohjiin opetti sun, kun satulass' ei ketään? Hänt' ilman häpeämme pienemp' oisi!

Voi teitä, joiden olla pitäis hurskaat ja suoda satulansa keisarille, jos tietäisitte, mik' on tahto Luojan! [68]

Te nähkää, kuink' on käynyt hurjaks hepo siit' asti kuin te suitset[69] saitte käteen, kun siltä puuttuu kahle kannuksien.

O, Saksan Albert,[70] joka orhin jätit, niin että villiks, vihaiseks se muuttui, vaikk' ois sun ollut sitä hillittävä,

vanhurskas tähtein tuomio sun heimos ylitse tulkoon, ennen tuntematon ja selvä, että jälkeläises säikkyy!

vuoks sun ja isäs, jotka ahmailitte mait' Alpein tuoltapuolen, autioksi on jäänyt valtakunnan yrttitarha![71]

Käy, katso, huoleton, kuink' on Montecchit, Monaldit, Filippeschit, Cappelletit,[72] surussa toiset, toiset pelvon alla!

Tule ja katso, julma, ahdistusta sun ylhäistes ja hätää kuule heidän, ja nää, mik' on nyt suoja Santafioran![73]

Käy, katso, Roomas nää, mi yksin itkee nyt leskenä ja yötä päivää huutaa: 'Mun keisarini, miks et

luonain ole?'

Käy, katso kansaas, sovussansa sorjaa! Ja jos ei liikkeelle sua sääli saane, sa tule mainettasi häpeämään!

Lupa jos kysyä on mulla, Luoja, mi edestämme ristinpuulla kuolit, pois ootko kääntänyt vanhurskaat silmäs?

Tai viisautesi syvyydessä ehkä jotakin hyvää valmistatko, vaikka se kaukana on meidän katseeltamme?

Italian maa näät hirmuvaltiaita on täys, ja moukka jokainen, mi rupee pukariks puolueiden, on Marcellus![74]

Firenzeni, voit tyytyväinen olla, kun ei sua nämä ajanharhat koske; voit siitä kiittää järjellistä kansaas!

Monell' on oikeus mielessään, mi nuolen varoen ampuu, ettei iskis harhaan; mut sun on kansallas se kielellänsä!

Monikin välttää tointa valtiossa; mut sunpa kevyt kansas kutsumatta jo vastaa, huutaa: 'Mulle, mulle taakka!'

Siis iloitse, sull' onhan syytä siihen, sa, joll' on varaa, viisautta, rauhaa! Jos totta puhun, näyttäytyy sen seuraus.

Ateena, Sparta, jotka muinen laati lakeja yhteiskunnan ylvään, hienon, niin pitkälle ei edistykseen päässeet

kuin sa, mi laadit säännökset niin sorjat ett' usein puoliväliin marraskuuta ei kestä, minkä lokakuussa punoit!

Kuink' usein muuttanut miesmuistiin yhteen sa ootkaan lakis, rahas, virkas, tapas ja vaihtanut myös kansalaisiasi![75]

Jos muistat tään ja sull' on järki selvä, sa huomaat itses naisen kaltaiseksi, mi sairaana ei vuoteellaan saa rauhaa,

vaan käännehtien tuskiansa torjuu.

Seitsemäs laulu

Kun kolme, neljä kertaa syleillehet he oli riemuiten ja kunnioittain, Sordello taantui, kysyi: »Keitä ootte?»

»Jo ennen kuin tää vuori sielut näki luo Luojan pääsemähän ansiokkaat, mun luuni hautasi Octavianus.

Vergilius olen. Kadotin ma taivaan, syyn vuoks en muun, vain uskon puuttuvaisen.» Noin hälle silloin vastas Oppahani.

Kuin se, mi eessään jonkun seikan äkkää niin oudon, ettei tiedä, uskoako vai ei, ja virkkaa: »Totta on! Ei totta»,

näin nyt Sordello. Sitten päänsä painoi tää nöyrästi ja kohti astui, halas alemman lailla hänen polviensa.

»Oi kunnia Latiumin!» hän lausui, »sinä, latinankielen kirkkain laulu-mahti, ijäinen kaune synnyinkaupunkini!

Mink' ansion tai armon vuoks sun kohtaan? Sua kuulemaan jos lienen arvollinen, sa virka, miltä tulet teiltä Manan!»

»Kaikk' käyden piirit tuskan valtakunnan», näin Mestari, »ma tänne tullut olen, mua auttoi, seuraa yhä voima Taivaan.

Tekoni ei, vaan mit' en tehnyt, multa epäsi ikävöimäs Päivän ylvään, kun liian myöhään tuntemaan sen tulin.

Alhaalla siell' on paikka,[76] jota painaa yö vain, ei tuska; jossa vaikerrukset soi huudoin ei, vaan huokauksin haikein.

Siell' asun syyttömien lasten kanssa, jotk' kuolon hammas ennen ehti purra kuin kaste heistä perisyynnin pestä.

Siell' asuu kanssa niiden, joille oudot ol' hyveet pyhät kolme nuo, mut jotka muut kaikki tunsi, täytti vailla vikaa.

Mut jos sa tiedät ja voit virkkaa, virka, mist' alkaa oikein polku Kiirastulen, nopeemmin että ehtisimme sinne.»

Hän vastas: »Paikkaa tääll' ei pantu varmaa; mun ylös, ympäri on käydä lupa, niin kauas kuin ma voin, sua tahdon saattaa.

Mut katso, kuinka alenee jo päivä! On yöllä käydä mahdotonta, siksi tyyssija hyvä nyt on tuumittava.

Eräitä tääll' on oikealla, heidän luo sinut johdan, jos niin tahdot; luulen, kun heihin tutustut, sun ilahtuvan.»

»Kuink' oli?» kysyi Mestari. »Jos joku yletä yöllä tahtois, estäisikö hänt' toinen? Vaiko hältä voima puuttuis?»

Sordello maata[76] sormellansa piirsi ja sanoi: »Katso, et ees viivan yli tään päästä voisi päivänlaskun jälkeen.

Muu kyllä ei, vain pimeys öinen estää mäkeä nousemasta, mutta sepä vie voiman kaiken, vaikk' ois tahto altis.

Sen sijaan alaspäin voi astuskella ja vuorenrintehiä pitkin kiertää, vaikk' kammitsoikin taivaanranta valon.»

Kuin kummastellen virkkoi Mestarini: »Vie meidät sinne siis, sa jossa sanot iloa tuottaa voivan viipymyksen!»

Vain vähän matkaa käytyämme siitä, näin että halki oli vuori, kuten maan päällä rotkopaikat muodostuvat.

»Kas tuonne», varjo lausui, »astukaamme, miss' onnto näkyy luola uurtuvaksi; me siellä vartokaamme uutta päivää.»

Vei alhon suulle meidät polku kiero, ei jyrkkä eikä tasainenkaan; siinä puolt' alemmaksi painui rotkon seinä.

Hopea, kulta, puna-, valkoväri, puu Intian, mi kirkkahasti kiiltää, smaragdi, saatu juuri louhimosta,

kaikk' kalvenneet ois eessä kasvein, kukkain, joit' oli täys tää laakso kirjavia, kuin aina pienempänsä suuri voittaa.

Eik' yksin maalannut siell' ollut luonto, vaan tuoksuin tuhantisin, vienoin, oudoin sen hyvähajuiseksi suitsuttanut.

Salve Regina[77] kaikui kaikkialta, kukista, kentiltä, miss' istui sielut, näkyen vasta sisäpuolle laakson.

»Kun painunut on päivänkehrä», virkkoi mies Mantovan, mi meidät tänne johti, »on aika käydä heidän joukkohonsa.»

Äyräältä tältä liikkeet, kasvot kaikki paremmin nähdä voitte te kuin ollen alhaalla laaksossa, miss' itse ovat.

Tuo, joka ylimpänä istuu, näyttäin kuin oisi tehtävänsä unhottanut eik' yhdy huulillansa muiden lauluun,

ol' Rudolf keisari, mi voinut hoitaa Italian sairaan haavat ois, ne jotka nyt myöhään muiden kautta paranevat.

Tuo, joka näyttää häntä lohduttavan, kuningas maan sen, josta pursuu vesi, min Moldau Elbeen, Elbe mereen kantaa,

on Ottokar.[78] Hän kapaloissa oli parempi jo kuin parrallisna Wentzel, poikansa, torkku, toimeton ja

irstas.

Ja Nykänenä[79] tuo, ken neuvottelee keralla tuon niin kaunis-katsantaisen, paeten kuoli, polkein Ranskan liljan.

Kas, kuinka lyö hän rintoihinsa! Toista myös katsokaa, mi huokaellen tehnyt on poskellensa vuoteen kämmenestään!

Isä ja appi on he 'Ranskan turman'. Sen riettaaksi ja likaiseks he tietää, ja siit' on tuska, heitä tutjuttava.

Tuo vankka-vartinen,[80] mi rinnan laulaa kerällä tuon, joll' on niin suuri nokka, hyveillä kaikill' oli sonnustettu.

Jos kuninkaaks ois hänen jälkeen jäänyt tuo nuori mies,[81] mi istuu taempana, ois hyve käynyt porras portahalta.

Sanoa samaa ei voi veljistänsä. Jakob ja Fredrik peri valtakunnan, mut kumpikaan ei sitä, mik' on paras.[82]

Harvoinpa haarautuvi ihmiskunto tyvestä oksiin; tuo on tahto Hänen, mi antaa sen: se Hält' on rukoiltava.

Mitä ma puhunut oon Pietarista, suur-nenäistä myös koskee kumppaliaan, min vuoks Provence, Apuliakin itkee.

Niin paljon pahemp' oli juurta vesa kuin paremp' olla voi Constanzan[83] miesi Beatricen sekä Margaretan miestä.[84]

Englannin Henrik,[85] tavoiltansa karu, te nähkää myös, hän tuolla yksin istuu; paremmat hälle vesat versoi puusta.

Ja tuo,[86] mi alempana muit' on tuolla, mut ylös katsoo, on markiisi Wilhelm, min sota vastaan Alessandriata

sai suruun Monferratton, Canavesen.

Kahdeksas laulu

Jo oli hetki, jolloin kaiho herää ja sydän heltyy merimiehen, koska on ollut päivä armaan hyvästelyn, ja jolloin uuden pyhiinvaeltajan sulavi mieli kaukokellon soiden, mi murehtivi päivää kuolevata.

Nyt melkein kuurousin ma laulannalle ja katsomaan jäin yhtä vainajista, mi seisten viittas häntä kuuntelemaan.

Kätensä risti, nosti hän ja siirsi päin itää silmänsä kuin Jumalalle ois virkkaa tahtonut: ma muust' en huoli!

Te lucis ante[87] nyt niin hartahasti ja suloisesti hänen suustaan kaikui, ett' unohtamaan sai se itsenikin.

Myös toiset hurskaina ja lempeästi yhtyivät hymniin, loppuhun sen laulain, päin katse taivaan iki-tähtivöitä.

Lukija, totuuteen nyt järkes hijo; sen huntu tosin niin on hieno, että lie helppoa sen läpi nähdä varmaan.

Tuon joukon jalon, valjun, nöyrän yhä näin ylös katsovan ma äänetönnä kuin ois se odottanut sieltä jotain.

Ja kaksi enkeliä[88] taivahilta näin alas käyvän, kädessänsä miekat tuliset, mutta tylsät, kärjettömät.

Viheryt niinkuin urpulehdet heillä olivat vaatteet, joita siivet vihreet takana hulmuttivat ilman alla.

Pysähtyi yks meit' ylemmäksi hiukan ja toinen päälle äyrään vastapäisen, niin että joukko heidän välill' oli.

Erotin hyvin kultakutrit heidän, mut kasvot huikaisivat katsehenei kuin liika aina aistivoiman murtaa.

»He saapuu helmasta Marian», sanoi Sordello, »laakson vartioiksi tämän kyykärmeeltä, mi kohta, koht' on täällä.»

Kun tiennyt en, se mistä, milloin tulis, ma jääksi jähmettyen käännyn, liityin likemmä ystävääni uskolliseen.

Sordello näin: »Luo varjoin suurten noiden nyt astukaamme, haastakaamme heille; he teitä mielellänsä tervehtävät.»

Askelta kolme astuneeni luulen, niin olin pohjalla, ja yhden näin ma, mi mua niinkuin tunteakseen katsoi.

Pimennyt oli ilta jo, mut silmä näin vasten silmää vielä nähdä saattoi, mit' erottaa ei ennen ollut voinut.

Kuin hän mua päin, päin häntä kuljin minä: »Ylevä tuomari, oi Nino,[89] kuinka iloitsen, ettet kadotettu ole!»

Vaihdoin tervehdykset kohteliaat, Hän sitten kysyi: »Milloin vuoren juureen vesiltä saavuit etäisiltä sinä?»

»Oi», vastasin, »kautt' tuskan paikkain tulini tän' aamuna ja eloon ensimmäiseen ma kuulun, vaikka toista käyden tutkin.»

Kun vastaukseni he kuuli tämän, hän ja Sordello taapain astahtivat kuin joku, jonka äkki-seikka iskee.

Yks kääntyi Mestariini, toinen huusi eräälle istuvalle: »Kuule, Konrad, käy katsomahan Luojan armotyötä!»

Ja mulle näin: »Kautt' ihmeen, josta kiittää saat Häntä, joka alkusyynsä salaa, niin ettei siihen tunge tutkiminen,

kun pääset tuollepuolen laajan laineen, kehoita tytärtäin,[90] ett' eestäin sinne rukoilis, miss' on syyttömille korva.

En luule, että rakastaa mua enää emonsa, heitettyään leskenhunnun,[91] takaisin toivova jot' on hän kurja.

Hänestä havaita on helppo varsin, kuin kauan kestää naisen lemmenliekki, jos silmä, kosketus ei lietso sitä.

Niin hänen hautaansa ei kaunistane kyykäärme Viscontin, Milanon herran, kuin kaunistanut kukko ois Galluran.»

Näin puhui hän, ja kasvoillansa oli tuo leima harmin oikean, mi palaa rajusti voi, mut kahleitaan ei katko.

Ma silmilläin sit' ahmin taivaankantta, miss' ovat tähdet hitaisemmat, niinkuin on pyörä hitain liki akseliaan.

Nyt Oppaani: »Mit' ylös katsot, poika?» Ma hälle: »Soihtua nään kolme siellä, joist' eteläinen taivas kaikki palaa.»

Hän mulle: »Painuneet on tähdet kirkkaat nuo neljä,[92] näkemäsi aamun suussa, nää kolme nousseet ovat niiden sijaan.»

Sordello haastajan nyt luokseen veti ja sanoi: »Katso, siin' on vainoojamme!» Samalla sitä sormellaan hän näytti.

Puolelta alhon avoimelta käärme esihin luikerti, sen kaltahinen, mi Eevan syödä palan karvaan antoi.

Lomitse kukkain kulki juova häijy; se silloin tällöin päätä käänsi, nuoli selkäänsä niinkuin peto peseytyvä.

En nähnyt enkä voi siis kertoakaan, kuin siivilleen nous haukat taivahiset, mut kummankin näin kohonneena lentoon.

Pakeni kyy, kun huomasi, että ilmaa viherjät siivet halkoi; paikoillensa palasi silloin enkelitkin heti.

Mut varjo, joka Nino tuomaria totellut oli, kun tää kutsui häntä, sill' aikaa mua katsomast' ei laannut.

Hän alkoi: »Kautta lampun, joka johtaa sua korkeuteen, ja kautta tahtos öljyn, mi kestäköhön Taivaan saliin saakka,

jos Valdimagrasta tai lähistöltä sa tiedon tiennet toden, virka mulle! Mies olin merkitsevä siellä kerran.

Nimeni oli Konrad Malaspina,[93] tuo vanhemp' en, vaan jälkeläinen hänen; sovitan täällä sukurakkautta.»[94]

»Oi», virkoin, »maissanne en ollut koskaan ma ole, mutta koko Europassa ei paikkaa, missä mainittais ei niitä!

Sukunne suuri maine kuuluttanut on kauas seudun tuon ja seudun herrat, se että oudollekin onpi tuttu.

Kautt' ylvään määränpääni vannon, että vähennyt heimonne ei kunniasta lie kiitos miekan eikä kukkaronkaan.

Sit' tottumus ja luonto suosii, tietä se suoraa käy ja väärää välttää, vaikka maailman kuinka pahan Päämies[95] kääntää.»

Ja hän: »No niin, ei käypä seitsemästi[96] Aurinko ole vuotehelle, jonka pääll' Oinas neljin hajasorkin seisoo,

kun kohtelias mielipitees tämä tuleva on sun päähäs isketyksi jo nauloin vankemmin kuin muiden puhe,

jos pysähdy ei pyörä oikeuden.»

Yhdeksäs laulu

Titonen[97] vanhan jalkavaimo sylin jo jättänyt ol' armaan ystävänsä itäistä vaalentaen taivonkantta.

Sen kulmaluilla hohtokivet kiilsi eläintä kylmää[98] tuota hahmotellen, mi ihmisiä pyrstöllänsä pistää.

Kaks askeltansa[99] astunut jo oli yö siinä, missä oli paikka meidän, ja kolmannen jo siivet siirtyi alas.

Ma, jossa Aadam vielä jäljell' oli, nukahdin silloin ruohikolle, minne olimme kaikki viisi[100] istunehet.

Ol' hetki, jolloin aamun suussa alkaa jo pääsky[101] laulaa murhevirsiänsä ehk' ensi tuskiensa muiston vuoksi;

ja silloin ruumihista kauimpana on sielumme ja vähin vanki järjen, sen näyt[102] että jumalaistuu melkein.

Unessa näin ma silloin liitelevän taivaalla kotkan kultahöyhenisen avoimin siivin alas laskeakseen.

Minusta tuntui kuin ma ollut öisin kedolla, jolta keskelt' omaistensa jumalten pöytään Ganymedes vietiin.

Ma mietin: Ehk' on tapa vaakalinnun vain täällä erästä, ehk' ylenkatsoo muualta mitään kynsissään se kantaa.

Näin sitten, liideltään, laadeltuaan se kuinka salamana iski alas, mun tempas, kohotti mun tulen kotiin.[103]

Ja tuntui kuin ois tuli meidät syönyt; ja niin nuo liekit kuvitellut poltti, ett' tuokiossa unen valta päättyi.

Niin mahtoi herätä Akilleus kerran haralla silmin, sieluin säikähtynein ja tietämättä paikkaa, missä oli,

kun Keironilta[104] hänet nukkuvana äitinsä kantoi sylissänsä Skyroon, pois mistä sitten hänet vei helleenit.

Ma ylös ponnahtin, pois kasvoiltani pakeni uni, tuli kauhu sijaan, ja kalpenin kuin miesi jähmettyvä.

Vain Lohduttaja vierelläin mun seisoi; kolmatta hetkeään jo paistoi Päivä ja meri siinsi eessä silmieni.

»Ei pelkäämistä!» lausui Mestarini. »Pois epäily! On asiamme hyvin; syy kasvaa voimas on, ei surkastua.

Ovelle tullut olet Kiirastulen; kas, tuoss' on seinä sitä kaartavainen, ja mist' on halki se, on siinä kynnys.

Rusossa aamun, ennen aurinkoa, kun sielu ruumiissasi nukkui päällä tuon laakson kukkasien, jossa oltiin,

läheni nainen, lausui: 'Oon Lucia,[105] mun suokaa viedä se, mi tuossa nukkuu, ma häntä auttaa tiellä tällä tahdon.'

Sordello jäi ja muutkin varjot jalot. Hän otti sun ja päivän koittaessa näin tänne nousi, jäljessänsä minä.

Sun tuohon laski, ensin silmin kaunein osoitti ovea hän aukinaista; samalla haihtui pois kuin unesikin.»

Kuin mies, mi pääsee levottuudestansa ja pelvostaan, mi turvan tunteeks vaihtuu, kun totuus täys on hälle ilmoitettu,

niin muutuin ma; ja kun mun huolta vailla oleva näki Oppaani, hän läksi nyt vuorta astumaan, ma jäljessänsä.

Lukija huomaa, kuinka kohoo aihe runoni tään, siks ällös ihmettele, jos ylhemmän myös olla täytyy taiteen!—

Me paikkaa lähestyimme, loitommaksi mi näytti ensin muurin-murrokselta tai vuorelta, mi oli mennyt halki,

Nyt siinä portin näin ja portaat: kolme[106] niit' oli, kaikki eri värein välkkyi, näin myöskin portinvahdin, vielä mykän.

Kun silmä aukes aukeemistaan, näin ma, hän että portaall' ylimmällä istui, mut katsantooan kestää en ma voinut.

Kädessä hällä paljas miekka oli, mi säteet säihkytti niin meitä kohden, ma että turhaan tuonne nähdä mielin.

»Ei etemmäks!» hän loihe lausumahan.

»Mit' tahdotte? Miss' onkaan saattajanne?

Tulonne teille vahingoks voi olla.»

Hänelle Mestarini: »Nainen Taivaan, mi hyvin tuntee nämä seikat, juuri näin sanoi: 'Tuonne menkää, siin' on portti!'»

»Hän teidän askeleenne siunatkohon», nyt lausui laupiaasti portinvahti, »siis tulkaa, nouskaa meidän portaitamme!»

Niin teimme. Valkeata marmorina ens porras olija niin kirkas, puhdas, ett' itseni näin siinä kuvastuvan.

Mut toinen tumma, punatumma oli, kiveä karkeaa, kuin poltettua ja rosopintaa pitkin ynnä poikin.

Ja kolmas, muita ylin, näytti tehdyn porfyyrista niin punahehkuvasta kuin veri, joka valtimosta syöksyy.

Nojaten siihen jalkapohjin kaksin Jumalan enkel' istui kynnyksellä, mi näytti kuin ois timantista ollut.

Nuo kolme porrasta ma johdoll' Oppaan alttiisti astuin. Näin hän virkkoi: »Pyydä nyt nöyrästi, hän että avaa lukon.»

Hartaana heityin pyhän jalkain juureen, löin kolme kertaa rintaani ja anoin hält' armoa, ett' aukaisis hän mulle.

Otsaani P:tä seitsemän[107] hän piirsi odalla miekkansa ja lausui: »Pese nää haavat, päästyäsi sisään tuonne!»

Pukunsa alta, jonka väri oli kuin tuhka tai maa lapioitu, kuiva, avainta kaks[108] hän sitten otti; toinen

kultainen oli, hopeainen toinen. Nyt ensin valkeaa hän koetti lukkoon ja sitten keltaista, näin pyynnön täyttiin

Hän meille: »Jos vain toinen avain pettää eik' oikein käänny reiässänsä, silloin tää portti pysyy pyytävälle kiinni.

On toinen kalliimpi, mut toinen vaatii älyä, taitoa taas käyttäjältään, näät siitä riippuu, tokko pulma aukee.

Ne Pietarilta sain. Hän käski, että pikemmin erehtyisin avaamahan kuin sulkemahan polvin pyytävälle.»

Nyt pyhän aukaisi hän portin meille ja sanoi: »Sisään! Mutta muistakaatte, ken taakseen katsoo, palajaa taas ulos.»

Kun puolet aukenivat kaksois-oven ja kääntyi haat tuon pyhän portin, jotka olivat vankat, vaskiset ja soivat,

jyminä kaikui kauemmaks kuin kerran Tarpeian vuoren,[109] koska turhaan hyvä Metellus puolusti sen aartehtia.

Ma tarkkaan kuuntelin tuot' ensi ääntä, mut sitten tuntui kuin *Te Deum laudamus*[110] ois sieltä soinut sulosoiton kanssa.

Se minuun moisen teki vaikutuksen kuin kulkee kuvat kuulijalla, koska kanss' urkuin laulu soi, niin että sanat

välistä kuuluu, väliin taas ei kuulu.

Kymmenes laulu

Olimme sisäpuolia portin, jonka saa unhoon sielun huono aistirakkaus, min silmin nähden kiertotie on suora.

Sen sulkeutuvan jyminällä kuulin. Jos nyt ma taakse oisin katsahtanut, ma miten anteeks oisin voinut pyytää?

Nousimme halkinaista vuorenrintaa, mi milloin sinne, milloin tänne kääntyi kuin aalto ees ja taakse lainehtiva.

»On tässä liikuttava taitavasti», näin virkkoi Mestari, »ja pysyttävä likellä paasiseinä mutkikasta.»

Se askeleemme hidastutti; jälleen kuunkaira ehtinyt jo vuoteellensa ol' lempeähän lephonsa, ennen kuin päästy oltiin onkalosta tuosta. Mut koska taivaan avon alla seistiin, miss' sola takanamme kiinni meni,

tasanko eessä aukes, autiampi kuin korpipolku; uupunut ma olin, molemmat tiestä epävarmat aivan.

Äyräältä, jota avaruus vain saarsi juurelle törmän jyrkän, jylhän, leveys sen oli kolme ihmisruumiin mittaa.

Ja kauas niin kuin katseen siivet kantoi vasempaan taikka puoleen oikeahan, tuo kallas näytti samankaltaiselta.

Viel' emme käyneet olleet askeltakaan, kun huomasin ma vuoriseinän pystyn ja nousta mahdottoman, marmorina

olevan valkeaa ja kirjaellun, niin ettei yksin Polykletus,[111] mutta myös luonto kadehtia tuot' ois voinut.

Se enkeli,[112] mi kera rauhanviestin niin kauan kaivatun maan päälle saapui ja mursi Taivaan pitkän pääsykiellon,

hän asenteessa suloisessa siinä nyt oli eessämme niin elävänä kuin kuva mykkä ollut ei hän oiskaan.

Ois voinut vanhoa, hän sanois *Ave!* Näät vuoreen piirretty myös Nainen oli,[113] min avain aukas meille Luojan lemmen.

Ja hänen asenteessaan näkyi sanat *Ecce Ancilla Dei*, niin selkeästi kuin kuvio, min leima piirtyy vahaan.

»Yhtäänne yksin ällös mieltäs suuntaa», näin lausui Opas lempeä, jost' olin samalla puolla ma kuin ihmissydän.

Ma siksi siirsin katsettain ja näinpä takana Maarian, puoll' oikealla, samalla, jolla seisoi Oppahani,

hakatun kiveen toisen korkokuvan. Sivuutin Mestarini siks ja liki sit' astuin, että erottaisin tarkkaan.

Kuvattu siinä samaan marmor-paateen ol' härjät, vankkurit ja Liiton arkki, mi viran väärält' ottajalta epää.[114]

Sen eessä näkyi kansa seitsen-kuoro, mi kaksi aistintain sai kiistelemään: Yks sanoi: »Laulavat!» »Ei!» toinen sanoi,

Samalla tapaa savu suitsutusten, kuvattu vain, myös nenän ynnä silmät välillä ei:n ja jaa:n sai riitelemään.

Edessä arkin siunatun sen tanssi, koholla liepeet, nöyrä psalmin-seppo,[115] täll' erää enempi' ollen valtiasta

ja vähempi. Mut akkunasta suuren palatsin katsoi, vastapäätä sitä, Mikhal[116] kuin nainen synkkä, halveksuva.

Sijalta, missä seisoin, siirryin sitten ma nähdäkseni kuvan toisen, joka Mikhalin takaa paistoi valkeana.

Esitti kunniaa se korkeata tuon Rooman ruhtinaan, min suuren kunnan Gregorius saattoi voiton kukkulalle.

Trajanus-keisarista kerron.[117] Seisoi lähellä ratsun ohjain leski raukka, kuvattu asenteessa itkun, surun.

Tunkeili ympär' raisu ratsasparvi, min päällä kultahiset kotkat kaarsi kuin oisi tulessa ne liikkunehet.

Ja kesken kaikkien tuo vaimo kurja sanovan näytti: »Herra, kosta, kosta mun kuollut poikani, min vuoksi näännyin!»

Vastaavan hälle valtias: »Siis varro, ma kunnes palajan!» Ja vaimo, lailla sanovan sen, jot' tuska kiirehtivi:

»Mut ellet palaja?» Ja toinen: »Tekee sen joku sijastain.» Ja vaimo: »Mitä sua auttaa sijaises, jos laiminlyöt sen?»

Ja valtias: »Siis ollos lohdutettu, ma työni täytän, ennen kuin ma lähden; niin oikein on, mua pidättää vain sääli.»

Hän, ken ei koskaan mitään uutta nähnyt, tuon kuvakielen oli luonut, meille niin uuden, kun ei moista täällä voida.

Mun katsellessa tuota taidetyötä, niin monen nöyryys-esimerkin kuvaa, jotk' oli rakkaat Tekijän jo tähden,

Oppaani kuiskas: »Katso, kansaa paljon tulevi tänne verkkaan vaeltaen; he meille neuvoo asteet korkeammat.»

Mun silmäni, jotk' ahnaat katsomahan olivat uutta, siinä harhaellen, nopeesti kääntyivät nyt häntä kohden.

En tahdo, lukija, sa että säikyät hyvästä aikeestas, kun kuulet, kuinka syy sovitetaan Luojan tahdon mukaan.

Sa ällös kiinny kiusan muotoon, muista, mit' tulee sitten! Muista: päättyy vaiva pahinkin ennen Tilinpäivää suurta.

Ma virkoin: »Mestari, min meitä kohti nään liikkuvaks, ei ihmisiltä näytä. Mitä se lie? Niin tuijotan ma

turhaan.»

Hän mulle: »Painaa kohti maata heitä[118] niin laatu vaivan vaikean, mun että myös ensin silmäni ol' erehtyä.

Mut katso tarkkaan, silmin seivästäös, ken tulee painamana paatten noiden; nyt nähdä voit jo, kukin kuink' on kuuru.»

Oi, ylväät kristityt, oi, kurjat raukat, sokeat sielun-silmiltänne, jotka uskotte kulkuhun, mi johtaa taapäin!

Matoja oomme, ettekö jo huomaa? On työmme luoda perho taivahinen, mi vanhurskauteen suoajatonna lentää.

Miks sielunne siis ylvästellen kerskaa? Elikot oottehan niin puutteelliset kuin toukat, joilta muodonmuutos puuttuu.

Kuin katon taikka räystäään kannattava kuvio, jonka nähneet ootte varmaan, useinkin rintaan saakka polvet vetää,

ja vaikk' ei tosi, todellista tuskaa herättää näkijässä; niin ma heidät näin vaivatuiksi, kun ma katsoin tarkkaan.

Sen mukaan olivat he kuurut, kuinka syy vähempi tai vaikeampi painoi; ja kyynelöiden kärsivällisinkin sanovan näytti: »Enempää en jaksa!»

Yhdestoista laulu

»O, Isä meidän, jonk' on koti taivas, ei siks, ett' ois se rajas, vaan kun siellä rakastat ensin tekojasi.

Nimeäs, voimaas ylistäköön luotu jokainen, koska kiitos sorja sopii Sun suloiselle henkäyksellesi.

Lähestyköön sun valtakuntas rauha, näät jos se tulis ei, me emme koskaan vois koko järjellämme päästä sinne.

Kuin enkelisi, hosiannaa laulain, sinulle tuovat oman tahtons' uhrin, niin ihmisetkin ihmistahtoinensa.

Mannamme jokapäiväinen suo meille, jot' ilman erämaassa autiossa vain taapäin kulku käy, vaikk' eespäin pyrkii.

Ja kuin me anteeks suomme jokaiselle vääryydet karsimamme, anna Sinä myös armo katsomatta synteihimme.

Hyveemme lankee helposti; sit' älä vanhalla vainoojallamme sa kiusaa, vaan päästä tuosta, joka kietoo pahaan.

Tää viime rukous, rakas Herra, nouse ei meidän vuoks, kun ei se meille tarpeen, vaan niiden, jotka meidän taakse jäivät.»

Noin hyvää matkaa itselleen ja meille rukoillen kulki varjot kuorman alla senkaltaisen, kuin uness' usein tutaan.

Lajinsa mukaan kukin lastattuna ja uupuneena kiersi ensin kehää maailman usmista näin puhdistuen.

Siell' aina eestämme jos rukoillahan, mit' eestä heidän täällä tehdä voivat ne, joiden tahdolla on juuret hyvät!

Heit' auttaa tulee pesemään pois tahrat mukana menneet, että puhtahina, keveinä tähtitarhoihin he nousis.

»Kautt' oikeuden ja säälin, jotka pian kuormanne keventäköön, että voitte halunne mukaan siivet nostaa lentoon,

osoittakaa, miss' suurin portahille on polku, ja jos tiet' on monta sinne, te meille loivin niistä näyttäkäätte!

Näät häntä, joka kanssain kulkee, painaa viel' liha Aadamin, siksi nousemahan hän vastoin tahtaan on hidas varsin.»

Nää sanat Saattajani suusta läksi, mut vastaus, min niihin sai hän, vielä ei selvään puhujaansa ilmi tuonut.

Mut näin se kuului: »Oikealle törmää kerällä meidän käykää, siell' on sola, min kautta kiivetä voi kuolevainen.

Ja jos ei estäis mua paasi, joka niskaani ylpeää niin pahoin painaa, ett' täytyy kasvot maata kohden käydä,

katsoisin häntä, joka vielä elää eik' itseänsä nimitä: ehk' oisi hän tuttu, säälisi mun tuskiani.

Latinalainen olin, poika suuren toskanalaisen, Vilhelm Aldobrandescon; en tiedä, liekö nimi tuttu teille.

Vereni vanha ja työt kuulut isäin mun tekivät niin ylpeäksi, että emoa yhteistä en muistanutkaan.

Jok' ihmistä niin ylenkatsoin, että sen vuoksi kuolin, kuten Siena tietää ja Campagnaticossa lapset kaikki.

Ma Humbert[119] oon; eik' ole turmaks ollut vain mulle ylpeys, myös muille: kaikki sukuni joutui samaan onnettuuteen.

Kun tehnyt eloss' en, nyt kuolemassa mun siksi täytyy tätä kuormaa kantaa niin kauan kuin on lepytetty Luoja.»

Ma pääni painoin häntä kuunnellessain; ja heistä yks (ei hän mi puhui) kiersi nyt varttaan alla taakan tuskallisen,

ja näki mun ja tunki huudahtaen; katseensa vaivoin nyt hän kiinti minuun, mi kuljin kuuruna kuin muutkin siinä.

»Oh!» sanoin, »etkö Oderisi[120] ole, Agubbion kunnia ja taidon, jonka '*enluminer*' on Parisissa nimi?»

Hän vastas: »Veikko, liedommat on lehdet ne, joita Franco Bolognese maalaa; on hänen koko kunnia, mun osa.

En elossani ehkä ollut oisi näin vaatimaton, koska kaihoin kaikin ja sydänpyytein maineesen ma pyrin.

Tuost' ylpeydestä tää on sakko; enkä ehk' oisi täälläkään, jos synnin aikaan en oisi kääntynyt ma Jumalahan.

Oi turha maine ihmistaidon, kuinka nopeesti kuihtuu kukoistukses korkein, jos sit' ei seuraa huonon taiteen kausi!

Kyll' uskoi Cimabue maalareista etevin olevansa; nyt jo tummuu maineensa, koska huudossa on Giotto.[121]

Yks Guido toiselta[122] näin vienyt myöskin on kielen kunnian, ja kenties elää jo mies, mi pesän molemmilta valtaa.

On maine maailman vain tuulenhumu, mi milloin sieltä, milloin täältä tulee, ja muuttaa nimeä, kun muuttaa suuntaa.

Mit' oisit kuulumpi, jos harmaapäänä lihasi riisuisit tai mennyt hautaan olisit piimäsuuna pikkaraisna,

kun kuluu vuosituhat? Ijäisyyteen se nähden sentään on' kuin räpäys silmän on taivaan piiriin hidas-käänteisimpään.

Tuon mainetta, mi eelläni niin verkkaan vaeltaa, soi Toskana kaikki kerran; nyt sitä Siena tuskin kuiskii enää.

Siell' oli herra hän, kun kukistettiin Firenzen raivo, joka siihen aikaan ol' yhtä ylpeä kuin nyt on halpa.

On kuuluisuutemme kuin ruoho kedon, mi kukkii, kuihtuu, ja sen paahtaa sama aurinko, mi sen maasta nosti nuorna.»

Ma hälle: »Sydämeeni sanas todet nöyryyttä valaa, puhkaisten sen paiseen; mut virka, ketä tarkoittit

sa juuri.»

Hän mulle: »Mies on Provenzan Salvani;[123] hän täällä on, kosk' upeudessaan tahtoi ikeensä alle Sienan kaiken saada.

Levähämättä noin hän käy ja käynyt on kuolinhetkestään; saa siten maksaa se täällä, jok' on siellä ylväs liian.»

Ma hälle näin: »Jos sielu, jok' ei kadu, vaan jättävi sen viime hetkehensä, jää alhaalle eik' ylös pääse aikaan

niin pitkään kuin ol' elämänsä mitta, hänt' ellei hurskaat rukoukset auta; kuink' auennut on tuolle armon ovi?»

Hän vastas: »Aikaan kunniansa kerran torille Sienan asettui hän, aivan vapaasti, häpeästä huolimatta, ja pelastaakseen ystävän, mi kitui tyrmässä Kaarlen,[124] teki moista, että se joka valtimon saa vapisemaan.

En kerro enempää, vaikk' epäselvää puheeni on; mut pian kansalaises niin laittaa, että selvittää sen voit sa.[125]

Tuo teko teljet hälle aukas tänne.»

Kahdestoista laulu

Kuin härjät parittain käy alla ikeen ma kuljin kera sielun kuormitetun, luvalla Opettajan arinaan. Mutta

jo sanoi hän: »Nyt jätä tuo ja joudu, näät tässä on purjein sekä airoin paras voimainsa takaa purttaan hoitaa kunkin.»

Ma silloin suoristausin käynnin ryhtiin taas tavalliseen, mutta mietteheni ne jäivät nöyriksi ja kuurupäiksi.

Niin astuin, seuraellen mielelläni Oppaani askelia; kumpainenkin nyt näytti, kuinka nopsat olla voitiin.

Hän mulle: »Tänne silmäs käännä! Hyvä voi olla taivaltasi keventämään, jos katsot maata kantapäittees alla.»

Kuin kantaa kirjoitusta maiset haudat ja kertoo vainajasta, ken hän oli, ett'ei tuon muisto mureneisi, joten

tapahtuu, että kyynel kuuma virtaa haavasta haikeen jälleen-muistamisen, mut tuosta hurskaille vain kannus koituu;

niin näin ma kuvakirjoitusta täynnä,[126] mut taidetyöltään kaunihimpaa, kaiken sen vuorenpinnan, joka tieksi jouti.

Näin sen, mi luotu oli kaikkein muiden edellä jaloksi, ma taivahasta lankeevan alas ukonvaajan lailla.

Ja Briareuksen näin ma toisahalla, salaman taivahisen satuttaman, makaavan maassa, jäisnä niinkuin kuolo.

Näin Tymbreuksen, näin ma Marsin, Pallaan, aseissa vielä, isän ympärillä imehtimässä jätti-jäseniä.

Näin Nimrodin ma tornin juurell' ylhän kuin hourupäisnä katsomassa kansaa, mi Sinearissa myötä ylvästeli.

Oi, Niobe, oi kuinka murhesilmin sun näin ma kesken lastes surmattujen; kaks kertaa seitsemäst' ei jäänyt ketään!

Oi, Saul, sa kuollut omaan miekkaas, miltä sa näytit Gilboassa, jok' ei sitten sadetta, kastett' ole saanut tuta!

Arakne hullu oi, sun myöskin näin ma jo puoleks hämähäkinä; sa olit omihin käynyt turman verkkoihisi!

Oi, Rehabeam, ei kuvas täällä ole uhkaava, mutta sentään kauhistava, vaunuissa, joita vainoojat ei tapaa!

Esitti vielä kova paasi, kuinka Alkmeon äidillensä kallihiksi tuon turmaa-tuovan kaulanauhan teki.

Kuvasi, kuinka Sanheribin pojat isänsä kimppuun kävi temppelissä ja hänet kuollehena jätti sinne.

Kuvasi voitollisen, julma-töisen
Tomyriksen, mi sanoi Kyrokselle:
»Joit verta, saat nyt juoda kylläksesi.»

Kuvasi, kuinka parvin pakenivat assyrialaiset Holoferneen kuollen, ja heidän tappionsa kauhut kaikki.

Näin Troijan tuhkana ja raunioina. Oi, Ilion, kuink' olit halpa, vähä kuvassa, jok' on siellä nähtävänä!

Mik' oli mestari se maalin, kynän, jok' oli luonut asenteet ja varjot, ett' ihmetteli joka hieno sielu?

Elävät eli, kuolleet' oli kuolleet; näin kaikki niinkuin olleet oisi totta ma siinä kuuru-selin kulkiessa.

Siis ylvästelkää, pystypäinä käykää, te Eevan lapset, katsomatta alas, tuo ettei näkyis elontienne huono!

Olimme enemmän jo vuorta nousseet, enemmän vaatinut tuo Päivän rataa kuin luullut aatoksein ois askartava.

Hän, jonka sielu aina eespäin tähtäs, nyt lausui: »Pääsi ylös nosta, aika ei enää ole aprikoiden käydä.

Kas, tuolla enkel' eräs aikoo tulla päin meitä: katso, Päivän kuudes piika[127] jo palaa armahilta askareiltaan.

Sa kunnioittavainen ryhti ota, ett' ylös meidät suvaitseis hän päästää; tää päivä, muista, uudestaan ei koita.»

Ma olin tottunut jo neuvoihinsa, hukata ettei aikaa saanut; siksi sanansa heti oli selvät mulle.

Läheni meitä nyt tuo luotu kaunis valkeissa vaatteissa, ja kasvoiltansa hän oli kuin on hohde aamutähden.

Sylinsä aukas hän ja aukas siivet ja sanoi: »Tulkaa! Liki täss' on portaat, nyt helppo teille niit' on nousta ylös.»

Mut harva hänen kutsuansa seuraa. Oi, ihmisheimo, luotu taivas-lentoon, miks heikoin tuuli noin sun maahan painaa?

Hän meidät johti suulle vuorensolan; otsaani sitten siivellään hän koski luvaten mulle vaelluksen varman.

Kuin vuorta nousten,[128] jonka kirkko yli kohoopi hyvin-hallitun tuon paikan— tarkoitan paikkaa Rubaconten luona!—

puoll' oikealla jyrkkä nousu kätkee portaiksi, jotka siihen aikaan tehtiin, kun varmat oli mitat, pöytäkirjat.

Näin mukavustuu portahiksi täällä myös muuten jyrkkä törmä toisen piirin, mut sentään seinät kahdenpuolin hipoo.

Kun käännyimme nyt noita kulkemahan, *Beati pauperes spiritu*[129] niin kaikui kauniisti, ettei kertoa voi kieli.

Ah, kuink' on ovet erilaiset täällä ja helvetissä! Täällä lauluin käydään sisälle, siellä tuskan huudoin hurjin.

Pyhiä nousimme jo portahia, ja keveämmältä mun tuntui olla kuin äsken tuntui tasaisella maalla.

Siks kysyin: »Mestari, mi paino multa otettu pois on, kun en juuri mitään ma tunne rasitusta taivaltaissa?»

Hän vastasi: »Kun kaikki P:t nuo, jotka jäi otsalles, jo puoli-hävinnehet, poiss' ovat aivan, kuten nyt on yksi,

niin jalkas voittava on tahto hyvä, ne ettei yksin väsymättä ole, vaan vielä iloitsevat nousennastaan.»

Nyt tein kuin mies, mi kulkee, kummallista jotakin päässänsä, jot' ei hän tiedä, mut min hän toisten viittauksist' arvaa,

ja siksi hällä käsi nousee, etsii varmuutta, löytää sen ja täten täyttää sen toimen, jot' ei täyttää silmä voinut:

levitin sormet kädess' oikeassa ja löysin kuus vain kirjaimista niistä, jotk' avain-enkel' oli kirjoittanut.

Tuon nähden Opas veti suunsa nauruun.

Kolmastoista laulu

Olimme yläpäässä portahien, miss' uusi piirtyy kaarros vuoren pintaan, tuon, joka nousevalta synnit poistaa.

Myös täällä kiertää reuna kukkulata kuin piiriss' ensimmäisessä; se ero on vain, tää että nopeammin kaartuu.

Näy täällä ei varjoa, ei kuulla kuvaa; sileä seinä on ja polku samaa väriä lyijyntummaa[130] kuin on kivi.

Nyt Mestari: »Jos odotamme kansaa, joit' tietä tiedustaa, ma pelkään, liian on kauan valintamme viivähtävä.»

Hän sitten aurinkohon kiinsi katseen; sivunsa oikean hän keskukseksi nyt otti, sitä vasemmalla kiertäin.

»Oi, armas valo, jota luottavaisna lähestyn tiellä oudolla, sa johda kuin täällä on kulkijata johdettava.

Valaiset maailman, suot lämmön sille; muu syy jos suuntaan vastaiseen ei aja, säteesi meille aina johdon antaa.»

Niin pitkän kuin maan päällä on peninkulma olimme kulkeneet me siellä matkan vähässä aikaa, tahdoll' alttihilla.

Tulevan tuntui, vaikk' ei nähty mitään, päin meitä lentäin sieluja; ne meitä pyys lempeästi rakkausatrialle.

Ens ääni ohi lentäin selkeästi *Vinum non habent*[131] lausui ynnä meidän taas takanamme toisti samat sanat.

Ja ennen kuin sen kaiku laannut oli, »Orestes olen»,[132] ääni toinen huusi, kuin edellinen ohi mennen meistä.

»Oi, Isä», lausuin, »mit' on äänet nämä?» Ja juur' kun kysyin, kolmas puhui: »Hyvää te niille tehkää, jotka teille pahaa.»

Näin Mestari: »Tää piiri rankaisevi kateuden synnin, siksi rakkaudesta punotut täällä ovat piiskan säikeet.

On kurin oltava näät vastakkaisen kuin syyn, ja luulen, sen sa ennen huomaat kuin päästään päähän sovituksen polun.[133]

Mut katso kiinteästi nyt sa ilmaan, ja eessämme näät istuvan sa kansaa, jokainen joista nojaa kalliohon.»

Teroitin silmäni nyt oikein, katsoin, näin edessämme varjot vaippoinensa, jotk' oli samankarvaiset kuin vuori.

Ja vähän tuonnemmas kun tultu oli, ma kuulin: »Maaria, meit' auta!» Pyhää Mikaelia, Pietaria huudettavan

ja muita. Luule en, maan päällä että käy ihminen niin kova, jok' ei sääliin sulaisi siitä, mitä sitten näin ma.

Näät niin kun liki heitä tullut olin, ett' erottaa voin asenteensa tarkkaan, suur' tuska silmistäni kiersi veden.

Puetut halpaan karva-kankahasen he oli, toinen toisen olkaa tuki ja heitä kaikkia taas vuorensinä.

Noin sokeat, kun heiltä kaikki puuttuu, kerjäävät kirkkoin luona elatustaan ja toinen päänsä yli toisen pistää,

ett' ihmisiss' ei sääli nopsa heräis vain sanain kaiunnasta, mutta myöskin näöstä, joka vähemmän ei pyydä.

Ja kuin luo sokeain ei Päivä tule, niin luokse varjoin, joista haastan juuri, ei taivaan valo tahdo virtaella;

siks silmäluomet kunkin rautalango[134] on kiinni ommeltu kuin jahtihaukan, mi osannut ei muuten olla hiljaa.

Ma luulin tekeväni väärin heitä läheten nähden enkä nähdyks tullen, siks käännyn Neuvojaani viisahasen.

Hän hyvin ties, mit' tahdoin mykkänäkin; siks ei hän varonut mun kysymystäin, vaan sanoi: »Puhu, mutta lyhyeen, selvään!»

Vergilius sillä puolen seisoi mua äärellä, joit' on putoaminen helppo, kun mikään kaide sit' ei kaarra, estä.

Mun toisell' oli puolellani varjot nuo hurskaat, jotka vuoksi neuleen julman niin itki, että heiltä posket kastui.

Ma heihin käännyn, lausuin: »Oi te, joilla on varmuus nähdä valo korkein kerran, päämäärä ainoon ikävöimisenne!

Kautt' armon, joka tunnon vaahdot teiltä niin pois on valistava, että kirkas sen läpi virtaava on muiston kymi,

nyt virkkakaa—ois mieluisaa se mulle— tääll' onko ketään lasta Latiumin; vois häntä hyödyttää, jos saan sen tietää.»

»Oi, veikko, kukin tääll' on kansalainen vain ainoon toden kaupungin;[135] kai kysyt, ken matkamies Italian meist' oli?»

Nuo sanat kuulevani luulin kaukaa ja siitä kauempaa, miss' seisoin; siksi lähenin, lähempää ne kuullakseni.

Näin muiden kesken varjon, vartovalta mi näytti, ja jos kuka kysyy, kuinka: hän nosti leuan sokeoiden tapaan.

»Oi, sielu, joka kohotakses kärsit», ma lausuin, »jos sa äsken sanoit jotain, ilmoita nimes taikka maasi mulle!»

»Ma Sienast' olin», vastas hän, »ja näiden kerällä pesen elonsyötä synkkää, Hänt' itkein, joka itsens' suo, kun saapuu.

En viisas ollut, vaikka tais Sapia[136] nimeni olla; vahingosta muiden enemmän iloitsin kuin onnestani.

Ja ettet uskois, että valhettelen, sa kuule, olinko, kuin sanoin, hullu! Jo alas vaipui kaari vuosieni,

kun luona Collen miehet kaupunkini olivat vainolaista vastaan menneet ja minä rukoilin, mit' tahtoi Luoja.

Väkemme lyötiin, syöstiin synkän paon poluille, ja kun näin tuon metsästyksen, iloa suurempaa kuin koskaan tunsin.

Kohotin kasvot julkeat ma ylös ja huusin: 'Luoja, en sua pelkää enää!' kuin teki rastas hyvän ilman tullen.

Ma etsin rauhaa kanssa Jumalani eloni päättyessä, mutta vielä katuen ei ois sovitettu syyni,

mua ellei muistanut Pier Pettinagno[137] pyhissä oisi rukouksissansa, kun hän mua rakkaudesta surkutteli.

Mut sa ken oot, mi asemaamme meidän kyselet, käyden täällä silmin avoin, kuin luulen, ynnä hengität, kun puhut?»

Ma hälle: »Kerran kadotan kai näön, mut vähäks aikaa vain, kun vähän syypäät nää silmät syntiin kateuden lie olleet.

Siks pelko suurempi mun sieluani alemman piirin vaivan vuoksi painaa, kun nyt jo tunnen tuon ma taakan kuorman.»

Hän mulle: »Ken siis sinut tänne saattoi, kun palata sa alas aiot sinne?» Ja minä: »Hän, mi vait on vierelläni.

Elävä olen, siksi virka, sielu valittu, tahdotko, ma että eestäs maan päällä jotain kuolevaista toimin.»

Hän vastas: »Oh, tää kuulla on niin uutta! Se suur' on merkki Luojan rakkaudesta sua kohtaan; rukoile mun eestäin joskus.

Ja kaiken nimessä, mit' toivot, pyydän, jos milloinkaan Toskanan maata poljet: maineeni korjaa luona omaisteni!

Sa heitä tapaavat kesken kansan turhan min toivo Talamone[138] on, mut tuossa enempi hävii kuin Dianaa[139] etsein;

mut amiraaleille se maksaa enin.»

Neljästoista laulu

»Ken kukkulaamme ennen kiertelevi kuin kuolema on hälle siivet suonut ja mielen mukaan silmät avaa, sulkee?»

»En tiedä; tiedän vain, ei käy hän yksin. Sa hältä kysy, jok' oot häntä lähin, ja tee se kiltisti, hän että puhuu.»

Kaks vainajaa näin, olka vasten olkaa, minusta oikealla haastoi; sitten he päänsä nosti puhuakseen mulle.

Yks virkkoi: »Sielu oi, mi sidottuna ruumiiseen vielä taivas-tietä kuljet! Jumalan tähden lohduksemme lausu,

ken olet, mistä; ihmetyttää meitä niin armo sulle osoitettu, kuten se ihmetyttää, jot' ei ollut koskaan.»

Ja minä: »Keskitse Toskanan virtaa vuo pieni,[140] Falteronan synnyttämä, pitempi kuin on peninkulmaa sata.

Sen rantamalta saavun elävänä; ois turhaa sanoa, ken olen, koska, vähäinen vielä nimelläin on kaiku.»

»Jos tarkoituksesi nyt tajullani lävistän oikein», haastajista virkkoi nyt ensimmäinen, »Arnosta sa puhut.»

Ja toinen hälle: »Miksi meiltä salas tuon virran nimen hän kuin tehdä tapa on seikkain suhteen pöyristyttävien?»

Ja varjo, jolta tätä tiedusteltiin, selitti näin: »En tiedä, mutta oikein on, että katoaa tuon laakson nimi.

Näät alustansa asti, kussa vuoret, joist' irti on Pelorus, vesirikkaat niin ovat, muuall' että tuskin missään,

ain siihen saakka, vedellänsä kussa merelle korvaa se, min pilvet imee, ja joilta taas sen joet, virrat saavat,

hyvettä vihataan niin kaikkialla kuin käärmettä, lie sitten syynä seudun tään onnettuus tai kansan paha tapa.

Ja siks niin muuttunut on myöskin luonto tään laakson kurjan asukkaiden, että vois luulla Kirken[141] heitä paimentavan.

Keskeltä röhky-sikain,[142] joiden sopis rehua syödä eikä ihmisruokaa, se vähää vettään ensin vierittävi.

Eteenpäin käy se, kohtaa piskit[143] pienet, räkyttäväiset yli voimiensa, ja heistä halveksuen kuonon

kääntää.

Käy kulku alaspäin, ja kasvaessaan susiksi[144] näkee koirain muuttunehen tuo kiron kuoppa, turman tuiman kyymi.

Kun alas syössyt syvin on se kuiluin, se tapaa kettuja[145] niin viekkahia, älyä ettei pyytäjän ne pelkää.

En vaikene, ken mua kuulkohonkin; voi hyväks olla hälle, jos hän muistaa, min mulle henki totuuden toi ilmi.

Nään pojanpoikas,[146] kuinka pitkin rantaa tuon joen ylpeän hän metsästävi susia noita, kaikki kauhull' lyöden;

myö heidän lihansa viel' elävänä, ne sitten teurastaa kuin vanhat raavaat, muilt' elon riistää, arvon itseltänsä;

metsästä turman hurmehisna tulee, jälkeensä sellaiseks sen jättää, että ei tuhatvuoteen ennalleen se verso.»

Kuin kuullen turmioita tulevia mies kuunteleva hahmoltansa muuttuu, taholta miltä uhanneekin vaara;

niin näin tuon varjon toisen, kääntyneenä mi kuuli, kauhistuvan, murhettuvan, kun ilmi saanut oli sanain mielen.

Herätti puhe toisen, toisen kasvot minussa halun nimet tietää heidän, siks niitä kysyin, vastausta pyy tain.

Ja sielu, joka mulle ensin haastoi, nyt jatkoi: »Tahdot tekemään mun sulle, mit' itse mulle tahtonut et tehdä.

Mut koska Luoja tahtoo, että loistais sun kauttas armonsa niin suuri, teen sen; siis tiedä, että oon Guido del Duca.

Kateus niin mun hiiksi hurmeltani, iloisen että ihmisen kun näin ma, se kasvoni löi kalman-karvaisiksi.

Nyt viljan tään ma niitän kylvöstäni. Oi, ihmisheimo,[147] miksi mieles hehkuu sellaiseen, jossa esteheks on toinen?

Tää Rinier on; hän kunnia ja maine huoneelle Calbolin on, miss' ei kukaan perinyt sitten hänen kuntoansa.

Eik' yksin hänen heimoltansa mennyt välillä vuoren, Pon, ja meren, Renon perintö totuuden ja tosi ilon.

Maa näillä äärillä niin täynnä kasvaa näät myrkkyputkiä, ett' tuskin koskaan ees viljelys voi tehdä niistä lopun.

Miss' on Pier Traversaro, kunnon Lizio,
Henrik Manardi, Guido di Carpigna?[148]
Romagnalaiset epatoiks on tulleet!

Milloin Bologna synnyttää taas Fabbron! Milloin Faenza Bernardin di Foscon,[149] vähästä siemenestä vesan uljaan?

Äl' ihmety, Toskanalainen, vaikka ma itken, muistain aikalaiset jalot, Guido da Pratan, Ugolino d'Azzon,

Fredrik Tignoson seuralaisinensa ja Traversaran, Anastagein perheet—[150] jo molempain on niiden kunto kuollut—

ritarit, naiset, ilot, murheet, joista jalous ynnä lempi sieluun syttyi; nyt siell' on sydämet vain kylmät, pahat.

Ah, Brettinoro, kuinka pois et karkkoo, kun pois on heimos karkonnut ja muita myös paljon, synninsyytä välttääksensä?

On oikein, kun Bagnacaval ei heelmöi, mut väärin, että Castrocaro, Conio[151] lukua lisää moisten ruhtinaiden.

Pagani-heimo,[152] kun sen poiss' on Piru, on hyvin hallitseva, vaan ei koskaan niin, että siitä muisto kirkas jäisi.

Oi, Ugolin de' Fantoli! On varma nimesi, odottaa kun tarvis ketään ei ole perijääs, ei pimentäjääs.

Mut tietäs käy, Toskanan mies, jo itkuun haluni suuremp' on kuin haastelohon: niin maamme järkyttänyt mult' on mielen.»

Tiesimme, että askelemme kuuli nuo sielut kalliit, vaan kun vaikenivat, se meidät sai tien suuntaan uskomahan.

Kun kaksin taas me astuimme, nyt ääni kuin ukkosen, kun halkaisee se taivaan, taholta vastaiselta soija sanoi:

»Mun murhatkoon, ken minut kohdanneekin!«[153] Ja pakeni kuin jyly loittoneva äkisti pilven puhki iskettyään.

Ja kun se laannut oli korvistamme, jo toinen tuossa pauhinalla tuli kuin ukkos-säällä jymy seuraa toistaan:

»Ma oon, ma oon Aglauros[154] kivettynyt!« Nyt hiipiäksin Runoniekkan turviin taa enkä eteen askeleen ma otin.

Ol' ilma hiljennyt jo kaikkialla. Hän mulle virkkoi: »Tuo ol' ohja kova, min tulis riittää rajaks ihmiselle.

Mut te, te syötte syötin, niin ett' onkeen te käytte vanhan vainoojanne; siksi ei teille auta suksutus, ei suitsi.

Teit' taivas kutsuu, päilyy pääanne päällä ja näyttää, tarjoo ikikauneutensa, mut teidän silmänne vain maahan katsoo;

siks teitä lyö Hän, joka kaikki tutkii.»

Viidestoista laulu

Niin paljon kuin voi hetki kolmas[155] näyttää alusta päivän käyneen valoradan, mi maata kiertävi kuin lapsi leikkii;

niin paljon Auringon nyt astumatta olevan näytti tietä illan suussa: maan päällä keski-yö, mut täällä 'vesper'.

Löi vasten kasvoja sen säteet meitä; niin olimme näät vuorta kiertänehet, nyt että suoraan länttä kohti käytiin.

Valosta vaivan tunsin silmissäni ma suuremman kuin ennen ollut oli, ja jokin uusi mua oudoksutti.

Käteni siks ma päälle kulmakarvain kohotin, tehden niistä varjostimen valoa liian voimakasta vastaan.

Kuin vesi taikka peili heittää säteet taholle vastaiselle, ja ne nousee lakien samain mukaan kuin ne lankes,

ja ne taas yhtä paljon etääntyvät molemmin puolin kiven putousviivaa, kuin todistavat kokemus ja tiede;

näin tunsin kuin ois heijastettu valo edestäpäin mua iskenyt, siks pakoon olikin nopsa kohta katseheni.

»Isäni armas«, kysyin, »ken hän lienee, ma joit' en kaihtaa katsettain voi kyllin? Hän meitä kohden näyttää kiirehtivän.»

»Äl' ihmety«, hän vastas, »silmiäsi jos vielä huikaiseekin heimo Taivaan; hän airut on, on hällä viesti: 'nouskaa!'

Kuluva kauan ei, kun et sa karsein, vaan riemuin näkevä oot seikat nämä, mikäli luonto sun on luonut siihen.»

Kun eessä pyhän Enkelin me oltiin, soi sulo-ääni: »Tästä nouskaa, portaat tässä' ovat loivemmat jo entisiä.»

Me nousimme, hän meiltä haihtui, kuului nyt takanamme *Beati Misericordes*,[156] ja sitten laulu *Iloitse, ken voitat*.

Oppaani kanssa kahden kiipesimme nyt ylöspäin, ja minä mietin käyden etua saada hänen sanoistansa.

Kysyen käännyn hänen puolehensa: »Mit' tarkoitti Romagnan henki tuolla, kun puhui 'toisesta' ja 'estehestä'?»

Hän mulle: »Syynsä suurimman hän tunsu, sen turman myös; siks ihmekö, jos meitä hän moittii, vähemp' ett' ois ihmis-itku?»

Kun pyytehenne kiinnitätte moiseen, min osat, muille jakain, hupenevat, on kateus palje huokauksienne.

Mut rakkaus jos kaarten korkeampain vois ylös johtaa ikävöimisenne, ei painais poveanne pelko tämä.

Näät hyvän mitä useampi omaa, sit' enemmän vain kullakin on hyvää, sen palavampi majan moisen rakkaus.»

»Enemmän nyt ma selitystä halaan», ma virkoin, »kuin jos vaiennut ma oisin ja enempää ma kannan epäilyä.

Jaettu hyvä kuinka omaajansa voi useammat tehdä rikkaammiksi kuin jos sen harvat yksin omistavat?»

Hän mulle: »Siksi että mieles jälleen sa kiinnät asioihin maallisiin, pimeyttä saat sa tosi valkeudesta.

Tuo hyvyys ääretön ja sanomaton, mi ylhääll' on, päin rakkautta rientää kuin päivänsäde kohti heijastintaan.

Niin paljon antaa se kuin toinen ahmii, niin että kuinka laajentuiskin lempi, enempi aina kasvaa ikihyvyys.

Ja mitä useammat pyrkii ylös, sen suurempi on hyvyys ynnä rakkaus ja toinen toistansa ne heijastavat.

Ja jos ei sanani sua tyydyttäne, Beatricen näät, mi sulle täysin tämän on toivees täyttävä kuin kaikki muutkin.

Huolehdi vain, pois että otsaltasi nuo haihtuis haavaa viis kuin nyt jo kaksi; näät kärsimällä vain ne sulkeutuvat.»

»Mua tyynnytät sa», sanoa ma tahdoin mut äkkäsin, ol' eessä kolmas piiri, ja vaikenin, kun silmä vaani uutta.

Minusta tuntui siellä, että näkyyn ma mystilliseen haltioiduin,[157] templin ma nain ja siinä paljon ihmisiä.

Sen kynnyksellä nainen seiso, äidin sulous asenteessansa, ja sanoi: »Miks, poikani, tään olet tehnyt meille?»

Näät surren taattosi ja minä oomme sua etsineet.» Ja heti vaiettuaan tuo esiintyjä ensimmäinen haihtui.

Mut sitten toinen näkyi, poskillansa veet moisen tuskan tuottamat, mi syntyy, kun toista vastaan suuri kauna kasvaa.

Hän sanoi:[158] »Herra kaupungin jos olet, nimestä jonka jumalat niin kiistas ja josta tieteeet kaikki säteilevät,

Peisistratus, nuo käsivarret kosta herjaiset, jotka tytärtämme kauloi.» Ja valtias noin lempeästi vastas

hänelle kasvoin hiljaisin ja vienoin: »Mit' teemme sille siis, ken vihaa meitä, jos tuomitsemme sen, ken meitä lempii?»

Näin sitten kansaa vihan-villitsemää kivittämässä nuorukaista, huutain kovasti toisilleen: »Hänt' iske, iske!»

Ja hänet näin ma kuolon painamana jo kumartuvan maata kohden, silmäin vain ovi auki taivahalle oli.

Ett' anteeks antais vainoojille Herra, rukoilevan hän näytti vaivassansa, näöllä, jot' ei vastustaa voi

sääli.

Kun sieluni taas unestansa kääntyi totuuteen, jok' on unen ulkopuolia, näin harhani, mut totuuden myös niissä.

Oppaani, jolle ihmiseltä näytin ma unestansa juuri heräävältä, nyt sanoi: »Mik' on sun, kun noin sa hoiput?

Oot yli puolen peninkulmaa käynyt sa silmät kiinni, kompuroivin jaloin kuin mies, mi unen on tai viinin vanki.»

»Isäni armas», hälle virkoin, »mua jos kuulet, kerron, mitä mulle näkyi, kun jalkani niin oli multa poissa.»

Ja hän: »Vaikk' kantais sata naamiota sun kasvos, eivät vähimmätkään oisi minulle salatut sun miettehesi.

Näkysi näit, siks ettei sydämesi vesiltä rauhan sulkeutuisi, jotka lähteestä ijäisestä virtailevat.

En kysynyt: 'Mik' on sun?' kuin se tekee, mi katsoo silmin vain, jotk' eivät näe, kun hengetönnä kuollut ruumis lepää.

Mut kysyin vahvistaaksein jalkojasi; näin kannustettava on kuhnureita, kun heräävät, he ettei aikaa tuhlais.»

Astuimme illan suussa, tarkkaavaisna niin kauas kuin voi silmä kantaa, kohti säteitä kirkkahia päivänlaskun.

Mut katso, silloin savu[159] sankka nousi päin meitä, pimeämpi yötä, eikä paeta paikkaa meille ollut missään.

Se meiltä näön vei ja ilman puhtaan.

Kuudestoista laulu

Ei pimeys helvetin, ei yö, miss' ykskään ei tähti loista alla soukan taivaan, min kokonansa pilvet synkät kattaa,

niin paksuun, raakaan peittoon hunnuttanut näköä multa ei, ei aistimia, kuin savu tuo, mi täällä päälle lankes.

Ei silmää sietänyt ees auki pitää; siks Oppahani viisas, uskollinen läheni, tarjos tueks olkapäänsä.

Kuin sokko seuraa saattajaansa tarkkaan ett' eksyis ei, ei esineihin töytäis, joist' olla vaara vois tai tulla turma.

Niin halki ilman kitkerän ja tuiman ma kuljin, kuullen Opastain, mi sanoi: »Vain varo, ettet minusta sa eroo!»

Älysin ääniä, ja kukin tuntui anovan rauhaa ynnä armahdusta Jumalan Karitsan, mi synnit pesee.

Siks *Agnus Dei*[160] oli alku kunkin; samoja sanat oli, nuotti sama, näin heillä oli sopusointu suurin.

»Kuulenko henkiä vai keitä?» kysyin Oppaalta. Mulle hän: »Sa oikein kuulet, ne täällä käyvät vihan paulaa päästäin.»

»Ken olet, savun halki samoovainen, mi meistä puhut niinkuin oisit vielä sa maailmassa ajallisten mittain?»

Näin huusi ääni eräs. Lausui mulle nyt Mestarini: »Vastaa hälle, kysy häneltä, viekö ylöspäin tää polku!»

Ja minä: »Luotu oi, mi puhdistaudut kauniina palatakses Luojas luokse, saat kuulla ihmehen, jos seuraat mua.»

»Niin kauas seuraan kuin on mulla lupa», hän vastas, »ja jos savu silmät peittää, on korvakuulo meitä yhdistävä.»

Ma hälle: »Vielä tässä hahmossani, min kuolo poistaa, ylöspäin ma kiipeen ja käynyt kauhut helvetin ma olen.

Kun ottanut mun laupeuteensa Luoja niin on, ett' tahtoo kartanonsa näyttää tavalla nykyisestä poikkeevalla,

sa ällös salaa, kuka ennen olit, vaan nimes virka, suunta suora neuvo, solalle että sanas meitä johtais!»

»Ma Marcus[161] olin, mies lombardialainen; maailman tunsin, pyrin kuntoon, johon nyt enää joustaan jännitä ei kukaan.

Tiell' olet oikealla noustaksesi.» Näin vastas, lisäs hän: »Ma pyydän, että rukoilet eestäni, kun ylhääll' olet.»

Ma hälle: »Mitä multa pyydät, täyttää lujasti lupaan; vaan mun halkaisevi epäily muuan, jos en pääse siitä.

Se ensin oli yksi-syinen, nyt se on kaksi-syinen; sanas varmentavat sen, mitä kuullut oon[162] ja itse tunnen.

Maailma tosiaan on tuiki tyhjä hyveestä kaikesta, niinkuin sa sanot, ja alta, päältä pahaa tulvillansa.

Mut pyydän, että virkat syyn, sen että näkisin itse, näyttäisin myös muille; yks syyttää taivasta[163] ja toinen maata.»

Hän huokas syvän, tuskan pusertaman »ah»-huudon ensin, sitten lausui: »Veli, maailma sokko on, sa sieltä tulet.

Te lapset maan, te joka seikan syyksi taivaita luulette, kuin kaikki liike ois pakkoseuraus niiden liikunnasta.

Jos oisi niin, ois vapaa tahto teiltä myös temmattu, eik' oikein ois, ett' ilo on palkka hyvän, pahan palkka tuska.

Sysäyksen antaa liikkeisiinne tähdet, en sano: kaikkiin; vaan jos sanoisinkin, on suotu teille tieto hyvän, pahan.

Ja tahto vapaa, kun se urheasti ens taistelonsa tähtein kanssa kestää, voi hyvin hoidettuna kaikki voittaa.

Paremman luonnon, voiman korkeamman te vapaat ootte alammaiset; teihin se sielun luo, jot' eivät tähdet määrää.

Siks jos on maailma nyt mennyt harhaan, syy teidän on, on teistä etsittävä, ja siitä sulle totuuden nyt sanon.

Kädestä Luojan, joka silmin sitä hyväilee ennen syntymistä, sielu kuin laps, mi itkee, nauraa, naljalee,

käy viatonna eikä tiedä mitään, vain ett' on Isän iloisen hän luoma ja mielellänsä huvitusta etsii.

Sen himo ensin pienehen on hyvään, jälestä pettäväisen tuon se juoksee, jos suitsi, ohjaus ei mieltä muuta.

Siks ohjaks täytynyt on panna laki, omata kuningas, min silmä nähdä totuuden kaupungin[164] ees tornit voisi.

On laki, mutta kuka käyttää sitä? Ei kukaan; sillä esipaimen hyvin märehcii, mut on hällä sorkat huonot.[165]

Siks kansa, joka oppahansa näkee moist' etsivän, mit' ikävöi se itse, vain siitä syö eik' enää muuta pyydä.

Tajuta taidat siis, ett' ohjaus huono on syynä syntiin maailman, ei luonto, mi teissä tullut oisi turmelluksi.

Loi Rooma hyvän maailman; mut kaksi sill' oli Aurinkoa,[166] jotka kahta valaisi rataa: maailman ja Luojan.

On toinen sammuttanut toisen, miekka on pantu saattajaksi paimensauvan; ne kaks ei koskaan hyvin

yhteen sovi.

Näät yhtyneinä ei ne pelkää toistaan; jos mua et usko, katso tähkäpäitä, kun joka kasvi siemenestä tutaan.

Tienoilla Pon ja Etschin[167] kastamalla vallitsi kunto, tapa kaunis, ennen kuin Fredrik joutui tasapäähän taistoon.

Nyt taivaltaa voi turvallisna siellä jokainen, joka puhutella kehtaa ei kunnan ihmistä, ei lähestyä,

Viel' ukon kolmen kautta uutta aikaa muinainen nuhtelee; mut hekin nurkuu, kun eloon parempaan ei kutsu Luoja.

On Konrad da Palazzo, Gerhard hyvä ja Guido da Castel,[168] hän, jota 'kunnan lombardialaiseks' ranskalaiset kutsuu.

Siks sanottakoon, että Rooman kirkko, sekoitus kahden hallituksen, lokaan on langennut ja kumpaisetkin tahraa.»

»Oi kelpo Marcus», lausuin, »haastat hyvin, ja nyt ma huomaan, miksi pelto-osuus pojilta Levin[169] kerran kiellettiin.

Mut ken on Gerhard, jonka kerrot jääneen näytteeksi aikain entisten ja nuhteeks tään vuosisadan häijyn, hurjistuneen?»

»Mua pettää taikka koettelee sun puhees», hän vastasi; »toskanankieltä puhut, et muka tunne hyvää Gerhardia!

Nimeä muut' ei mulla hälle; toisen on ehkä luonut tyttärensä Gaia.[170] Jumalan haltuun! Etemmäks en tule.

Kas, kirkkaus jo läpi usman loistaa, yö valkenee; mun täst' on erottava, en eteen Enkelin tuon tulla saata.»

Pois kääntyi, kuunnellut ei enää mua.

Seitsemästoista laulu

Lukija, muista, koskaan vuoristossa jos sumuun jouduit, jonka halki nähnyt et enempää kuin myyrä luomen läpi,

kuink' auetessa usmain kosteoiden ja sankkain alkoi niiden puhki Päivän kuvastin ensin himmeästi kiiltää,

ja mielessäs on kuvitella, nähdä sun helppo, kuinka Auringon ma ensin näin jälleen, ehtoolle jo painuvaisen.

Opasta seuraten näin uskollista sumusta tulin, sädemereen menin, jo sammuneesen alavilta mailta.

Oi, mielikuvitus, mi meidät tempaat niin usein ulkomaailmasta, että tuhannen torven ääntä emme huomais!

Sua mikä lennättää, kun aistit lepää? Valoko, taivahilla valmistuva, vai tahto Tuon, ken sitä siellä johtaa?

Mieleeni kangastui[171] nyt julmuudessaan hän,[172] joka muuttui muotoiseks sen linnun, mi laulamaan on halukkain ja hartain.

Ja tässä sieluni niin painui umpeen, ett' ulkopuolelta ei tullut mitään, jot' ois se tahtonut nyt vastaan ottaa.

Syvyyteen kuvausvoiman syöksyi miesi[173] nyt ristiin-naulittu ja ylväs, yrmy näöltään, sama saakka kuolemahan.

Vierellä seisoi Ahasverus suuri, tuon vaimo Esther, Mardokai myös jalo ja nuhteheton sanoissa ja töissä.

Ja kun tuo kuva itsestänsä särkyi kuin kupla särkyä puuttehessa veden, se josta luotu on, näyn toisen

näin ma.

Nous sielun-silmän eteen tyttö pieni,[174] mi ääneen itki, huus: »Oi valtiatar, vihassa miks sa tahdoit tuhkaks tulla?

Sa itses tapoit, ettet kadottaisi
Laviniaa; nyt kadotit mun, äiti!
Sun surmaas enemmän kuin sulhon itken.»

Kuin uni särkyä, uuden äkkivalon lyödessä luomehen, mut särkyneenäi viel' leikkii, ennen kuin se täysin haihtuu,

katosi niin tuo kangastus nyt multa, kun valonleimaus nyt kasvojani kirkkaampi löi kuin päällä maan on nähty.

Ma käännyn katsomaan, miss' olin; silloin soi ääni: »Täss' on ylöspääsyn paikka!» Tuo aikeet muut nyt kaikki poisti multa

ja teki tahtoni niin nopsaks häntä, ken haastoi, katsomaan ja löytämähän, se ettei lepää, ennen kuin se täyttyy.

Mut niinkuin Päivä silmät huikaisevi ja hunnuttaupi valohonsa liikaan, niin tämä multa näkövoiman otti.

»Taivainen henki on hän, ohjoava meit' ylös pyytämättä, tietä suoraa, mut piileväinen valkeuteensa itse.

Hän tekee meille,[175] me mink' itsellemme; ken vartoo pyyntöä, kun näkee tarpeen, näät viekkahasti valmistuu jo kieltoon.

Siis kutsuansa jaloin seuratkaamme! Nouskaamme nopsaan, ennen kuin yö lankee, tai estyy tiemme aamunkoittoon asti.»

Noin puhui Oppaani; nyt askeleemme päin portahia yhdess' ohjasimme, ja heti ensi asteella kun olin, ma tunsin lähellään kuin siivenlyönnin,[176] kuin leyhkän kasvoillain, ja soi: *Beati Pacifici*,[177] jotk' ovat vailla vihaa.

Niin paljon nousseet oli päämme päälle jo viime säteet, joita pimeys seuraa, ett' tuolla täällä tähtönen jo syttyi.

»Ah, voimani, miks multa niin sa menet?» ma sanoin itseksein, kun tunsin, että jalkaini kunto kangistui jo kovin.

Olimme siinä, missä nousseet portaat ei enää; seisoiimme jo liikkumatta kuin laiva, joka laskenut on rantaan.

Nyt hiukan kuullostin ma kuullakseni jotakin pyöröstä tään piirin uuden, mut sitten käännyn Mestariin ja lausuin:

»Isäni armas, virka, mitkä synnit pois pestään piirissä, miss' oomme? Jalka jos seisahtuikin, jatkukoon sun puhees.»

Hän mulle:[178] »Hyvän rakkaus, mi niukka tekoihin oli, täällä täydellistyy, ja sounti liian hidas rangaistahan.

Mut että selvemmin viel' ymmärtäisit, minuhun mieles käännä; ehkä heelmän hyvänkin saat sa tästä viivykistä.»

Ja jatkoi: »Luoja ei, ei luotu kukaan vaill' ole ollut rakkautta luonnon tai sielu, poikani, sen tiedät hyvin.

Erehdy rakkaus ei luonnollinen; esine huono toisen harhauttaa tai into liian suuri, liian pieni.

Jos suuntauu se hyvään taivahiseen eik' kiinny liiaks hyvään halvempahan, ei synnä voi se olla synninhimon.

Mut kun se pahaan kääntyy, ahnehtien liiaksi taikka liian vähän hyvää, niin Luoja vastaan luomakunta sotii.

Sa tästä ymmärrät, ett' teissä rakkaus on joka hyveen alkusyy, ja siemen jokaisen myöskin teon

rangaistavan.

Mut kun ei rakkaus voi omaajansa onnesta kääntää kasvojansa, luodut kaikk' itsevihaltaan on varjeltuja.

Ja kun ei kuvitella olentoa voi itsekseen, ei Jumalasta irti, evätty Tuot' on vihaamasta myöskin.

Jällelle jää, jos oikein jaoittelen, rakastaa turmaa lähimmäisen; teissä tavalla kolmella tuo rakkaus syntyy.

Yks naapurinsa turmiosta toivoo etuja itselleen ja siksi soisi, tää että kukistuisi korkeudesta.

Yks pelkää vallan, kunnian ja maineen kadottavansa, jos vain toinen nousee, siks synkistyy ja hälle suopi pahaa.

Yks loukkauksesta niin vihaan syttyy, hän että kosta vain himoo; moinen tietysti toivoo toisen onnettuutta.

Vuoks rakkauden tään kolminaisen alla tuoll' itketään. Nyt kuule toisestakin, mi hyvään pyrkii, mutta nurinkurin.

Jokainen himmeästi aavistelee ja toivoo hyvää, jossa sielu lepäis, ja sitä saavuttaakseen ponnistelee.

Mut hidas jos on rakkaus, mi teitä vetävi tuohon pyrkimään, tää piiri katujan hurskaan siitä rankaisevi.

On vielä hyvää,[179] jost' ei onni koidu inehmon; onni ei, ei hyvä olo lie kaiken hyvän heelmä eikä juuri.

Se rakkaus, mi sille liiaks hehkuu, kehässä kolmess' ylemmässä surraan, mut kuinka kolmeen jakautuu se osaan,

en sano, että keksisit sen itse.»

Kahdeksastoista laulu

Ol' esityksensä nyt lopettanut tuo syvä Tietäjä ja tarkkaan katsoi mua silmiin, tokko tyytyväinen olin.

Ma, jota poltti jano uus jo, kielen vait pidin, mutta mietin mielessäni: »Kysellen liikaa ehkä häntä vaivaan.»

Mut tosi taatto tuo, mi huomasi hyvin mun aran tahtoni, min peittää aion, puhuen rohkaisi mua puhumahan.

Siis virkoin: »Mestari, sun valostasi niin silmä selkenee, ma että selvään tajuan puhees kuvauksen ja ponnen.

Siks sua pyydän, Isä armas, mulle ett' esittäisit rakkauden, sa josta jokaisen hyvän työn ja huonon johdat.»

»Minuhun», lausui, »järjen silmät tarkat teroita, huomaa sokeoiden haira, kun ryhtyvät he muiden oppahiksi.

On sielu luotu rakastamaan; kaikkeen se huvittavaan herkkä on, ja pian sen tekoon tempaisevi mielihyvä.

Älynne tosi olevaisuudesta saa vasta kuvan, kehittää sen teissä, siks kunnes sitä kohden kääntyy sielu.

Ja jos näin kääntyen se siihen taipuu, tuo rakkautt' on, luonnon rakkautta, min teihin jälleen sitoo mielihyvä.

Kuin korkeuteen vuoks olentonsa kohoo tuli, mi luotu nousemaan on sinne,[180] kauemmin missä ainehensa kestää,

niin sielu hurmautunut syttyy haluun,[181] mi hengen liike on, eik' ennen lepää kuin nautinnon suo rakastettu seikka.

Nyt huomaat, kuinka piilotettu totuus on niiltä, jotka väittää, että rakkaus jokainen itsessään ois kiitettävää.

Kentiesi siks, ett' ainehensa näyttää olevan aina hyvää; vaan ei leima jokainen hyvä, vaikk' on hyvää vaha.»

»Sanasi ynnä tarkka huomioni», ma näin, »on rakkauden nyt selittäneet, mut myöskin suurentaneet epäilyni.

Jos ulkoa näät rakkaus meihin tulee ja ainoo on se sielun jalka, syytön on sielu, käyköön oikeaan tai väärään.»

Hän mulle: »Kaikki, minkä järki näkee, voin sulle virkkaa; muuhun nähden toivees Beatriceen kiinnä, jok' on uskon seikka.

Jokainen muoto henkinen,[182] mi eri kuin aine on, mut ainehessa kiinni, sisässään voiman erikoisen kätkee,

mi näy ei muualla kuin työssä eikä käy ilmi muun kuin tulostensa kautta kuin lehdin vihrein näkyy kasvin elo.

Siks ihminen ei tunne, mistä tullut on häneen tieto ensi selviöiden ja ensi pyytehien vaistovalta,

mi teiss' on, niinkuin mehiläisess' into on mettä tehdä; ja tuo ensi tahto siis ulkopuoli' on kiitoksen ja moitteen.

Mut että tuohon kaikki muukin yhtyis, on teille synnynnäistä määräyskyky, min tulee kynnyks hyväksynnän olla.

Tuo alku on, ja siitä kumpuavi syy edesvastuunne, sen mukaan, kuinka se hyvää, pahaa hyväksyy tai seulo.

Ne, joiden aatos pohjaan tunki, tahdon vapauden luojaan-luoman huomaa tämän, ja heistä syntyi maailmalle siveys.

Vaikk' otaksumme, ett' on joka halu, mi teissä syttyy, teille pakollinen, siis sitä vastustaa on teissä voima.

'Kyyvällä ylhäisellä' Beatrice vapautta tahdon tarkoittaa; tuo mielees visusti paina, jos hän siitä puhuis.»

Kuu, myöhästynyt melkein keski-yöhön, nyt nousi niinkuin kulho, kauttaaltansa palava, harventaen tähdet meiltä.

Ja vastapäivää rataa kiersi, jota käy Aurinko, kun laskevan sen näkee Sardein ja Korsein saarten väliin Rooma.

Tuo jalo hahmo, jonka vuoks Pietola[183] kuulumpi Mantovan on kaupunkia, nyt vapaa kuormast' oli kyselyni.

Ma, saatuani vastauksen selvän ja kirkkaan joka ongelmaani, seisoin kuin ihminen, mi horroksessa tuumii.

Mut poistui multa horros tuo, kun kansaa äkisti huomasi ma hartiaimme takana, jäljestämme saapunutta.

Kuin rannoillaan Ismenus ja Asopus[184] näkivät öisen, hurjan ihmisvilkkeen, kun apuun Bakkos-luojaan Teba turvas,

niin heidän, joita hyvä tahto ajoi ja rakkaus oikea, näin askeliaan kehässä tässä sirpiks koukistavan.

Pian meidät saavuttivat, koska juosten[185] tuo liikkui koko suuri kansanjoukko; kaks heistä muiden eellä huusi itkein:

»Maria nopsaan juoksi vuoristohon!»[186]

Ja sitten: »Caesar, voittaakseen Ilerdan,[187]

Massilian saarsi ja Espanjaan riensi.»

»Ees, eespäin, ettei aika kuluis vuoksi rakkauden liian pienen!» huusi toiset, »aherrus hyvä armon uudistavi!»

»Oi te, joiss' ehkä nykykiihko kiivas hitauden korvaa ynnä penseyden hyvihin töihin, jotka laiminlöitte, tää, joka elää—en ma haasta turhaa— tahtois nouta, taas kun Päivä koittaa; siks virkkakaa, miss' ovat vuoriportaatt!»

Nuo sanat suulta soivat Oppahani; ja eräs sieluista noin vastas hälle: »Käy jäljessämme, niin sa löydät solan!

Niin meidät täyttää tahto rientämisen, ett' emme saata seisahtaa; siks anteeks, jos karkeutena oikeuttamme pidät.

San Zenon apotti[188] Veronass' olin; hallitsi hyvä Barbarossa silloin, Milano josta vielä surren puhuu.

Eräällä haudass' on jo toinen jalka, mi pian luostarin tuon vuoksi itkee ja murehtii, ett' ollut on sen herra,

kun pannut tosi paimenen on sijaan hän poikansa, tuon ruumiiltansa ruman, rumemman sielultaan ja halpa-synnyn.»

En tiedä, vaikeniko, vaiko vielä hän puhui, niin jo kauas juossut oli, mut tämän kuulin sekä päätin muistaa.

Hän, Auttajani joka pulman tullen, nyt lausui: »Tänne käänny, katso kahta, jotk' kiroo hitautta jo kiireellänsä!»

Ja takaa kaikkein kuului: »Ennen täytyi sen kansan kuolla, jolle aukes meri, kuin lapset[189] sen sai nähdä Jordan-joen.»

Ja sitten: »Kansa,[190] mi Ankiseen pojan kerällä kestänyt ei loppuun saakka, elämän itselleen loi maineettoman.»

Kun meistä loitonneet nuo varjot oli niin paljon, ettei näkyneet ne enää, mun sisälläni aatos uusi syntyi,

ja siitä muita eri miettehiä; yhdestä toisehen näin harhaelin, siskunnes nautinnolla silmät suljin

ja uneks vaihtui mielen mietiskely.

Yhdeksästoista laulu

Hetkellä, jolloin lämpö Päivän jaksa kuun kylmyyttä ei enää vastustella, kun haittaa sitä Maa tai myös Saturnus,[191]

ja jolloin, ennen aamukoita, velhot[192] idässä näkee 'Suuren Onnen' merkin radalle nousevan, mi tummuu pian,

unessa luoksein nainen[193] sammalkieli ja kiersilmä, vääräsääri tuli, ja käsirikko ynnä kalmankarva.

Ma häntä katsoin; ja kuin Päivän alla jäsenet virkoaa yön jähmettämät, niin alla katseeni tuon kieli kirpos

ja sitten varren koko ryhti nousi vähässä ajassa ja kasvot valjut sai värin, jota niille toivoo rakkaus.

Kun irti saanut kielenkannat oli, hän alkoi laulaa niin, ett' tuskin kääntää hänestä huomiotain voin ma enää.

»Ma oon», hän lauloi, »oon seireeni armas, mi merimiehet ulapalla hurmaan, niin olen kuulla suloinen ja lempee.

Ma laulullani harhaisalta tieltään Odysseun käänsin, ja ken minuun tottuu, ei pyri pois, niin hänet laulan lepoon.»

Viel' ehtinyt ei sulkea hän suutaan, kun nainen pyhä[194] nopeasti näkyi tulevan luoksein, tuota häväisemään.

»Vergilius, Vergilius, ken tuo on?» hän kysyi suuttuen; tää esiin astui ja kiinti katseensa vain naiseen

jaloon,

mi toiseen tarttui, eestä aukas hänet, repäisi rikki vaatteet, vatsan näytti; sen hajuun heräsin ma hirveähän.

Loin silmäni ma Mestariini hyvään, mi lausui: »Kolme kertaa kutsuin sua, käy, joudu, etsikäämme sisäänkäyntis!»

Ma nousin; kaikki pyhän vuoren piirit säteili uutta, korkeaa jo Päivää, mi meille selkään paistoi matkallamme.

Nyt häntä seuraten mun otsa oli kuin sen, min päätä miettehet niin painaa, ett' taipuu puoliskoks hän sillankaaren.

Ma silloin kuulin: »Tulkaa, tästä noustaan!» Sen sanoi ääni suloinen ja armas, min moista kuule ei tää kuolon alho.

Avoimin, valkein joutsen-siivin johti se, joka puhui noin, nyt meidät ylös välitse ankarien vuoriseinäin.

Hän sitten siivin meitä viuhkoi, virkkoi: »On autuaat ne, jotka murehtivat, näät heidän sielunsa saa lohdutuksen.»

»Mik' on sun, että maahan vain sa katsot?» Oppaani loihe mulle lausumahan, kun oli päästy ohi Enkelistä.

Ma hälle: »Mietin niin ma käydessäni näkyä äskeistä, mi kiehtoo mua, niin ettei aatokseni siitä eroo.»

»Tuon näit», hän lausui, »velhon vanhan, jonka vuoks yksin ylhäällä tääll' itketähän; myös näitkö, kuinka inhast' irti päästään?»

Sa siihen tyydy, maahan kantas iske, luo silmäs lumoon, jota pyörittävi ijäinen valta taajoin tähtitarhoin.»

Kuin haukka ensin kynsiänsä katsoo ja sitten, kutsun kuullen, jännittyvi halusta saaliin, sitä houkuttavan;

niin minä, yhtä innokkaana, nousin niin ylös kuin tuo kesti vuorisola, sikskunnes tie taas kiemurrella alkoi.

Kun edessäni piiri viides aukes, sen täynnä kansaa näin ma itkeväistä[195] ja maassa kasvoillansa makaavata.

Adhaesit pavimento anima mea,[196] ma kuulin siellä ilmi ähkyttävän niin vaivoin, että sanat tuskin kuului.

»Oi, Luojan valitut, te, joiden tuskaa oikeus ja toivo toki lievittävät, meit' opastakaa nousuun korkeahan!»

»Jos tarvis teidän täss' ei maassa maata ja tahdotte tien nopeimmin te löytää, te aina käykää käteen oikeahan!»

Näin pyys Vergilius, näin vastattihin vain vähän matkan päästä; siksi tunsin puheesta puhujan ma piilevänkin.

Katseeni käänsin sitten Mestariini; hän merkill' iloisella siihen suostui, mit' tahtoi kaipaus mun kasvoillani.

Kun oma herrani siis olin, astuin luo luodun tuon, mi puhunut ol' äsken ja johon kiintynyt ol' huomioni.

Ma lausuin: »Henki, joka kypsyt karsein ja teet, mit' ilman Luojan luo ei tulla, mun vuoksein hetkeks huoles suuri heitä!

Ken olit, virka, ylöspäin miks selät makaatte, ynnä voinko eestäs mitään ma maassa, josta lähdin elävänä?»

Hän mulle:[197] »Selkämme päin itseänsä miks taivas käänsi, tietää saat; mut ensin: *Scias quod ego fui successor Petri*. [198]

Välillä Chiaverin ja Sestrin joki[199] kaunoinen juoksee, jonka mukaan nimen sukuni saanut on, mi tuost' on ylpee.

Kuukauden tunsin paavinviitan taakkaa; jos tahtoo säilyttää sen saastumasta, sen rinnalla muu kaikki on kuin höyhen.

Voi mua, myöhään synnin tieltä käännyin! Mut tultuani Rooman Paimeneksi, elämän valheen vastaan ma pohjaan.

Näin, ettei siellä sydän saanut rauhaa eik' ylemmäksi enää nousta voinut; minussa siksi syntyi rakkaus tähän.

Mut siihen saakka kurja, kaiken ahnas ja irti Luojust' oli sydämeni; nyt, niinkuin näät, ma siitä täällä kärsin.

Mit' ahneus aikaan saa, käy täällä ilmi, miss' sielut kääntynehet puhdistuvat; ei tuskaa tuimempaa tää vuori tunne.

Kuin sammui rakkautemme hyvään kaikkeen vuoks ahneuden, mi työmme turhaks teki, niin meidät täällä orjuuttaa nyt oikeus,

kädet ja jalat meiltä kahlehtien; niin kauan kuin vanhurskas Herra tahtoo makaamme tässä liikkumattomina.»

Puhua tahdoin, olin polvistunut; mut kun ma yritin ja hän sen huomasi, vain korvin kuullen kunnioitukseni,

hän lausui: »Mistä syystä maahan vaivuit?» Ma hälle: »Soimas omatunto mua, kun eessä Teidän arvonne ma seisoin.»

»Oikaise jalkasi ja nouse, veli!» hän vastas, »huomaa, oomme palvelijat ma, sa ja muutkin, saman valtaherran.

Jos joskus evankeliumin sanat nuo *Neque nubent*[200] olet ymmärtänyt, tajuta myös sa voit, miks näin ma puhun.

Nyt mene! Tahdo en, ett' enää viivyt, näät viipymykses estää itkuani, min kautta kypsyy hyvä mainitsemas.[201]

Maan päällä heimoa mull' on, Alagia,[202] siveä luonnostaan, jos huonehemme hänt' turmele ei esimerkillänsä;

mut hän on ainoo multa sinne jäänyt.»

Kahdeskymmenes laulu

On tahto[203] turha parempaansa vastaan; siks vasten mieltäin, myöten mieltä hänen, ma veestä vedin sienen, viel' ei täyden.

Niin lähdin sieltä, samoin Mestarini; vapaata äärtä pitkin vuorta käytiin kuin liki harjain muureill' astutahan.

Ne, jotka pisar pisaralta pahan,[204] mi vaivaa koko maailmaa, pois itkee, näät ulko-äärtä ovat liian liki.

Kirottu ollos, susi vanha,[205] joka enempi erästät kuin peto mikään vuoks nälkäsi, mi milloinkaan ei täyty!

Oi taivaat, joiden kierto, niinkuin luullaan myös maankin olot, elin-ehdot muuttaa, tuon suden milloin saapuu karkoittaja?

Hitaasti käytiin, varovasti; pidin silmällä vainajia, joiden kuulin ma ähkyn kurjan, itkun säälittävän.

Ja kuulin käydessäni: »Maaria armas!» niin itkein edessämme huoattavan kuin nainen huokaa synnytyksillänsä.

Ja sitten: »Köyhä siihen määrään olit kuin meille näyttää soppa seimen, jonne sa pyhän kätkit kerran saalahasi.»

Ja sitten seuras: »Oi, Fabricius[206] kelpo, mi ennen tahdoit hyveen köyhän pitää kuin pahein saada suurta rikkautta!»

Nuo sanat minua niin miellyttivät, ett' astuin luo ja tuta tahdoin sielun, mi näytti olleen niiden lähtökohta.

Hän vielä puhui auliudesta, jota osoitti Nikolaus[207] impyeille, hyveeseen johtain heidän nuoruutensa.

»Oi sielu», lausuin, »joka haastat hyvää niin paljon, virka, kuka oot, miks yksin tuot' ylistystä toistat ansaittua![208]

Puheesi palkatta ei jääpä ole, jos pääsen päättämähän tietä elon tään lyhyen, joka loppuhunsa kiittää.»

Ja hän: »Sen kerron, en siks että maista vartoisin lohdutusta, vaan kun armo niin suuri paistaa sulle ennen surmaas.

Tuon olin kasvin huonon[209] kantajuuri, mi koko kristillisen maan niin varjoo, siit' että harvoin hyvä heelmä kypsyy.

Mut jos Douai ja Lille ja Gent ja Brügge[210] ois vankat, pian kosto kohtais; Hältä, ken kaikki tuomitsee, ma tuota anon.

Hugo Capet[211] mun oli siellä nimi; minusta johtuu Ranskan valtaheimo, tuo sarja Filipein ja Ludvigien.

Parisist' olin, poika teurastajan. Kun kuoli heimo kuningasten[212] vanhain, pait' yhtä, joka otti munkinviitan,

käteeni kiertyi hallituksen ohjat ja valtakunnassa niin paljon mahdoin ma ystävin ja uusin rikkauksin, mun poikan' että korotettiin kruunun tuon herrattoman haltiaks; näin alun sai sukupolvet muiden voideltujen.

Niin kauan kuin Provencen myötäjäiset[213] siveyttä heimoni ei olleet vieneet, se vähän mahtoi, mut ei tehnyt pahaa.

Siit' alkoi väkivalloin ynnä valhein se ryöstämään, ja kohta syynsä lunnaiks Normandian otti,[214] ja Ponthieun, Gascognen.

Karl sai Italiaan; ja syynsä lunnaiks tapatti Konradinon se, ja Tomaan lähetti taivahasen,[215] syynsä lunnaiks!

Nään ajan, joka etäinen ei liene, kun saapuu toinen Ranskan Karl,[216] min kautta enemmän vielä heimon maine kasvaa.

Hän tulee aseetonna, peistä kantaa vain sitä, jolla soti Judas; iskee sen niin, Firenzen että halkee rinta.

Siit' ei hän maata saa, vaan häpeätä, rikosta vain, sen raskahampaa hälle, min keveämp' on aatoksensa tuosta.

Tulevan toisen nään ma, laiva-vangin,[217] mi tyttärensä myö ja kauppaa hieroo kuin merirosivot kauppaa orjatarten.

Voi, ahneus, mit' enempää voit tehdä, kun vereni niin kiehtonut sa olet, lihaansa omaa ettei enää helli!

Syyt että vanhat, uudet vaipuis, liljain nään liehuvan Alagnassa ja kuinka on Kristus vanki hahmoss' sijaisensa.[218]

Nään, kuinka herjataan hän vielä kerran, juo sappea ja etikkaa hän jälleen ja kuolee keskell' uутten ryövärien.[219]

Nään, kuinka julma, uus Pilatus[220] tyydy ei tuohonkaan, vaan oikeus-perusteitta himoisin purjein ohjaa Temppelihin.[221]

Oi, Herra, milloin nähdä riemukseni saan koston, vielä kätketyn, mi vihaas sun salaneuvossasi viihdyttävi?

Mit' äsken Pyhän Hengen morsioista ainoosta sanoin ja mi johti sinut mua kohti saamaan selitystä jotain,

on sitä säättö rukoella meidän niin kauan kuin on päivä; mutta öisin sen sijaan toiset viritämme

soinnut.[222]

Pygmalionia toistelemme silloin, min varkaaks, rosvoiks, sukumurhaajaksi keltaisen kullan himo häijy teki.[223]

Kurjuudet kuvailemme Midaan[224] ahnaan, mi seuras haluaan niin suunnatonta, ett' iki joutui naurun-alaiseksi.

Myös muistelonsa Akan[225] hullu saapi, mi saaliist' osan vei, niin että viha Josuan vieläi häntä siitä vainoo.

Saffiraa[226] ynnä miestään syyttelemme; soi kiitos, että Heliodorus[227] estyi, häpeä kaikuu kautta vuoren kaiken,

kun Polydoruksen löi Polymnestor.[228] Ja viimeks huudamme: 'Sa, Crassus,[229] joka sen tiedät, virka, miltä kulta maistuu!'

Yks milloin kovaa, toinen hiljaa haastaa, ja mukaan tunteen, meitä kannustavan, hitaampi tahti on tai kiihkeämpi.

Ma yksin siis en hyvää kuuluttanut, mi päivin täällä soi; mut lähelläni ei ääntään kohottanut kukaan toinen.»

Olimme hänen jättäneet jo, eespäin nyt käydä polkua me ponnistimme, mikäli salli voimamme, kun tunsin

ma vuoren järkähtävän, niinkuin jotain, mi putoaa, ja kylmä karsi mua kuin miestä, joka kuolemaansa kulkee.

Niin liikkunut ei Delos[230] liene ennen kuin sinne pesänsä Latona laittoi nuo synnyttääkseen kaksois-silmät taivaan.

Tahoilta kaikilta nyt huuto nousi; mua kohden painui Mestari ja virkkoi: »Äl' epäile, sa nääthän, johdan sua!»

Gloria in excelsis Deo![231] lauloi ne kaikki, joita olin tullut liki, niin että kuulla voin ma virren sanat.

Seisoimme epäröiden, liikkumatta kuin paimenet, sen ensi kuuntelijat, sikskunnes jyrinä ja laulu loppui.

Jatkoimme sitten vaellusta pyhää ohitse varjoin, jotka maassa maaten taas kääntyneet ol' itkuun allapäiseen.

Mua tietämättömyys ei liene mikään niin tiedonhaluiseksi tehnyt eikä niin mua vaivannut, jos muistan oikein,

kuin silloin polton tunsin povessani: kysyä tohtinut en vuoksi kiireen, en itse asiaa ma ymmärtänyt.

Näin astuin arkana ja miettiväisnä.

Yhdeskolmatta laulu

Tuo jano luontainen[232] ja sammumaton, jos emme vettä saa, min armolahjaa aneli kerran Samarian vaimo,

mua kiusasi, mut eespäin kiire ajoi jälestä Oppaan, varjo-täyttä tietä; ja säälitti mua kosto oikeakin.

Ja katso, niinkuin kirjoittaapi Lukas, ett' tiellä Kristuksen he kaksi näki jo nousnehena luolahaudastansa,

niin meille varjo näkyi, seuras meitä silmäillen joukkoa, mi maassa makas; hänt' emme huomanneet, hän ensin puhui

ja virkkoi: »Veljet, Luojan rauha teille!» Me äkin käännymme; Vergilius vastas tuon tervehdykseen niinkuin vaati hienous

ja lausui: »Pyhän yhteyteen ja rauhaan sun päästäköön se tosi oikeus-istuin, mi minut ikuiseen maanpakoon säätää!»

»Miten?» hän kysyi, meidän kiirehtäissä, »jos Luoja teit' ei taivoon huoli, kuka sen portaita niin ylös johti teidät?»

Ja Mestarini: »Merkkejä jos katsot tään otsalla, joit' Enkel' yksin piirtää, sa näät, hän että hyväin joukkoon kuuluu.

Mut hän,[233] ken yötä päivää kehrää, päässyt viel' ei tään miehen elonlangan mittaan, min kullekin suo Kloto varttinästään.

Siks sielunsa, mi sisar sun on sielus ja mun, ei nousta ylös yksin voinut, kun nää ei maailmaa hän meidän tavoin.

Kidasta Tuonen avarasta tuotiin ma niin hänt' ohjaamaan, ja ohjaelen, niin kauas kuin mun taitoni voi kantaa.

Mut virka, jos sa tiedät, miksi järkkyy niin äsken vuori ja miks kaikki, aina sen juureen märkään asti, huus yht' aikaa?»

Kysyen noin hän naulanpäähän osas minunkin kaihoni, ja vain vuoks toivon janoni paljon sammui äskeisestään.

Tuo vastasi: »Ei mitään täällä ole, jok' ilman järjestystä kuuluis vuoren tään pyhyyteen tai tavatonta oisi.

Tääll' ikivapaat vaihteloista ollaan; mit' itsestään luo itsellensä Taivas, ei muu, voi olla täällä syy tai tapaus.

Siks lankee tääll' ei sade, rakeet, lumi, ei kaste, härmä yläpuolia portaan tuon pienen, lyhven, kolmiastehisen.[234]

Näy tääll' ei pilviä, ei hattaroita, ei salamaa, ei tytärtä myös Taumaan,[235] mi päällä maan niin usein muuttaa majaa.

Ei kuiva höyry myöskään nouse yli tuon portaan äsken mainitun, min päässä sijainen Pietarin on vartiana.

Kai alempaa se joskus järkähtelee;[236] mut tuulen vuoks, mi maassa syntyy—kuinka, en tiedä—täällä ei se järky koskaan.

Se täällä järisee, kun sielu joku on puhdas nousemaan tai liikkumahan taas ylöspäin; nuo huudot häntä seuraa.

Puhtauden todistaapi tahto yksin, vapaana seuraa vaihtamaan, kun sielun se valtaa ja sen ilahduttaa intoon.

Se ensin tahtois, vaan ei salli halu, min sille tuskaan tahdon-vastaisehen, kuin ennen syntiin, säätää Luojan oikeus.

Ja ma, ken maannut vuotta viisisataa täss' olen vaivassa, nyt vasta tunsin tyyssijaan parempahan tahdon vapaan.

Siks tunsit, että järkkyy maa, ja Herraa ylisti kautta vuoren sielut hurskaat, hän että heidät pian kutsuis kotiin.»

Näin hän; ja koska janon mukaan juoman on nautinto, en sanoa ma saata, se mulle minkä teki mielihyvän.

Ja viisas Mestari: »Nyt verkon näen, mi teitä kietoo, ja kuin siitä päästään, miks vuori järkkyy ja miks iloitsette.

Suvaitse virkkaa mulle nyt, ken olit; sanoihis sisältyköön myös, miks täällä niin monta maannut olet vuosisataa.»

»Ma olin kuulu», vastas toinen,[237] »aikaan, kun hyvä Titus[238] kosti naulanreiät ne, joista juoksi Judaan myömä veri.

Sen salli Korkein. Maailmassa maine mull' oli tuo, mi kunniaa suo enin ja enin kestää, vaan mult' usko puuttui.[239]

Niin suloisesti lauloin, mies Toulousen, mun että Rooma omaksensa otti ja myrtein kulmaluuni seppelöitsi.

Nimeni päällä maan on vielä Staius; ma Tebaa lauloin, suur' Akilleusta, mut taakka toinen tää mun tielle mursi.

Se runohenki, joka paahtoi mua, sai alun kipinästä taivas-tulen, mi syttänyt on enemmän kuin tuhat.

Mainitsen 'Aeneiin', mi äiti mulle ja imettäjä runo-innon oli; sit' ilman en ma painais drakman vertaa.

Ja että elänyt ma oisin aikaan Vergiliuksen, tuosta mielelläni tääll' oisin vuoden enemmän kuin tarvis!»

Nuo sanat kuullen mua Vergilius katsoi kuin virkkaa oisi aikunut: vait ole! Mut tahtokaan ei ole kaikkivoipa;

näät nauru ynnä itku aina seuraa niin liki tunnetta, mi syy on niiden, ett' tahto voimaton on suoran luonteen.

Hymyilin vain ma vilaukselta vähän; mut varjo vaikeni, mua katsoi silmiin, miss' aatos aina kirkkahinna näkyy.

»Niin totta kuin työs suuren käyköön hyvin», hän virkkoi, »miks nyt juuri kasvoiltasi salama naurun mua kohden sinkos?»

Taholta kummaltai nyt kiinni olen: mua toinen vaientaa ja toinen vaatii mua puhumaan; siks huokaan. Mestarini

tuon tajuu, virkkaa: »Puhu, ällös pelkää, puhuhan toki ynnä kerro hälle, mit' innokkaasti niin hän tiedustavi!»

Ma siis: »Ehk' ihmettelet, muinaishenki, mun nauruani, jonka äsken nauroin; mut kohta suuremman saat kummastuksen.

Näät tää, mi ylös ohjaa katseheni, on tuo Vergilius, sa jolta voiman sait laulaa jumalia, ihmisiä.

Syy muun jos naurussani näit, se hylkää, ei totta se; mua nauratti vain sanat, jotk' itse hänestä sa juuri lausuit.»

Kumartui polvia jo palvomahan hän Mestarin, mut tämä virkkoi: »Veli, ei niin, sa varjo oot, on varjo eessäs.»

Hän nous ja lausui: »Siitä ymmärtänet, kuin suurta tunnen rakkautta sinuun, kosk' unohdan tään tyhjän turhuutemme,

lujiksi kappaleiksi varjot luullen.»

Kahdeskolmatta laulu

Jo Enkeli, mi piiriin kuudentehen meit' oli ohjannut, ol' seisahtunut, minulta merkin ohimoilta poistain.

Sanonut oli 'Autuaiksi' niitä,[240] jotk' oikeutta halas; toisen sanan, ei muuta, vielä oli tainnut: 'jano'.

Ja minä, päästen helpommin kuin muiden solien kautta, vaivatonna nousin, nopeita seuraten näin vainajia.

Vergilius virkkoi: »Rakkaus, min hyve on syttänyt, myös aina toisen syttää, jos vain sen liekki ulkopuolle näkyy.

Siit' asti siks kuin esikartanohon Manalan astui Juvenalis,[241] joka ilmaisi mulle kiintymykses ylvään,

sua kohtaan samaa tunsin niin, ett' outoon se tunne henkilöön vain harvoin syttyy; ja siks nää portaat nyt on lyhyet mulle.

Mut lausu, anteeks anna ystävänä, jos liika rohkeus multa ohjat ottaa, ja ystävyksin nyt me haastelkaamme:

Kuink' olla saattoi sijaa ahneudelle sun sielussas, min oma huoles oli niin täyteen luonut viisautta syvää?»

Nuo sanat ensin hymyilytti hiukan Statiusta, vaan hän vastas: »Kallis merkki rakkauden mulle on sun joka sanas.

Esiintyy, totta, asioita usein, jotk' antaa aiheen moneen harhaluuloon, salassa kun syyt oikeat on niiden.

Tuo kysymykses ilmi, että uskot elossa toisessa mun olleen ahnaan, kai vuoksi piirin tuon, miss' ollut olen.

Siis tiedä, että liian loitoll' oli minusta ahneus, ja tuopa liika tuhannet kuut nyt kiusannut on mua.

Ja jos en ohjannut ois oikein mieltäin, kun luin sen kohdan, missä huudat sinä kuin ihmisluontehelle suuttuneena:

'Kirottu kullan nälkä, kunne johdat maan päällä, ah, sa kuolevaisten himot!'[242] vihaista vieläi taakkaa vyöryttäisin.[243]

Ma silloin huomasin, ett' antamaankin käs' olla liian auki voi, ja kaduin tuon synnin sitten kaikkein muiden kanssa.

Kuin moni ylösnousee kaljupäänä, kun tietämättömyys heilt' esti synnin tään katumisen kuolinhetkelläkin!

Ja tiedä, että syy, mi vastakkainen on suoraan syyllä jollekin, sen kanssa yhdessä täällä kuihtuu, kuivatetaan.

Siis puhdistuaksein jos joukoss' ollut ma olen ahneuttaan itkeväisten, sen vastakohta mulle tuon on tehnyt.»

Ja Laulaja nyt paimenvirtten virkkoi:
»Mut julmat kun sa taistot lauloit ynnä
Iokasteen myös murheet kaksipäiset,[244]

ei siitä, jota kanssas haastaa Klio, näy viel', ett' ollut ois se usko sulla, jot' ilman eivät kevättyömme riitä.

Jos niin on, mikä aurinko, mi soihtu niin poisti pimeytes, ett' tohdit purjees suuntailla suoraan jälkeen Kalastajan?»[245]

Näin hälle toinen: »Sa mua kutsuit ensin Parnasson luolain lähtehestä juomaan ja sitten valaisit mua Luojan luokse.

Teit niinkuin se, mi kulkee öin ja kantaa takana lyhtyä eik' itseänsä valaisekaan, vaan jälkeentulevia, kun sanoit: 'Vuosisata uudistuvi; taas palaa oikeus ja ens ihmiskausi, ja alas astuu heimo uuden taivaan.'[246]

Sa teit mun laulajaks, sa kristityksi; mut että käsittäisit piirrokseni, sen kädelläni värittää nyt tahdon.

Jo hedelmöittänyt maailman kaiken ol' usko tosi, jonka kylvi kerran ijäisen valtakunnan kuuluttajat; ja sanas, jotka äsken toistin, sattui niin yhteen uutten saarnamiesten kanssa, ett' usein heitä kuulemassa kävin.

Pyhiltä niin he minuun vaikuttivat, ett' itkin, nähden heidän kyyneleitään, kun heitä vainosi Domitianus.

Ja ollessain maan päällä aina autoin ma heitä, ja muut lahkot kaikki multa he himmensivät tapainpuhtaudellaan.

Sain kasteen, ennen kuin ma kreikkalaiset jo'ille Teban johdin laulussani; mut kauan, pakanuutta teeskennellen,

pelosta pysyin salakristittynä; ja penseys tää mun kiertämään sai kehää neljättä yli neljä vuosisataa.

Nyt sa, ken poistit multa verhon, joka niin paljon peitti hyvää kertomaani— kun aikaa meill' on noustessamme—virka,

jos tiedät, missä on Terentius vanha, Cecilius, Plautus, Varro; virka, onko[247] he tuomitut ja mihin kuolonkuiluun?»

Oppaani näin: »He ynnä Persius, ma, ja monta muuta tuon oomme kera kreikkalaisen,[248] jota imetti enemmän kuin muita Musat;

ens ympyrässä tyrmän tumman oomme. Siell' usein haastelemme kukkulasta,[249] joll' aina asuu ruokkijamme armaat.

Euripides ja Antiphon on siellä, Simonides ja Agaton ja monta myös muuta seppelpäistä poikaa Hellaan.[250]

Runoutes henkilöistä siellä ovat
Antigone, Deïphile, Argia,
Ismene myös, kuin muinen murheellinen.

On hän,[251] mi osoitti Langia-lähteen, tytärkin on Teiresiaan[252] ja Tetis ja Deidamia sisaruksinensa.»

Molemmat vaiken nyt runoilijat, taas tahtoivat he nähdä ympärilleen vapaina noususta ja seinämistä.

Ja neljä oli Päivän neittä[253] jäänyt jo taakse, viides vehmarolla oli ja ylös päätä palavaa sen ohjas.

Oppaani lausui: »Luulen, reunan puoleen on olka oikea nyt käännettävä ja vuorta kierrettävä niinkuin ennen.»

Näin tapa entinen nyt meitä johti; ja tietä taivalsimme rohkeammin, kun suonut oli sen tuo sielu ylväs.

He eellä kulkivat, ma yksin astuin takana, kuullen heidän haasteloaan, mi mulle antoi runoudesta opin.

Mut kesken armahan tuon keskustelun polulla näimme puun,[254] mi hedelmiä hyviä kantoi, sulotuoksuisia.

Kuin kuusi kapenee päin latvaa oksa oksalta, tämä pienentyi päin juurta; siks, luulen, ettei kiivettäisi siihen.

Taholla, jolta tiemme kiinni oli, äyräältä korkealta neste kirkas solisi läikkyen sen lehtein yli.

Läheni puuta Runoniekat; silloin sen lehväin läpi ääni huusi muudan: »Puun tämän ruoka teiltä puuttukohon!»

Noin sitten: »Enempi Maria[255] muisti, hääät kuinka kunnollisiks sais ja suuriks kuin suutaan, mi nyt puolestanne pyytää.

Ja vanhat roomattaret tyytyi juomaan vain vettä;[256] halveksuipa herkkupöytää myös Daniel[257] ja viisahaksi tuli.

Ens kausi kaunis oli niinkuin kulta; makeiksi nälkä tammenterhot teki ja jano nektariksi joka puron.

Hunaja ynnä heinäsiirakat oli eväänä erämaassa Kastajalla;[258] siks niin on suuri hän ja kunniassa

kuin evankelium sen teille kertoo.»

Kolmaskolmatta laulu

Kun puun tuon vehmastohon vehreähän upotin silmäni laill' lintumiehen, mi vaanintahan elämänsä tuhlaa,

näin lausui hän, mi isää enemp' oli: »Nyt tule, poikasein! On jaettava paremmin aika, mik' on meille suotu.»

Ma käänsin kasvoni ja nopsin jaloin lähenin Viisahia, joiden puhe minulta poisti matkan vaivat tyysti.

Kas, silloin kuului itku ynnä laulu *Labia mea, Domine!* niin että se ilahdutti sekä murhetutti.

»Ah, isä armas, mit' on tuo?» ma kysyin. Hän vastas:[259] »Varjoja vain kulkevia; kenties näin kirvoittaa he synnin kuormaa.»

Kuin pyhiinvaeltajat mietteissänsä, jos jonkun oudon kohtaavat he tiellä, pysähdy eivät, jälkeen katsahtavat,

niin takanamme, kiirehemmin käyden, tuli ja meni, kasvoi, kulki ohi nyt hurskas, vaikenewa varjojoukko.

Syvällä silmät oli heillä, synkät, ja kasvot kalpeat ja ruumis laiha, niin että nahka luita myöten liittyi.

En luule, että Erysikton[260] oli niin nihki laiha nikamiinsa saakka, kun enemmän hän nälän tunki tuskaa.

Ma sanoin itsekseeni: Tää kai kansa on se mi kadotti Jerusalemin, kun lihaa poikansa Maria nokki. [261]

Olivat silmäkuopat heillä niinkuin kivetön sormus; ja ken lukee *omo*[262] kasvoilta ihmisen, nyt m:n näki.

Ken uskois, että halun suuren nostain niin vaikuttais veen näky, heelmän tuoksu, joll' ei hän tietäis, kuinka tapahtuu se?

Ma siinä kummeksuin, mi heitä kalvoi, näät vielä mulle syy ei selvä ollut laihuuden tuon eik' ihon kuivanehen?

Kas, silloin päänsä syvyydestä silmät mua kohden varjo muudan käänsi, katsoi mua tarkkaan, huus: »Mik' on tää armo mulle?»

En koskaan tuntenut ois kasvojansa; mut hänen äänensä toi ilmi mulle, mik' oli haihtunutta hahmossansa.

Kipuna tuo mun kokonansa sytti, niin että alta muodon muuttuneenkin taas muistaa voin Foresen kasvopirteet.

»Äl' ällistele», pyys hän, »kuivanutta kanahkaa ihon valjun, vaisun tämän, äläkä liikaa lihanpuutettani,

vaan virka mulle totuus itsestäsi ja keit' on sielut kaks nuo seuralaises; äläkä enää vaikene, vaan puhu!»

Ma hälle: »Kasvos, joita kuollehina jo itkin, yhtä tuskaisasti mua taas itkettää, kun nään ne vääntyneinä.

Siks lausu Luojan tähden, teitä mikä noin kuorii! Kummastelen; voi ei haastaa, ken muuta mieltii, siks en vastatakaan.»

Hän mulle: »Luojan ikineuvo luonut taaksemme jäänehesen puuhun, veteen on voiman, josta niin me näivetyimme.

Tää kansa kaikki, joka itkee, laulaa, janoa ynnä nälkää nähden täällä taas pyhitty vuoks kurkun ahmattiuden.

Herättää halun syödä, juoda tuoksu tuon heelmän ynnä vesisuihkun vihma, mi pirskuu yli lehtein vihreöiden.

Eik' yhtä kertaa vain, tät' uraa kiertäin, uudistu meille tuska tuo—ei 'tuska' mun tulis sanoa, vaan 'onni korkein'—

näät meidät saa puun luokse tahto sama, mi ilohuutohon *Eli* sai Hänet, ken verellänsä vapautti meidät.»

Ma vastasin: »Forese, vierähtänyt ei viittä vuotta siitä päivästä' ole, kun maisen elon parempaan sa vaihdoit.

Jos ennen tuskan hyvän tuokiota, mi meidät Luojaan liittää, voima loppui sinulla syntiin enempään, kuink' olet

sa tänne ylös tullut jo? Ma luulin tuoll' alhaalla sun vielä näkeväni, ajalla aika kussa korvatahan.»

Hän mulle: »Nopsaan näin mun tänne tuonut suloista tuskan mettä maistelemaan on Nellani,[263] mi eestäin paljon itki.

Hän hurskahilla huokauksillansa mun otti odotuksen rantamalta ja lunasti mun[264] muista kiertoteistä.

Sen kallihimmin Jumalalle kelpaa mun lempimäni pikku, leino leski, min yksinäisemp' on hän

kainoudessaan.

Näät siveämmät on Sardiniassa
Barbagian[265] naiset kuin on naiset siinä
Barbagiassa, jonne jätin hänet.

Ah, veljeyin, mit' ois mun lausuttava? Tuleva kangastuu jo aika eessäin, etäinen jolle ei tää hetki ole,
kun saarnastuolista Firenzen naiset nuo riettaat kielletähän näyttämästä niin rintojansa, että nännit
näky.

Barbaarein, Saraseenein naiset koska kuria tarvinneet on hengellistä tai muuta verhottuina
käydäksensä!

Mut jos nuo julkeat jo tietäisivät, mit' Taivas nopsa valmistaapi heille, suut heillä auki ois jo
ulvomahan.

Näät ennustaitoni jos ei mua petä, he ennen huolta saa kuin parroittuvat nyt laulateltavien lasten
posket.

No, veli! Mutta ällös piile enää! Kas yksin minä en, vaan kansa kaikki tää sinne katsoo, missä Päivän
peität.»

Ma hälle siis: »Jos mielees johdat, mitä elimme yhdessä ja haastelimme, sen muisto vieläi sua
murhetuttaa.

Elosta tuosta mun tää käänsi, joka käy eelläin, joku ilta sitten; silloin tuon sisar»—ja ma näytin
Aurinkoa—[266]

»pyöreenä teille paistoi. Hän mun johti pimeyteen synkkään tosi kuollehien lihassa tässä, joka häntä
seuraa.

Sielt' tänne nosti sanoin valmistavin hän minut, vuotta kiiveten ja kiertäin, jok' oikaisee, min elo
väänsi väärään.

Niin kauas hän mua seuraavansa sanoo kuin pääsen sinne, missä nään Beatricen; mun siellä hänestä
on erottava.

Vergilius on se, mi moista sanoo ja toinen tää on varjo se, min vuoksi vapisi äsken kaikki vuoren
äyräät,

kun hänet luotaan nyt se kirvoittavi.»

Neljäskolmatta laulu

Suu meill' ei käyntiä, ei käynti suuta hidastanut, vaan haastain kiirehdimme me eteenpäin kuin pursi
purjetuuleen.

Ja varjot, jotka näytti kaksikertaa kuolleilta, kummastuvin silmäkuopin mua ahmi, huomattuaan, että
elin.

Ja minä, jatkain puhettain, nyt lausuin: »Hitaammin ehkä nousee hän kuin nousis hän yksin; vaan on
siihen syy tuo toinen.[267]

Mut virka, tiedätkö, miss' on Piccarda[268] ja onko huomattavaa henkilöä tään kansan joukossa, mi
niin mua katsoo?»

Hän vastas: »Sisareni kaunis, hyvä— en tiedä, kumpaa enempi ollut lie hän— Olympon korkeudessa
riemuitsevi

jo kruunustaan.» Ja lisäs: »Suotu täällä on julki tuoda nimi kunkin, koska näkömme kuihduttanut niin
on paasto.

Ja tää»[269]—hän näytti sormellansa—»Luccan on Buonagiunta, ja tuo lähin,[270] jolta enempi muit'
on kasvot kaventuneet,

käsivarsin kantoi Pyhää kirkkoamme; mies Tours'in oli, ja hän paastoo vuoksi Bolsenan viinin nyt ja
ankeriaan.»

Nimitti monta yksittäin hän muuta, ja kaikki näytti tuosta iloitsevan, niin etten yhtään yrmykstä nähnyt.

Pureksi nälkäisenä tyhjää ilmaa Ubaldin dalla Pil'[271] ja Bonifacius,[272] mi kansaa paljon kaitsi sauvallansa.

Marchese-herran[273] näin, nyt janoisemman kuin muinen juodessaan Forlissa, jossa hän kuitenkin ei koskaan kylläks saanut.

Mut niinkuin se mi valikoiden katsoo, valitsin nyt ma Luccan miehen, joka mua enemmän kuin toiset tirkisteli.

Hän kuiski jotakin; ja kuin 'Gentucca'[274] ma kuulin sieltä, missä kärsi vaivaa hän oikeuden, tuon heitä kalvavaisen.

»Oi sielu», sanoin, »sa, mi kiihkeältä niin näytät kanssain haastamaan, nyt äänes kohota, puhu iloks kumpaisenkin!»

»On nainen, vielä hunnuton», hän vastas, »min kautta mieltyvä oot kaupunkiini, sit' ihmiset vaikk' kuinka moittineekin.

Tää ennus myötä ota matkallesi; ja jos mun kuiskeeni sun harhautti, sen tosiseikat sulle selvittävät.

Mut virka, näänkö edessäin sen miehen, mi säkeet uudet loi, näin alkavaiset: *Ah, naiset, joill' on tieto lemmen tain.*»[275]

Ma hälle: »Olen mies, mi vaarin otan kun lempi haltioi, ja minkä sydän edellä sanelee, sen panen kirjaan.»

»Oi veikko», virkkoi hän, »nyt nään sen solmun, mi sulki mun, Notarion, Guittonen[276] tuon uuden, armaan tyylin suloudesta.

Ma hyvin huomaan, kuinka sanelijaa kynänne tarkkaan, liki saattelevat; mut niin ei varmaan kynät tehneet meidän.

Ja syvemmin jos katsoo, aavat alat on meidän tyylistämme teidän tyyliin.» Ja nyt hän vaikenä kuin tyytyväisnä.

Kuin linnut, Niilin virran talvivieraat, keräytyy parviin joskus taivahalle ja rivitysten nopeammin lentää,

niin koko joukko varjo-vainajien pois kääntyi, kiirehtäen askeleitaan, keveinä tahdon vuoks ja laihuutensa.

Ja niinkuin mies, mi juoksemaan jo väsyi, jää jälkeen seurastaan ja harvaan astuu, siks kunnes rauhoittuvat rinnan palkeet,

niin päästi eellensä nyt lauman pyhän Forese, jäljessä mun kanssain tullen, ja virkkoi: »Milloin nähdä saan sun jälleen?»

»En tiedä», vastasin, »kuink' kauan elän; mut niin ei paluuni lie nopsa, että sit' ennen tahtoni ei rannall' oisi.

Näät paikka,[277] johon asumaan oon pantu, käy päivä päivältä vain kurjemmaksi ja näyttää tuomitulta perikatoon.»

Hän mulle:[278] »Heistä syylisimmän näen hevosen hännässä ma laahautuvan päin laaksoa, miss' sovitust' ei synnin.

Rutommin aina joka askeleella elikko rientää, kunnes murskaa hänet ja jättää ruumiin rujon, muodottoman.

Nää kierrä kauan kappaleet ei taivaan»— täss' ylös katsoi hän—»kun selväks sulle se käy, jot' en voi selvemmin nyt virkkaa.

Sa jälkeen jääös nyt! Näät niin on kallis tääll' aika, että kadotan ma liikaa, jos tasajalkaa taivallan sun kanssas.»

Kuin joskus joukost' eroo ratsahien ritari joku laskein täyttä laukkaa, ens ryntäyksen kunniaa näin etsein,

erosi meistä askelin hän pitkin; jäin tielle minä noiden kahden kanssa, elämän suurten entispäällikköiden.

Kun päässyt eellemme niin kauas oli, hänt' ettei enää silmä erottanut kuin järkeni ei sanojansa äsken, läheltä mulle raskahat ja tuoreet näkyivät oksat heelmäpuun, nyt toisen, kun sinnepäin juur' kääntynyt ma olin.

Koholla kourat kansaa näin sen alla, mi huusi lehdille, en tiedä, mitä, kuin lapset kiihkeät ja turhakielet

rukoilevat ja rukoiltu ei vastaa, vaan oikein heitä himoon yllyttääkseen ylhäällä pitää, näyttää makupalan.

He sitten poistuivat kuin pettyneinä; ja me nyt lähestyimme puuta suurta, mi kyneleet ja pyynnöt parhaat torjuu.

»Ohitse käykää liki astumatta! Puu korkeammall' on, jost' Eeva puri, ja tää on kasvanut sen siemenestä.»

Väliltä lehvien näin lausui joku; siks sivu lähekkäin Vergilius, Statius ja minä käytiin äärtä nousevata.

Se jatkoi: »Kirotuita muistakaatte te pilven poikia,[279] jotk' kaksin rinnoin Teseusta vastaan juopuneina soti;

ja juutalaisia, vuoks juomatavan joit' ottanut ei Gideon, kun kulki hän vuoriltansa sotaan Midianin.»[280]

Tien puoleen toiseen tungettuina käytiin näin kuullen syntejä nyt kurkun, joita mokomat seuraa saavutukset kurjat.

Ja laajetessa ladun yksinäisen taas tuhat askelt' ehkä astuttihin vait ollen, vaipuneina mietteisiimme.

»Te kolme, mitä mieltien te käytte?» äkisti ääni soi; ma siitä säikyin kuin pelkuri tai hepo pillastunut.

Ojennuin katsomaan, ken olla saattoi, eik' koskaan puunna metalli tai lasi sulatus-uunissa niin punaisena

kuin näin ma erään, joka virkkoi: »Nousta jos tahdotte, on tänne käännättävä; ken rauhaa etsii, tätä tietä kulkee,»

Näkönsä häikäisi niin silmät multa, ma että käännysin jälkeen opettajain kuin mies, mi kulkee korvakuulon mukaan.

Ja niinkuin airueena aamunkoiton tuoksahtaa tuulen toukokuisen henkäys, lemulla kukkain, ruohon kyllästetty,

niin tunsin otsallani tuulenleyhkän[281] ja sulan huomasin ma suihkavaksi, mi tuoksui Taivahan ambrosialta,

ja sanat kuulin: »Autuaat, joit' armo niin valistaa, heili' ettei kurkun ilot halua liikaa lietso rintaluihin, vaan että korkein heille ain on kohtuus!»[282]

Viideskolmatta laulu

Ol' aika nousta nopeasti: jäänyt jo Härjän haltuun Auringolta oli meridiani, Yöltä Skorpionin.[283]

Siks niinkuin mies, mi viivy ei, vaan samoo tietänsä eespäin, mitä sattuneekin, kun häntä ajaa pakkotarpeen tutkain,

niin solaan astuimme me soukkaan, yksi edellä toisen, nousten portahia, jotk' on niin kaidat, ettei kaksin pääse.

Kuin pikku haikara, mi halais lentää ja nostaa siipeä, mut tohdi jättää pesäänsä ei, ja alas taas sen painaa,

kyselyn halu mulla syttyi, sammui, siks kuin se päättyi liikkeesen, min tekee mies valmistauva jotain

virkkamahan.

Vaikk' oli nopsa käyntimme, näin lausui Isäni armas mulle: »Joutsi sanan, jonk' olet jännittänyt, jouahuta!»

Aukaisin suuni silloin turvallisna ja aloin: »Kuinka siellä laihdutahan, miss' ole tarvetta ei syödä, juoda?»

»Jos muistaisit sa, kuinka Meleagros[284] palossa lieden itse paloi loppuun, tajusit varmaan seikan tään», hän vastas.

»Ja jos sa muistaisit, kuink' oma kuvas kuvastimessa liikahtaa, kun liikut, ois sulle helppo tämä pulma päästää.

Mut että tahtosi sais tyydytyksen, on tässä Statius, jota pyydän, anon, hän että haavais haavuriksi ryhtyis.»

»Ijäisistä jos hälle haastan, missä sa oot, mun olkoon anteeks-anteheni, evätä etten suita voi», näin Statius.

Ja alkoi: »Poikani, jos painat mielees sanani, tarkasti ne tallettaen, ne valon luovat kysymyksehesi.

Täys veri, jota juo ei koskaan suonet janoiset, vaan mi jällelle on jääpää kuin ruoka, pöydältä mi korjatahan,

saa sydämessä luomisvoiman luoda jäsenet kaikki, niinkuin niiden veri vain siltä muoto-luovan mahdin saapi.

Se vielä hienostuu ja painuu paikkaan nimettömään ja siitä vereen toiseen se sekoittuvi luonnon astiassa.[285]

Ne kaksi yhteen yhtyvät, ja toinen on luotu saamahan ja toinen luomaan, niin täydellinen tuoss on alkulähde.

Se toiseen liittyneenä työnsä alkaa, tiivistää ensin, elähyttää sitten, mink' oli aineksensa muodostanut.

Kun luomisvoima elon saa,[286] min laatu kuin kasvin on (vaikk' erilainen siinä, se ett' on tiellä, toinen tien jo päässä),

se luo jo liikunnan ja tuntokyvyn, mi merisienell' on, ja tehdä alkaa kyvyille kylvämilleen elimiä.

Nyt, huomaa, laajentuvi, taajentuvi se voima, jok' on sydäimestä luojan, elimet luonnon miss' on ennen valmiit.

Mut kuinka ihmistyy se eläimestä, et vielä ymmärrä; ja seikka sama sua viisahammankin[287] on vionyt harhaan,

kun opissaan hän yleisjärjen irti erotti sielusta, siks ettei sille elintä omaa löytänyt hän mitään.

Tulolle totuuden luo auki mieles ja tiedä, että heti kun on valmiit sikiön aivot sielun-elimineen,

iloiten tuosta luonnon taitehesta ens-Luoja saapuu, siihen puhaltaen nyt hengen uuden, ikivoimaa täyden,

mi kaiken siinä toimivaisen ottaa olentohonsa, *yhden* sielun siittäin, mi elää, tuntee, tietoiseksi tulee.

Sa ettet sanojani kummeksuisi, Auringon katso lämpöä, mi muuttuu viiniksi yhtyessään köynnösmehuun.

Kun lanka loppuu Lakesiin, se eroo ruumiista, kanssaan vieden kaiken, mikä siin' ihmisen ja Jumalan on voimaa.

Muut kyvyt[288] kaikki silloin mykistyvät, mut muisto, järki ynnä tahto tulee entistä ehommaksi toiminnassaan.

Kuin ihmeen kautta, itsestään se putoo nyt heti rantaan toiseen taikka toiseen,[289] miss' ensi tiedot saa se tuonen-teistään.

Kun paikka sille sääty on, sen samoin säteilee jälleen muoto-luova voima kuin ennen eläessä jäsenien.

Ja niinkuin ilma, sade-usmaa sankka, sätehen sattuen, mi siihen taittuu, väreillä koristaupi kirjavilla,
niin ilma lähin kuolleen ympärillä muodoksi muuttuu, jonka siihen painaa elävän sielun muoto-luova
voima.

Ja sitten lailla liekin liikkuvaisen, mi tulta seuraa, kunne vaan se kulkee, myös seuraa sielua sen
muoto uusi.

Kun tuossa ilmestyy nyt sielu, sitä varjoksi kutsutaan, ja tuosta kaikki se itsellensä aistit luo, myös
näön.

Me sillä haastamme ja hymyilemme, huokaamme sillä, kyynelöimme sillä, kuin kautta vuoren tään sa
nähtyt lienet.

Ja varjo muodostuu sen mukaan, kuinka halut ja vaistot siihen vaikuttavat; se syy on seikan, jota
ihmettelit.»[290]

Olimme tulleet viime piinanpiiriin,[291] kädelle oikealle kääntynehet, miss' uudet huolet huomiomme
vaati.

Yl' äyrään siellä törmä liekin lyöpi, mut äyrähältä ylöspäin käy tuuli, mi taapäin ajaa sen ja luotaan
torjuu.

Siis yksitellen avonaista reunaa ol' astuttava; tuolla puolen mua pelotti tuli, tällä puolen syvyys.

Oppaani lausui: »Silmät ohjaksissa paikalla täll' on tarkkaan pidettävä, voi pienin askel täällä syöstä
harhaan.»

»*Summae Deus clementiae*»[292] ma kuulin palosta suuresta nyt kaikuvaksi, niin että innokkaana
sinne käännyin.

Ja varjojen näin läpi liekin käyvän; siks vuoroin täytyi heidän askeliaan, omia vuoroin nyt mun
tarkastella.

Lopussa laulun pyhän kaikki kovaa noin huusivat he: »*Virum non cognosco!*»[293] ja jälleen alottivat
hymnin hiljaa.

Taas huusivat he: »Jäi Diana lehtoon,[294] mut sieltä karkoitti Helicen, koska tää maistanut Venuksen
myrkyn oli.»

Taas laulu soi, ja sitten huus he kovaa nimiä siveellisten naisten, miesten, avio-uskollisten,
kunnollisten.

Ja näin he jatkavat, ma luulen, koko sen ajan, jonka tuli polttaa heitä; on moiset keinot, moinen
muona tarpeen,

jos mieli umpeen mennä viime haavan.

Kuudeskolmatta laulu

Näin käyden äärtä, yksi eellä toisen, mun hyvä Mestarini usein virkkoi: »Varo, ja sanoistani oppi ota!»

Mua olkaan oikeaan jo paistoi Päivä, min säteet koko lännen taivaan sinen olivat vaihtaneet jo
valkoiseksi.

Ja varjoni mun aikaan sai, ett' tuli punaisemmalta puunsi; mutta senkin vähäisen merkin monet sielut
huomas.

Sen syyksi muodostui, min vuoks he alkoi minusta puhua ja toisillensa noin haastaa: »Tuo ei
varjoruumis liene.»

Mua kohden eräät lähestyi niin liki, kuin voivat, mutta aina vaarinottain, ett' tuli tuima heitä polttais
yhä.

»Sa, joka kunnioittavalta näytät etkä hitaalta, vaikka jäless' astut, vastaa minulle, jota jano, liekki
vaivaa;

enk' yksin minä vastaustas halaa, vaan kaikki muutkin niinkuin vettä kylmää mies Intian tai

Etiopiankin.

Sa virka, mistä johtuu, että seinän teet itsestäsi vasten aurinkoa, kuin käynyt vielä et ois kuolon verkkoon?»

Näin virkkoi yks, ja varmaan ilmoittanut ma oisin itseni, jos uus ei kumma, juur' esiintyvä, ois mua kiinnittänyt.

Näät kansaa keskeltä tien leimuavan nyt saapui, kasvot kohti entisiä, ja tuota olin katsomaan ma kärkeä.

Taholta kummaltakin näin ma varjoin päin käyvän toisiaan ja suutelevan äkisti, tyytyen näin lyhyeen juhlaan.

Noin kuonojansa, käyden parvin ruskein, myös muurahaiset vastatusten hieroo, kysellen ehkä vointiaan ja tietään.

Kun ensi askel tuskin erottanut ol' heidät kohtauksesta herttaisesta, he äänin voittaa toisiansa tahtoi.

Huus uudet noin: »Sodoma ja Gomorrha!» Ja toiset: »Lehmähän Pasiphae[295] piilee, ett' etsis härkä hänen irstauttaan.»

Kuin kurkein parvest' tuntuille Turjan, peläten Päivää, toiset lentäis, toiset etelän aavikoille jäätä pakoon,

yks joukko sinne, toinen tänne riensi, viritti itkien taas virren saman ja huudon, mikä sopivin ol' heille.

Ja niinkuin äsken lähestyi taas mua nuo samat pyytäjät ja tarkkaavilta he näyttivät nyt mua kuuntelemaan.

Kaks kertaa nähtyäni moisen kaipuun, ma virkoin: »Oi, te sielut, joilla varmuus on ikirauhan, milloin valjennekin!

Ei jääneet tuoreina, ei turtuneina[296] jäsenet multa päälle maan, vaan käyvät mun kanssain suonineen ja nivelineen.

Ma kiipeen, etten sokea ois enää; ylhäällä nainen on, min armon kautta ma maailmanne kuolevaisna tulen.

Mut totta niin kuin teissä toivo korkein pian täytyköön ja kodiksenne tulkoon Rakkauden taivas, laajin taivahista,

te lausukaa, sen että kirjoittaisin, keit' ootte te ja mikä on tuo lauma, mi selkä kohden selkäänne nyt poistuu?»

Mykisty enemmän, ei hämmästele asukas vuoriston tuo arka, juro, kun kömpelönä kaupunkiin hän tulee,

kuin kummastuvan joka varjo näytti; mut toivuttuaan tuosta hämmingistä, mi pian mieliss' ylevissä tyyntyy,

alotti taas mun ensi kysyjäni: »Miekkoinen sa, ken kokemusta kokoot näin mailta meidän, eloon hurskahampaan.

Ne, jotka meistä poistuu, synnin teki, min vuoksi Caesar voittosaatossansa sai kuulla huudettavan: 'kuningatar!'[297]

Siks huutain 'Sodoma!' he loittonevat, näin syyttäin itseään, kuin kuulit, ynnä, häveten auttain ahjon hehkumista.

Me kahden sukupuolen synnin teimme; ja koska ihmlait me loukkasimme eläinten lailla hekkumaamme etsein,

etääntyessä omaks herjaksemme nimeä huutelemme tuon, mi tuli eläimen puisen hahmoss' eläimeksi.

Nyt tiedät syntimme ja työmme pahat; nimeltä tuta jos sa tahdot meidät, en niitä tietäis eikä meillä aikaa.

Itseeni nähden täyttää voim sun toivees: oon Guido Guinicelli,[298] puhdistaudun, kun kaduin ennen kuolinhetkeäni.»

Kuin tuskassa Lykurguksen kaks poikaa[299] nuo tuta mahtoi, kun he äidin näki, niin tunsin, vaikk' en ehkä heidän verroin,

nimeltä kun nyt kuulin tuon, ken oli mun isäni ja muiden meikäläisten, joilt' armas syntynyt on lemmenlaulu.

En kuunnellut, en puhunut, vaan kuljin näin kauan miettien ja katsoin häntä, mut lähemmäks en tulen tähden tullut.

Ravinnut katseeni kun kyllin olin, hänelle tarjosin ma palvelustani nyt vakuutuksin, joita uskoo toinen.

Ja mulle hän: »Mit' olen kuullut suita, niin selvän jättää minuun jäljen, Lete,[300] sit' ettei saata himmentää, ei poistaa.

Mut jos sun sanas äsken totta vannoi, syy virka, miksi sanoin ynnä silmin ilmoitat, että olen sulle kallis.»

Ma hälle: »Syy on sulolaulujenne; mikäli kielenkäyttö uus tää kestää, ne kalliiks tekee teidän musteennekin.»

»Ah veikko», virkkoi hän, »tuo, jonka sulle osoitan sormellain»—hän näytti yhtä—[301] »parempi seppä oli äidinkielen.

Säkehet lemmen, tarun suorat sanat hän kaikki voitti; väittää anna houkkain, ett' etevämpi ois Limoges'in miesi,[302]

on heille maine enemmän kuin totuus; näin kanta heill' on valmis kuulematta sit' ennen taitehen tai järjen syitä.

Näin tehtiin muinen myös Guittonen[303] suhteen, soi suusta suuhun kunniansa, siksi kuin hänet voittanut on totuus monen.

Jos niin on laajat sulle suotu edut, sun että lupa luostariin on mennä, miss' yhdyskunnan apotti on Kristus,

mun puolestani 'paternoster'[304] lue niin pitkälle kuin sit' on tarvis täällä, miss' emme syntiä voi tehdä enää.»

Nyt toiselle ehk' antaaksensa tilaa lähellä seisovalle, tuleen katos hän niinkuin veteen kala sukeltava.

Luo astuin varjon viitatun ja virkoin, ett' toivoni jo oli paikan armaan nimeä moista varten valmistanut.

Sanella alkoikin hän alttihisti: »Pyyntönne miellyttää mua kohtelias, en voi, en tahdo edessänne piillä.

Arnaut ma olen, joka itken, laulan; nään mieltiväisnä hulluudet ma menneet, mut iloisna myös päivän toivomani.

Nimessä voiman, joka teitä johtaa huipulle, ilman kuuman, kylmän kiusaa, tuskaani joskus muistakaa, ma pyydän.»

Näin haastoi, haihtui tuleen puhdistavaan.

Seitsemäskolmatta laulu

Ol' hetki, jolloin Auringon ens säteet käy sinne, missä veri vuos sen Luojan, ja jolloin Ebron yli vaaka nousee

ja Ganges hehkuu keskipäivän alla:[305] noin seisoi Aurinko, ja päivä painui, kun Enkel' Luojan edessämme seisoi.

Iloisna äyräällä' liekin ulkopuolla se lauloi noin: »*Beati mundo corde*», [306] äänellä ihmis-ääntä kirkkaammalla.

Ja sitten: »Ette pääse, sielut pyhät, etemmä tulta tuntematta; siihen siis käykää, kuulkaa laulut sieltä soivat!»

Noin lausui meidän liki tultuamme; mun muuttui mieli tuota kuullen niinkuin ma öisin elävänä pantu

hautaan.

Käteni ristin, katsoin tulta, syntyi minussa kuvat ihmisruumihista, joit' olin ennen nähnyt poltettavan.

Oppaani hyvät mua kohden kääntyi. »Mun rakas poikani», Vergilius virkkoi, »asua täällä vaiva voi, ei kuolo.

Sa muista, muistahan ... ah, enkö turvaan sua vienyt seläss' itse Geryonin![307] Lähellä Luojaa näin mit' aikaan saankaan?

Siis usko varmaan, tuhat vuotta vaikka sisällä seisoisit tuon liekin, päästäs ei karvaa yhtään korventaa se voisi.

Ja jos sa luulet ehkä, että petän, lähesty sitä, omin kourin koe tee vaattees liepehellä varmuudekses.

Nyt poista pelko, poista pelko kaikki, käy tänne, eespäin, tule turvallisna!» Ma siinä seisoin, vaikka tunto käski.

Jurona jäävän paikallein mun näki, ja lausui hiukan suuttuneena: »Muista, Beatricesta ett' erottaa se sinut!»

Kuin Pyramus, mi kuullen Tisben nimen,[308] loi häneen silmän vielä kuolemassa, kun heelmät silkipuun sai veripunan,

niin taipui myös mun jyrkkyytein; ma käännyn viisaasen saattajaan, kun kuulin nimen, mi aina kumpuaa mun mielessäni.

Pudisti päätään hän ja virkkoi: »Kuinka? Tähäkö jäämme?» ja kuin lasta mua hymyili, jota heelmin houkuttellaan.

Mun eellä sitten tulehen hän astui ja pyys, ett' tulis viime miesnä Statius, mi meidät koko tien ol' erottanut.

Tulehen tultuani sulaan lasiin ma syössyt oisin viileyttä etsein, niin suunnaton tuon palon paahde oli.

Isäni lempeä mua vahvistaakseen
Beatricesta vain puhui käydessänsä;
»On niinkuin näkisin jo silmät hänen.»

Meit' ääni johti, tulen tuolta puolen mi lauloi; ja me tarkaten vain sitä tulimme liekeistä nyt nousukohtaan.

»*Venite benedicti patris mei*»[309] sisältä valon soi niin kirkkaan, että mun voitti se, ei sietää silmä voinut.

Soi vielä: »Päivä painuu, ilta lankee; siks älkää viipykö, vaan kiirehtikää niin kauan kuin ei tummu lännen taivas.»

Nous suoraan polku läpi paaden, suuntaan sellaiseen, että eessäni ma kaihdoin sätehet Auringon jo alenevan.

Vain harvat noustu oli porras-asteet, kun varjo haihtui; tuosta oivalsimme, ma ynnä viisaat, painuneeksi Päivän.

Ja ennen kuin ol' yhdenlaiseks tullut yön taivas kaikin avaruuksinensa ja pimeys näköpiirin piirtänyt,

valitsi kukin vuoteeksensa portaan; näät enempi kuin halun nousta mursi tään vuoren luonto meissä voiman siihen.

Kuin vuohet märehtien hiljenevät, vaikk' oli äsken vilkkaat kallioillaan ja nopsat, ennen kuin ne kyllin söivät;

varjossa vait, kun Päivä paahtaa, lepää ne kaitsemina paimenen, mi sauvaan nojauten täyttää tehtävänsä siten;

ja niinkuin lammaspaimen, yöpyväinen loitolle kodistansa, luokse lauman, pedoilta metsän sitä varjellakseen;

olimme sellaiset nyt kaikki kolme: he niinkuin paimenet, ma niinkuin vuohi, molemmin puolin vuoren saartamina.

Vain vähän näkyi ulkomaailmata, mut siitä vähästä näin tähdet, paljon suuremmat, kirkkahammat tavallista.

Noin tuumien ja tähtiin tuijotellen mun uni valtas, uni ennustava useinkin uutta, joka viel' ei totta.

Ol' hetki, luulen, jolloin sattui vuoreen idästä ensi säteet Venus-tähden, mi näyttää hehkuvan ain lemmen tulta.

Unessa näin ma naisen nuoren, kauniin, mi kulki nurmikolla kasteisella ja poimi kukkia ja laulun lauloi:

»Jokainen tietäköön, ken tietää tahtoo, ett' olen Lea[310] ja nää sormet sorjat vain liikkuu seppeltäni solmiaksein.

Kuvastimessa kaunis olla tahdon, siks kaunistautun, ja Rakel-sisko jätä ei koskaan peiliään, vaan päivät istuu.

Kauniita nähdä silmiään hän kaipaa kuin minä soristautu sormin omin; ilonsa nähdä on, mun toimest' olla.»

Jo hohto, huomenruskon eellä käyvä, mi pyhiinvaeltajaa riemastuttaa, kun palajaa hän kotiin lähenevään,

pimeyden poisti joka ilmansuuntaan, uneni myös sen kera; siksi nousin, ja nousseet oli suuret mestaritkin.

»Se suloheelmä,[311] jota kuolevaiset monelta oksalta niin huolell' etsii, sun nälkäsi on tänään tyydyttävä.»

Vergilius nää sanat mulle virkkoi, eik' ollut koskaan ole antimia senvertaisia mieltä miellyttämään.

Niin tuonne päästä halu päälle halun minussa syntyi, että siivet lentoon jok' askeleella kasvaviksi tunsin.[312]

Kun käyty oli koko porras-polku allamme aina viime astehesen, katseensa kiinnitti Vergilius minuun

ja virkkoi: »Nähty tulen ajallisen nyt oot ja ijäisen; sa paikass' olet, miss' omin voimin voi en enää mitään.

Älyllä, taidoll' oon sun tänne tuonut; huvisi oma oppaakses nyt ota, tiet jyrkät ohi on, on ohi ahtaat.

Kas Aurinkoa, joka otsaas paistaa, kas ruohoa, kas puita, kukkasias, joit' itsestään maa täällä ilmi loitsee!

Sikskuin ne silmät kauniit, jotka itkein sun mulle uskoi, tulee iloisina, voit istahtaa, voit käydä kesken kukkain.

Nyt sanaa, merkkiä mult' ällös varro; on tahtosi nyt vapaa, suora, terve, ja väärin ois sit' olla seuraamatta;

suon sulle itses yli kruunun, mitran.»[313]

Kahdeksaskolmatta laulu

Nyt tahdoin tutkia ma tarkkaan metsän tuon jumalaisen, kirjavan ja sankan, mi kaihti katsehelta aamun uuden.

Siks viipymättä jätin reunan jyrkän ja verkkaan, verkkaan, tasamaata kuljin taholta jokaiselta tuoksuvata.

Suloinen ilma, jok' ei muutu koskaan, otsaani onnellista leyhytteli hyväillen, hiljaa, niinkuin tuuli lempee,

min tietä lehdet herkät, väreilevät taholle sille kaikki taipui, jonne ens varjonsa tuo pyhä vuori heittää;

sijaltaan siirtyneet ne eivät sentään niin paljon, että pikkulinnut laanneet ois oksapuilla laulutaitehestaan,

vaan vastaan ottivat ne riemurinnoin ja laulain ensi leyhkät lehvästöhön, min basso säesteli heidän virttään,

kuin puulta puulle piinjametsän humu rannalla Chiassin[314] kasvaa, koska irti sirocco[315] sinkoo kädest' Aeoluksen.

Niin kauas ikimetsän helmaan käynyt jo olin verkkaan vaeltain, ett' enää tuloni kohtaa löytää ois en voinut.

Kas, silloin puro askeleeni esti, min aallot armaat rantojensa heinää taholle vasemmalle huojutteli.

Muu vesi puhtain meidän maailmassa sekoitetulta tuntunut ois varmaan tuon rinnalla, mi mitäkään ei salaa,

sen vaikk' on juoksu tumma, tumma iki, ainaisen alla siimeksen, mi päästä säteitä sinne kuun, ei päivän koskaan.

Ma seisahduin ja silmän juosta annoin yl' aaltojen ja moninaista katsoin ma kukkeutta puiden toukokuisten.

Ja mulle sieltä näkyi, niinkuin näkyy äkisti seikka, jonka kummastelu muut kaikki karkoittavi mielen mietteet,

nyt Nainen,[316] joka yksin kulki, lauloi ja taittoi kukan taas ja toisen taittoi polultaan, joka niitä täynnä kukki.

»Oi, kaunis Nainen, joka lämmittelet säteissä lemmen, kuten kertoo piirtees, jotk' olla tapaa sielun heijastajat,

suvaitse tulla lähemmäksi rantaa ja edetä niin paljon, että kuulen, sa mitä laulat.» Noin ma hälle lausuin.

Ja jatkoin: »Muistutat Proserpinasta,[317] millainen, missä oli hän, kun äiti kadotti hänet, hän taas kukkakevään.»

Kuin nainen karkeloiva kohti liukuu likellä jalat toisiaan ja maata ja tuskin toista eteen toisen siirtää,

niin punakelta-kukkain päällä kulki mua kohti hän nyt lailla nuoren neitseeseen, mi ujut painaa alas silmäluomet;

ja täysin tyydytti hän toiveheni lähelle tullen niin, ett' ääni lempee minulle soi ja sanat laulun kantoi.

Kun ehtinyt hän oli siihen, missä jo heinää aallot puron kauniin huuhtoi, mun palkitsi hän nostamalla katseen.

En luule, että moinen hohti valo alt' Aphroditen luomen, koska häntä haavoitti Amor-poika vasten tapaa.[318]

Hymyili rannalta hän oikealta ja sormi kukkasia kirjavia, ylänkö joita siemenettä kasvaa.

Vain kolme askelt' oli poikki puron, mut Hellespontoa, mi tautta Xerxeen[319] on vielä tutkain ihmisylpeyden,

enempi vihannut ei lie Leander,[320] kun erotti se Sestoon ja Abydoon, kuin minä vettä, jota tieni esti.

Hän lausui: »Oudot täällä ootte, ehkä kun hymyilen ma tienohossa, joka pesäksi valittu on ihmiskunnan,

te kummastutte, epäröitte hiukan; mut valon antaa psalmi '*Delectasti*',[321] mi teiltä ymmärryksen pilvet poistaa.

Ja sa, mi eellä käyt ja pyysit mua, sa lausu, muuta mitä kuulla halaat ja heti vastaan sulle, sikskuin tyydyt.»

Ma hälle: »Vesi ynnä metsän humu sotivat vastaan uutta uskoani, min sain ma jotain vastakkaista kuullen.»[322]

Hän siks: »Ma sanon, mikä syy saa aikaan sen seikan, joka kummastuttaa sua; näin poistan pilven sua kaihtavaisen.

Loi Hyvyys korkein, joka itsellensä vain kelpaa, hyväks ihmisen, ja hälle tään paikan pantiks ikirauhan antoi.

Syyn oman vuoks hän tääll' ei kauan ollut; syyn oman vuoksi itkuun, vaivaan vaihtoi hän leikit liedot, naurun viattoman.

Ett'eivät häiriöt, joit' alla vuoren luo huurut veen ja maan, nuo pyrkiväiset takaisin lämpöön voimiensa mukaan,

tekisi haittaa ihmiselle, vuori tää nous niin ylös korkeuteen, sit' että ei mikään häiritse, miss' on se kiinni.

Kun kuitenkin maanpiirin kaiken kautta[323] ens taivaan kanssa liikkuu ilmakehä, mikäli ei sen esty kiertokulku,

päin tätä kukkulaa, mi taivahille vapaana nousee, ilman liike sattuu, niin että siitä soipi metsä sankka.

Ja kasvin voima, satutettu tälleen, nyt hedelmöittää itse ilman jaksaa, mi sitten kaartuen sen kauas kylvää.

Ja toinen pallonpuoli, ilmastonsa ja maansa laadun mukaan, luo ja siittää näin eri voimin eri puut ja yrtit.

Tään kuultuasi ällös ihmettele maan päällä siis, jos näkyväistä vailla siementä siellä juurtuu kasvi joku.

Ja tiedä, että pyhä niittu tämä, täys siementä on kaiken-kasvullista ja heelmää kantaa, maan mi pääll' ei heili.

Puroa tätä pulputa ei suoni, min huurut täyttäis hallan muuntelemat kuin virrat kuivaen tai kasvain vierii,

vaan ikilähteestä se ilmi läikkyy, Jumalan tahdosta taas saaden vettä niin paljon kuin se kadottaa suin kaksin.

Sen toinen haara voimaa vierittävi, mi poistaa kaiken synnin muiston, toinen jokaisen hyvän työn taas mieleen johtaa.

Toisaalla nimi sen on Lete, toisaall' Eunoë, vaan ei vaikuta sen voima, jos juoda sit' ei vuosta kummastakin,

ja maku sen muut herkut kaikki voittaa; nyt vaikka tiedonjanos tyydytetty jo olla voi ja vaieta mun aika,

suon sulle erään johtoväitteen vielä; et ehkä haasteloain halveksune, jos yli lupauksen se yltäneekin.

Ne, jotka muinoin kultakautta lauloi, sen olotilaa onnellista, varmaan tään paikan Parnassolle uneksivat.

Tääll' oli syytön ensi ihmispari; tääll' ain on kevät, heelmät kaikkinaiset, on nektar myöskin, josta kaikki puhuu.»

Nyt taaksepäin ma Mestareihin käännyin, ja huomasin, he että kuunnellehet hymyillen oli viime lausehia;

taas sitten käänsin kasvot Naiseen sorjaan.

Yhdeksäskolmatta laulu

Äänellä laulain immen rakastuneen hän jatkoi vielä sanojaan ja virkkoi: »*Beati, quorum tecta sunt peccata!*»[324]

Kuin nymfit, jotka yksin käyskelevät välillä metsän varjojen, ja toinen paeta tahtoo, toinen nähdä Päivää,

niin rannallaan nyt vasten virtaa liikkuu hän eteenpäin; ja minä askeleeni sovitin askeltensa pienten mukaan.

Ei luku niiden vielä ollut sata, kun rannat kaartui yhdenmukaisesti, niin että itää kohden nyt ma kuljin.

Eik' oltu paljon vielä tietä käyty, kun Nainen kokonaan mua kohden kääntyi ja virkkoi: »Veli, kuuntele ja katso!»

Ja kas, nyt leimaus läpi metsän suuren väkevä välkähti niin kaikkialta, epäillä että aloin ukkos-ilmaa.

Mut koska ukontuli tulee, menee, mut tämä jäi ja kasvamistaan kasvoi, ma mietin itsekseni: 'Tää mit onkaan?'

Ja kautta ilman hohtavan tuon kulki suloinen sävel; tuosta into hyvä mun moittimaan sai Eevan julkeutta,

kun juuri luotu vailla kilpanaista, hän siellä verhoa ei voinut sietää,[325] maa, taivas missä Luojaa tottelivat.

Jos hurskahana hunnuttaunut oisi, nää sanomattomat ma oisin onnet jo ennen tuntenut ja sitten iki.

Näin aivan hurmauneena käyden kesken ijäisen auvon ensi esikkojen, iloja muita ikävöiden vielä,

kaikk' ilma alla oksain vihreöiden nyt hehkui niinkuin tulta ollut oisi ja sävel suloinen jo lauluks sointui.

Oi, pyhät Runottaret, nälkää, kylmää jos teidän vuoks ma näin tai valvoin koskaan, syy mull' on vaatia nyt siitä palkka!

Vetensä mulle Helikon[326] nyt suokoon, Urania auttakoon mua kuorollansa säkeihin saamaan seikat aate-raskaat!

Näkyipä seitsemän nyt kultapuuta minulle kangastuen matkan takaa, mi meistä vielä niihin asti oli.

Mut kun ma totuutta niin pääsin liki, ett' aistiharha, etäisyyden luoma, pois haihtui ynnä seikat selvät näkyi,

opetti mulle kyky arvostelun, ett' oli seitsemät ne tuohusjalat,[327] ja että äänet lauloi *Hosiannaa*.

Ylhäältä leimus kandelabrit kauniit kirkkaammin täysikuuta, kun se nousut on keski-yöllä taivon selvän sineen.

Ihailten käännyn Mestariini hyvään, mut tämä vastasi vain ilmehellään, mi kertoi kummastusta yhtä suurta.

Mut taas mua kiehtoi esineet nuo ylväät, niin vitkaan meitä kohden liikkuvaiset, ett' ohi morsian ois käynyt kirkkoon.

Huus Nainen mulle: »Miksi tuleen sytyt näöstä kynttiläin vain kirkkahien, takana tulevia katsomatta?»

Näin sitten kansaa, joka seurasi niitä kuin saattajina, kaikki valkovaattein; maan päällä moist' ei valkeutta koskaan.

Veet puron välkkyi vasemmalla; siihen jos katsoin, näin, se että kuvasteli vasenta sivuain kuin peili ikään.

Lähelle niin kun rantaa tullut olin, mun että heistä vieroitti vain virta, paremmin nähdäkseni seisahduin ma,

ja eellä näin ma liekit liikkuviksi; takana niiden ilma värein välkkyi kuin kulkeneet ois suuret siveltimet,

ja eri juovaa seitsemän[328] jäi jälkeen ja kunkin oli värit moiset, mistä kaarensa Päivä, vyönsä kuutar kutoo.

Nuo väriviirit loitommaksi liehui kuin kantai silmäni, ja luulen, väli ett' oli niiden kymmen-askelinen. [329]

Tuon taivaan kauniin alla kaksi telien, vanhinta neljäkolmatt'[330] astui, päässä jokaisen tuores valkolilja seppel.

»Ah, siunattu», he kaikki lauloi,[331] »sinä Aadamin tyttäristä! Olkoon myöskin siunattu kauneutesi

ijäst'ikään!»

Kun kukat ynnä muutkin yrtit nuoret tuon rannan vastapäisen vapaat oli valiosaattueen sen astunnasta,

kuin tähdet seuraa taivahalla toistaan, eläintä neljä[332] noiden jälkeen tuli ja kukin seppelöity lehvin vihrein

ja luotu lentoon siivin kuusin oli, ja siivet täynnä silmiä: jos Argus[333] eläisi, moiset sen ois silmät varmaan.

Säkeitä niiden kuvaukseen en tuhlaa, lukija oi! Mua menot toiset ahtaa, niin etten aulis olla saata tähän.

Mut lue Hesekiel, mi heidät näki ja kuvas saapuvina pohjoisesta kerällä tuulen, pilvien ja tulen!

Ja sellaiset kuin hänen kirjassansa, he täällä oli, paitsi että siivet ma samoin kuin Johannes kuudeks laskin.

Välillä neljän noiden voittovaunut[334] upeat vierä pällä pyörän kahden ja niitä aarnikotkan[335] kaula veti.

Sen siivet nousi ylös keskijuovan väliltä ynnä sivujuovan kolmen, niit' ettei loukannut ois siivenlyönti.

Ne katos silmän kantamattomihin; mik' oli lintua, se kultaa oli, muu kaikki valkeaa ja veripunaa.

Ei Africanusta, ei Augustusta niin ylpein vaunuin saattanut lie Rooma; ei kestä kilpaa vaunut Auringonkaan,

nuo,[336] jotka suistui radaltaan ja paloi Maan nöyrän rukouksesta, koska oli Zeus salaisessa mielessään vanhurskas.

Ratasta oikeata kolme naista kisaten kiersi; punainen ol' yksi, tulesta ettei erottaa ois voinut.

Ja toinen oli niinkuin luut ja lihat ois hällä luodut smaragdista olleet; mut kolmas valkea kuin vitilumi.

Ja vuoroin valkea se johti heitä ja vuoroin punainen, tään laulun tahtiin kisaansa hidastain tai kiirehtien.

Taas vasemmalla neljä neittä[337] tanssi, puetut purppuraan, ja heitä johti yks,[338] jolla oli päässä kolme silmää.

Takana kaikkein tässä kuvattujen kaks tuli vanhust' erilaisin vaattein, mut liikkein yhtä arvokkain ja varmoin.

Yks heistä[339] oppilaalta näytti suuren Hippokrateen, min luonto luonut oli iloksi olioinsa armahimpain.

Toisessa[340] pyyde vastakkainen näky: kirkasta, terävää hän kantoi kalpaa, jok' yli puronkin mua peljästytti.

Näin sitten neljä hahmoltansa nöyrää,[341] ja sitten ukon,[342] joka yksin astui kuin unessa, mut kasvoin aate-syvin.

Ja puku näillä seitsemällä sama kuin ensi sarjall' oli, vaikka päässä ei olleet liljaseppeleet,[343] vaan ruusut

ja muut yht' armaat punaheljä-kukat; läheltä vielä vanhoa ois voinut, he että kaikki hehkui päältä kulmain.

Ja kun mua vastaan vaunut tulleet oli, jylinä kuului, ja tuo joukko jalo etemmä näyttänyt ei saavan mennä,

vaan seisahtui luo johtokynttiläinsä.

Kolmaskymmenes laulu

Kun taivaan ensimmäinen seitsentähti,[344] mi koskaan vaipunut, ei noussut eikä verhonnut muuhun,

ellei synnin pilveen,

ja jokaiselle tehtävänsä näytti kuin osoittaa sen sisko alhaisempi[345] tien soutajalle varmaan valkamahan;

kun pysähtyi tuo seitsentähti, sanon, vaunuihin kääntyi niinkuin kohti rauhaa totuuden kansa, niiden eellä tullut.

Ja eräs heistä kuni viesti Taivaan »*Veni, sponsa, de Libano*»[346] nyt laulain huus kolmasti ja samoin muutkin kaikki.

Kuin autuaat nuo viime tuomiolla nopeesti nousee kukin haudastansa keveinä kirkkaudessa hahmon uuden,

pyhistä nosti vankkureista Taivaan tuon vanhan ääni sata varmaan elon ijäisen airutta ja Enkeliä.

»*Benedictus, qui venis*»,[347] kaikki lauloi, ja yltäpäältä kylväin kukkasia näin: »*Manibus o date lilia plenis!*»[348]

Itäisen ilmankannen kaiken nähnyt oon usein aamunkoissa ruskottavan, kun sinikirkkaat muut on kannet taivaan

ja päivänkoiton kasvot hunnutetut, niin että huurun niitä himmentäissä voi kauan sietää paljas silmä sitä;

niin näkyi keskeltä tuon kukkaspilven, mi nousi käsist' enkelein ja lankes sateena vaunuihin jo ulkopuolle,

viherjä-viitta, valko-liina Nainen,[349] puettu väriin liekin liikkuvimman ja seppelöity lehdin öljypuisin.

Ja sieluni, mi niin ei pitkään aikaan vavissut ollut hänen läheisyyttään, ei tuosta tuntehesta järkähtänyt,

sai tuta lemmen vanhan suurta valtaa, hänestä käyvän salavoiman kautta, vaikk' eivät silmäni hänt' tuntenehet.

Mut heti kun tuon Naisen näin ma, voima ylhäinen, joka vallannut mun oli jo ennen kuin ma olin mieheks tullut,

mun käänsi vasempaan niin luottavaisna kuin lapsi kohden äitiänsä rientää suruinen ollen taikka pelkääväinen,

ja näin Vergiliukselle virkoin: »Joka vereni pisar vapisee nyt vallan; ma tunnen merkit vanhan lemmenliekin.»[350]

Mut ah, Vergilius jo poissa oli,
Vergilius, tuo isä armain, lempein,
Vergilius, jolle kaikkeni ma uskoin!

Ei kaikki paratiisin riemut voineet mun poskiani, jotka kastehella jo pestyt oli, kynnelistä estää.

»Dante, vaikk' on Vergilius nyt poissa, viel' älä itke, vielä ällös itke; vuoks säilän toisen itkeä saat vielä.»

Kuin amiraali kulkee kokkaan, keulaan, väkeä tarkastaa, mi miehittävi muut laivat, heitä työhön kehoittaen,

niin vaunuin vasemmalla puolla, koska nimeni soinnun kuullen sinne käännyn (min välttämättömyyden vuoksi kerron),

näin Naisen tuon, mi mulle ensin näkyi verhossa enkelien kukkasateen, mua kohden puron poikki katseen luovan.

Ja vaikka huntu tuo, mi päästä aaltos, Minervan lehdin[351] kaunistettu, suonut näkyä hänen viel' ei varsin selvään,

viel' liikkein ylväin, valtiattarena hän jatkoi lailla puhujan, mi jättää sanansa lämpimimmät viimeiseksi:

»Mua katsohan, ma oon, ma oon Beatrice.

Kuink' olet viitsinyt tään vuoren nousta?
Sa etkö tiennyt, ett' on täällä onni?»

Katseeni peiliin puron loin, mut siinä, kun näin ma itseni, sen siirsin ruuhon; niin suuri häpeä mun päätän painoi.

Niin ylväältä kuin lapsellensa äiti hän mulle näytti; kitkerältä maistui näät ankaran tuon laupeutensa kuri.

Hän vaikeni, ja Enkelit nyt laulaa alkoivat: »*In te, Domine, speravi*»,^[352] sanoilla lopettaen: »*pedes meos*».

Kuin lumi elävässä hirsistöissä
Italian selkärankaa pitkin jäätyy,
Slavonian tuulten^[353] tuonne ahtamana,

sulaen sitten itsehensä tiukkuu maan varjottoman tuulten tuulahtaissa kuin tulen tullen kynttilän on kuolo;

näin itkemättä, huokaamatta seisoin, siks kuin he laulaa alkoi, joiden äänet ain yhteen soivat kera tähtitarhain;

mut sulovirressä kun kuulin tuossa mua kohtaan sääliä, se enemp' oli kuin sanat: »Nainen, miks niin häntä kiusaat?»

Jää sydämeni ympäriltä muuttui vedeksi, tuuleksi ja tuskan kera suun, silmän kautta pursui povestani.

Samalla puolen vaunuin seisten yhä ja yhä paikallaan, hän hurskahille nyt Enkeleille loihe lausumahan:

»Te päiväss' ijäisyyden valvokaatte, ett' yö, ei uni peitä askeltakaan, min astuu radoillansa vuosisadat.

Siks vastaukseni vain huolta kantaa, ett' ymmärtäis mua hän, mi tuolla itkee näin näyttäin yhtä suuriks syyn ja tuskan.

Ei kautta yksin taivaspiirein, jotka johonkin joka idun ohjaa määrään sen mukaan, kuinka tähdet häntä saattaa,^[355]

vaan myös kautt' Armo-Luojan suurten lahjain, jotk' ovat sataneet niin korkealta, ett' eivät yllä sinne silmät meidän,

elossaan uudess'^[356] oli kyvyiltänsä hän moinen, että joka kunnan tapa hänessä oisi hyvin heilimöinyt.

Mut sitä karumpi ja ilkeämpi on pelto huono-kylvö, perkkaamaton, mit' enemmän on maassa kasvuvoimaa.

Hänt' ensin kannatin ma katseellani: kun nuoret näytin hälle silmät, siten hänt' oikeahan kerallain ma johdin.

Kun nuoruuteni kynnyksellä olin ja muutin elämäni, otti multa hän itsensä ja muille pois sen antoi.

Lihasta hengeks nousin, kasvoi hyve minussa ynnä kauneus, mut hälle en ollut enää yhtä kallis, rakas.

Hän käänsi käyntinsä päin tietä väärää, ajaen takaa hyvän kangastusta, mi pettää eikä lupaustaan pidä.

Näyt haltioidut turhaan hankin, joilla unessa, valvehilla vaadin häntä takaisin; hänpä huolinut ei tuosta.

Niin syvään lankes, ettei ollut muuta hänelle enää pelastuksen tietä kuin näyttää kuilut kansan kadotetun.

Siks kävin Tuonen tuiman kynnyksellä ja käännyn rukoillen ja kyynelöiden sen puoleen, jok' on tänne tuonut hänet.

Jumalan järjestys ja sääntö rikkuis, jos käytäis Leten yli, maistettaisi iloa moista maksamatta hintaa

katuen ynnä kyynelöiden siitä.»

Yhdesneljättä laulu

»Oi sinä, tuolla puolen virran pyhän!» sanainsa kärjen nyt hän käänsi minuun, jot' oli terät leikanneet jo niiden,

ja jatkoi viipymättä: »Virka, virka, tää totta onko! Moinen syytös vaatii sun tunnustustas välttämättömästi.»

Mun voimani niin voivuksissa oli, ett' ääni tyrehtyi, kun koetti, ennen kuin pääsi elintensä pälkähästä.

Hän hetken vartoi, virkkoi: »Miksi emmit? Minulle vastaa, sillä Leten vesi pahoja viel' ei vienyt muisteloitas.»

Häpeä ynnä pelko yhtyneinä pakotti suuni myöntymään niin hiljaa, sit' että ymmärtää voi silmä yksin.

Kuin joutsu liian viritetty laukee ja katkee kaari, jänne sen, niin että vasama voimatonna lentää maaliin,

niin puhkesin tään taakan raskaan alla ma huokauksiin ja kyöneleihin ja ääni vitkastui jo väylähänsä.

Hän taas: »Kun toivoni sa tahdoit täyttää, mi sua johti rakastamaan Hyvää, jok' onkin ainoo pyyteen arvollinen,

mitk' etees sattui kaivoshaudat, kahleet, kun turhaks sulle matkan määrä tuli ja jätit kaiken pyhän pyrkimyksen?

Ja mitkä edut, mitkä viehätykset näkyivät muiden kulmaluilla, koska sun täytyi kulkus heitä kohden kääntää?»

Ma syvään huokasin ja katkerasti ja vastaamaan mull' ääntä tuskin oli ja vaivoin huuleni sen muodostivat.

Näin lausuin itkein: »Seikat ajalliset mun tieni käänsi viehätyksin viekkain, heti kun nähnyt en ma kasvojanne.»

Ja hän: »Sa vaikka vaikenisit taikka kieltäisit, mitä myönnät, syntis sentään ois selvä: Tuomari sen moinen tietää.

Mut suusta omasta kun synnin syytös tuo puhkee, kääntyy vasten miekan terää kovasin meidän oikeutemme eessä.

Kuitenkin että erehdyksiäsi häpeisit sekä voimakkaampi oisit, kun toiste sulle soi seireeni-laulu,[357]

nyt kuivaa kyynellähtehe ja kuule; saat tietää, kuinka suuntaan vastakkaiseen ois kuoltuain sun ollut kuljettava.

Suloa moist' ei sulle luonto, taide tarjonnut kuin sen ruumiin kauniin verho, joss' elin ma ja jok' on maaksi tullut.

Jos kautta kuoloni tää korkein kauneus katosi suita, mikä houkutella sua enää saattoi seikka kuolevainen?

Kun sattui sinuun ensi nuoli turhan ajallisuuden, ois sun tullut nousta mun jäljestäin, mi ijäinen jo olin.

Sopinut painua ei siipes, lisää näin saamaan haavoja, ne neito taikka muu antoi turhuus lyhyt-auvollinen.

Kaks, kolme kertaa linnunpoika pettyy; mut kun sen kasvanut on sulka, turhaan virität verkon,[358] nuolin noudat sitä.»

Kuin lapset häpeissänsä mykistyvät ja kuuntelevat silmät maahan luoden ja katuvat ja syynsä tunnustavat,

niin minä nyt. Mut hänpä jatkoi: »Koska niin suret kuulemias, nosta partas, syvemmin surren sitä, mitä näet!».

Helpommin nousee maasta tammi, koska Italian tuuli sitä irti tempoo tai rajumyrsky Iarban valtakunnan[358]

kuin leukani nous hänen käskystänsä; näät kun hän kasvojani 'parraks' sanoi, ma hyvin tunsin myrkyn tarkoitetun.

Ja kun ma kohotin nyt kasvot, näin ma, nuo että ensimmäiset luodut Luojan lepäsi kukkiensa kylvännästä;

ja silmäni, viel' epävarmat, huomasi Beatricen kääntyneenä pedon puoleen, mi olio yks on kaksin luontoinensa.

Hän alla hunnun tuollapuolen virran viherjän sentään kauniimp' entistänsä niin oli kuin ol' kauniimp' ennen muita.

Mua katumuksen nokkonen niin poltti, muut' että kaikkea, mi houkutellut ol' lempeni, nyt tunsin vihaavani.

Niin mursi itsetuntemus mun mieltäin, ett' taintuneena maahan kaadu; kuinka mun sitten kävi, tietää seikan syytä.

Kun sydän taas toi mulle voimaa, Naisen[359] tuon yksin-laulavaisen näin; hän yllein kumartui, virkkoi: »Tartu, tarraa minuun!»

Mun puroon pannut kaulaa myöten oli ja vetäen mua takanaan hän kulki veen päällä köykäisnä kuin sukkulainen.

Kun liki päässyt olin rantaa pyhää, »*Asperges me*»[360] niin suloisesti soivan ma kuulin, ettei kynä, aatos riitä.

Sylinsä aukas Nainen kaunis, otti käsiinsä pääni ja sen painoi puroon niin syvälle, ett' täytyi vettä niellä.

Mun sitten nosti, pestyn johti minut kisahan noiden neljän kauniin neitseeseen, ja kaikki sulki mun syleilynsä.

»Taivaalla tähdet, täällä immet oomme; jo ennen kuin Beatrice astui alas, olimme säätyt häntä palvelemaan.

Silmänsä eteen viemme sun; mut niiden valolle armahalle hijoo katsees muut kolme, jotka syvemmälle näkee.»

Lauloivat noin; ja sitten kanssaan veivät mun kohti jalopeura-kotkan rintaa, miss' seisoj meihin päin Beatrice. Siinä

virkkoi: »Älköön levätkö nyt silmäs! Olemme tuoneet sun smaragdein[361] eteen, sua vastaan joista aseet otti Amor.»

Halua tuhat, kuumempaa kuin tuli, mun painoi silmät silmiin loistavihin, jotk' yhä katsoi kohti aarnikotkaa.

Kuin peiliin kuvastuvi Päivä, samoin näin siinä kaksoispidon kangastuvan, muodoissa molemmissa vuoron perään.

Lukija, ymmärrät, ett' ihmettelin, kun itsensä sen seisovan näin hiljaa, mut valhekuvassansa vaihtelevan.[362]

Iloisin hämmästyksin tuossa nautti mun sieluni nyt sitä mannaa, joka samalla nälkää luo kuin kyllästyttää.

Läheni silloin neittä kolme, tahtiin ihanan enkel-laulun karkeloiden, mut liikkein arvokkaammin, ylhäisemmin.

»Beatrice, käännä pyhät silmäs, käännä», he lauloivat, »päin uskollistas, joka sua nähdäkseen niin pitkät tiet on tullut.

Armosta meitä kohtaan, häntä kohtaan suus aukaise, ett' ilmestyisi hälle kauneutes toinen, jonka kätket vielä.»

Oi, heijastus sa ikivalkeuden! Ken kalpeni Parnasson lehtoloissa, syvältä niin sen lähtehistä juoden,

ett' ei ois heikko henkensä, jos tahtoo kuvata sellaisena sun kuin olit, kun varjos soitollaan sua tarhat Taivaan

ja kun sa ilmi alta hunnun astuit!

Kahdesneljättä laulu

Niin oli kiihkeät vuosikymmenien[363] janoa silmäni nyt sammuttamaan, muut että turtuneet ol' aistit kaikki.

Ja katseitteni kahden puolen oli kuin seinät välinpitämättömyyden; niin hymy pyhä vei ne verkkoon vanhaan.

Nyt vasempahan väkivalloin käänsi minulta kasvoni nuo taivas-immet, ja kuulin heidän virkkavan: »*Jo riittää!*»

Ja jouduin siihen silmäteräin tilaan kuin juuri niihin paistanut ois Päivä, niin etten tuokioon ma nähnyt mitään.

Mut valoon vähempään kun silmä tottui (vähempään, sanon, muistain suurempata valoa, josta väistyä mun täytyi),

näin joukon kunniakkaan kääntynehen kätehen oikeaan ja palajavan, nyt eessäin Aurinko ja seitsenliekki.

Kuin alla kilpein, vaaraa välttääksensä, miesparvi kääntyy: lippu ensin liikkuu, muun joukon sitten vasta vaihtuu suunta;

niin Taivaan sotajoukko tää, mi astui edellä,[364] ehti ohitsemme ennen kuin kääntynyt ees oli vaununtanko.

Palasi pyöräin luo nyt naiset, veti kuormaansa autuasta aarnikotka, niin ettei häiriytynyt höyhen ykskään.

Sulotar, joka yli virran vei mun, ja Statius ja minä pyörän puolla kävimme, kaarta pienempää mi kieri. [365]

Astuimme metsää vanhaa, autiota vuoks hänen syynsä, jonka petti käärme, ja jalat kulki enkel-laulun tahtiin.

Kentiesi käyty oli taival, jonka jous kolme kertaa jännitetty kantaa, kun vaunuistaan Beatrice astui alas.

Kuiskaavan kaikkien nyt kuulin: »*Aadam!*» näin sitten puuta[366] kiertävän, min oksat ei kukkaa kantaneet, ei lehteäkään.

Sen latva, joka laajemmaksi lautui, mikäli nous, ois Intiankin mailla ihailtu ollut vuoksi korkeutensa.

»Siunattu kotka, jok' et puusta tästä puraise,[367] vaikk' ois suloinen sen maku; näät jälkeinpäin se pahoin vatsaa vääntää!»

Näin toiset riemuitsi puun alla vankan.

Ja peto kaksisyntyinen tuo virkkoi:

»Niin kaiken oikeuden siemen säilyy.»[368]

Ja vetotankohonsa kääntyi, tarttui ja siirsi juurelle sen puun tuon paljaan; sen sillä sitoi, siihen kiinni jätti.[369]

Kuin kasvit päällä maan—kun suuri valo säteilee alas valoon yhtyneenä,[370] mi loistaa takaa Kalain tähtimerkin—

ne pursuu, paisuu, sitten uudistaen värinsä kukin, ennen kuin on Päivän hevoset päässeet toiseen tähtimerkkiin;

niin uudistui puu äsken paljas-oksa, nyt väriin vaatehtihe himmeämpään kuin ruusun, kirkkaampahan orvokkien.

Tajunnut tuota en, ei myös maan päällä soi hymni, jota olennot nää lauloi; säveltä sen en sietää loppuun voinut.

Jos voisin kertoa, kuink' uneen painoi nuo silmät julmat Syrinx-immen taru,[371] nuo silmät,

turmiokseen valvonehet;

kuin maalari, mi mallin mukaan maalaa, kuvaisin, kuinka uuvahdin ma itse, mut kuvatkoon, ken osaa, nukkumisen.

Heräjämisen hetkeen siirryn siksi ja kerron, että unen hunnun kirkkaus[372] repäisi, joku huus: »Mit' teet sa, nouse!»

Kuin nähdä omenapuun[373] kukkasia, joist' enkeleill' on ilo ynnä juhlat ijäiset taivahassa, saivat kerran

Johannes ynnä Pietari ja Jakob ja toipuivat taas kuullessaan tuon sanan, mi murtanut ol' unen raskahamman,[374]

ja harvenneeksi näkivät he seuran: Elias poissa oli, poissa Moses ja Mestarin myös vaatteet muuttunehet;

näin toinnuin minäkin ja näin tuon Hurskaan,[375] mi mua saattoi puron äärtä pitkin; kumartuneena ylitsein hän seiso.

Ma kysyin arkana: »Miss' on Beatrice?» Hän vastas: »Katso, alla puun hän istuu, varjossa lehtein juuri puhjenneiden.

Näe seura myös, mi häntä ympäröipi; muut ylös kanssa aarnikotkan nousi viel' ihanamman laulun, soiton soiden.»

En tiedä, haastoiko hän muuta, sillä jo eessä silmäini *hän* seiso, joka mun estänyt ol' aistimasta muuta.

Totuuden maalla[376] yksinään hän istui, jätetty vaunuin vartiaksi, jotka kaks-hahmo peto puuhun kiinni köytti.

Piiritti häntä parvi seitsen-neito[377] käsissä kynttilät, nuo jotka varmat etelän tuuliss' on ja pohjanperän.

»Asukas metsän täällä ollos hetki ja sitten kanssain kansalainen Rومان, sen, jonk' on ensi kansalainen Kristus.

Hyödyksi maailman, mi pahoin elää, nyt katso vaunuja, ja mitä näet, se kirjoita, kun palajat maan päälle!»

Beatrice näin. Ja minä, orja ollen vain hänen käskyjensä, käänsin katseen ja mielen, minne ihanainen tahtoi.[378]

Pimeestä pilvestä ei lyönyt tuli niin rutto koskaan, saapuessa sateen etäisimmästä ilmankartanosta,

kuin Juppiterin linnun[379] liitäväksi näin alas puuhun, raadellen sen kuoren ja kauniit kukkaset ja uudet lehdet.

Ja vaunuja hän voimain takaa iski; ne taipuivat kuin laiva myrskysäässä, jot' aallot kahtahanne keinuttavat.

Näin sitten kuinka vaunukoriin kettu[380] sujahti suurten voittovankkurien, se näyttänyt ei ruokaa hyvää syöneen.

Mut rangaisten nyt hänen syynsä häijyt pois hänet ajoi valtiattareni niin nopsaan kuin luut kesti lihattomat.

Ja sitten sieltä, mistä ensin iski, laskeusi kotka vaunun-istuimelle ja jätti jälkehensä sulkasateen.[381]

Kuin sydäimestä, joka vaikeroipi, nyt ääni Taivahasta soi, mi sanoi: »Voi, laivani, kuin sull' on huono lasti!»

Ja oli kuin maa auennut nyt oisi, väliltä pyöräin lohikäärme[382] noussut, mi purstollansa vaununpohjan puhkas.

Ja niinkuin ampiainen vetää taapäin otansa, purston perettäin hän pohjaa myös osan otti, vaipui syvyytehen.

Mi jäi, sen kuin maan hyvän heinä peittää nuo peitti höyhenet, jotk' ehkä suodut hyvässä, siveässä mieless' oli,

ja peittyi vaunut, peittyi pyörät kaksi, ja vehmar, kaikki tuo niin nopsaan, että kauemmin pitää suuta auki huokaus.

Rakennus pyhä,[383] muuttuneena siten, ulotti päitä itsestään: yks kasvoi kuhunkin kulmaan, kolme vehmarohon.

Kuin härjänsarvet oli jälkimmäiset, mut muiden otsass' oli vain yks sarvi; ei moista hirviötä nähty koskaan.

Niin varmana kuin linna kukkulalla sen päällä istui portto[384] häpeemätön, kuin silmät oli joka suuntaan alttiit.

Ja hänen vierellään, kuin ettei naista häneltä vietäis, seisoi peikko[385] suuri, he silloin tällöin toistaan suutelivat.

Mut kun tuo harhaileva, ahnas katse minuhun kääntyi, julma rakastaja kiireestä kantapäähän ruoski häntä;

vihassa sitten, mustasukkaisena irroitti hirviön ja kiskoi kanssaan niin kauas, että metsä suojas minut jo portolta ja kummitukseltakin.

Kolmasneljättä laulu

»*Deus, venerunt gentes*»[386] itkein alkoi suloista virttä vuorotella naiset, ja milloin kolme, milloin neljä lauloi.

Beatrice hellä, huokaavainen heitä niin kuuli kalpeana, että surrut enempi Maaria ei ristin alla.

Mut koska vaikenivat toiset neitseet, hän nousi korkeana, kasvoiltansa kuin tulenleimaus, ja sanat virkkoi:

»*Modicum, et non videbitis me, et iterum*,[387] ah, siskot armahaiset, *modicum, et vos videbitis me.*»

Hän sitten eellään heidät käski käymään, vain viittas seuraamahan mun ja Naisen[388] ja Viisaan, joka joukkoon jäänyt oli.

Näin kulki eespäin, enkä usko, että hän kymment' astunut ol' askeltakaan, kun silmänsä hän iski silmihini

ja tyynnä hahmoltansa mulle haastoi: »Nopeemmin riennä, että valmis olet sa kuuntelemaan, jos ma kanssas puhun!»

Kun olin siinä, missä olla piti, hän virkkoi: »Veli, miks et tohdi mitään kysyä, vaikka kuljet vierelläni?»

Kuin joskus eessä esimiesten haastaa on pakko liikaa kunnioittavaisten eik' ääni lähde läpi hampainen,

niin kävi mun, mi sammalkielin loime nyt lausumaan: »Madonna, tarpeheni te hyvin tunnette ja niihin avun.»

Hän mulle: »Tahdon, että pelkos ynnä häpeäs poistat, etkä enää puhu minulle lailla miehen uneksivan.

Sa huomaa: kulho, jonka käärme särki, ei ole, oli;[389] mutta tietköön syypää, ett' Taivaan kosta ei torju mikään.

Jää iki ilman perillist' ei kotka, mi heitti höyhenensä vankkureihin, ne täten tehden hirviöks ja saaliiks.

Ma näen selvään, ja siks siitä kerron: lähellä tähtimerkki on, mi antaa viel' ajan maailmalle varman, vapaan.

Ja mies tuo *viisisataa viisitoista*,[390] Jumalan ase, porton ahnaan tappaa ja peikon, joka hänen kanssaan rikkoo.

Puheeni, himmeä kuin Temiin,[391] Sfinksin, vain vähän sua vakuuttaa kentiesi, kun noiden tapaan kärkeensä se kätkee.

Pian tosiseikat todistaa ja päästää tään pulman pahan, lailla vellamoiden, mut ilman karjan taikka viljan vaaraa.

Sa huomaa: niinkuin sanat nää ma sanon, ne kirjoita ja eläville kerro elämän sen, mi juoksua on kuoloon.

Ja kun ne kirjoitat, sa muista, että et salaa, millaisna puun nähnyt olet, mi täällä ryöstetty on kaksi kertaa.[392]

Jokainen, ken sen heelmän, oksan ottaa, hän työllä herjaisella loukkaa Luojaa, mi pyhään luonut on sen palveluunsa.

Kun siitä söi ens sielu, vuotta viisi tuhatta tuost' on tuska, kaiho soinut Hänelle, joka syyn sen otti päälleen.

Sun henkes nukkuu, ellei huomaa, miksi niin erikoisen korkeaks se kasvoi ja miksi nurinpäin sen latva lautui.

Ja jos kuin Elsan[393] veet, ei turhat aatteet ois mieltäs saartaneet sen muuttain, kuten Pyramus[394] silkkipuunsa, hekkumallaan,

monesta niin jo merkist' ymmärtänyt puun tarkoituksen oisit siveellisen ja Luojan mielen, kiellossaan vanhurskaan.

Mut koska nään sun järkes kivettyneen ja käyneen kivenkarvaiseks, niin että sanaini valkeus sun huikaisevi,

kuvina tahdon, vaikk' en kirjaimina, tään että kanssas kantaisit kuin sauvaa pilgriimi palmulehvin kierrettyä.»

Ma hälle: »Niinkuin leimasin lyö vahaan sinetin vaihtumattoman ja lujan, sananne aivoni nyt samoin leimaa.

Mut miks niin yli silmäkantamani sananne ikävöity lentää, että se katoaa, mit' enemmän ma katson?»

»Siks että huomaisit», hän virkkoi, »suunnan,[395] jot' olet seurannut, ja oivaltaisit, kuink' oppis soveltuu mun sanoihini,

ja näkisit, ett' eroo Luojan teistä elonne niin kuin erotettu kauas on maasta alhaisesta taivas korkein.»

Ma hälle vastasin: »En muista, että ma oudoks oisin teille tullut koskaan, ei tuosta mua omatunto soimaa.»

»Ja jos et sitä nyt sa jaksa muistaa», hymyillen virkkoi hän, »sa mielees johda, ett' olet tänään Leten[396] vettä juonut.

Ja savusta jos todistaa voi tulen, todistaa unhotus tuo juuri syypääks sun tahtos, jännitetyn toisahanne.

Sanani totisesti tästälähtein niin selvät olkohot kuin järjellesi jäykälle niitä ilmoitella sopii.»

Hitaammin kulki kultaloistossansa Aurinko kautta puolipäivä-piirin, mi muuttaa paikkaa näkökulman mukaan,

kun seitsemän nuo neittä seisahtuivat— kuin seisahtuu se, joll' on joukon johto, jos tiellä outoa hän jotain äkkää—

äärelle metsän varjon kuolon-valjun, min moista Alpein purot kylmät heittää all' oksain mustien ja lehvän nuorten.

Ja oli kuin ois heidän eessään juossut samasta lähteestä Euphrat ja Tigris, eroten verkkaan, ystävällisesti.

»Oi kunnia, oi valkeus ihmisheimon! Mit' on nää veet, jotk' alkuhettehestä samana hersyy, haarautuu ja kato?»

Sain vastaukseksi: »Mateldaa pyydä, hän että selittäis sen sulle.» Lausui nyt niinkuin se, mi syytä luotaan torjuu,

tuo kaunis Nainen: »Tään ja paljon muuta sanonut hälle oon ja varma olen, hält' ettei vienyt sitä

Leten vesi.»

Beatrice näin: »Hält' ehk' on sielun silmät huolesta suuremmasta sumentuneet, mi usein uuvuttavi muiston kaiken.

Mut kas, Eunoë tuolla vieno virtaa; vie sinne hänet, siellä virkistäös voimansa voipunehet kuin on tapas.»

Kuin kursaile ei sielu ylväs, jalo, vaan toisen tahdosta luo tahdon oman, kun viittaus tuon vain on selvittänyt,

niin tarttui kätehein tuo kaunis Nainen, läks liikkumaan ja Statiukselle virkkoi hän lailla vallattaren: »Myötä tule!»

Lukija oi, jos kirjoittaa ois tilaa minulla vielä, laulaisin ma juomaa[397] suloista, jot' en kyllin juoda voinut.

Mut koska täydet ovat lehdet kaikki mun aikomani tähän toiseen Lauluun, ei taiteen lait mun salli laajentua.

Palasin luota pyhään lainehien ja olin uudistunut, niinkuin nuortuu puu nuori saatuansa lehdet uudet, ja puhdas, altis nousemaan nyt tähtiin.

VIITSELITYKSET

1. laulu

[1] »Meret julmat», Helvetin pimeys ja kauhut, joita näkemästä Dante Vergiliuksen opastamana nyt on tullut taas kirkkaan avoimen taivaan alle, Kiirastulen vuoren juurelle.

[2] Kalliope, yksi runottarista, ylevämmän (eepin) laulurunouden edustaja.

[3] Thessalian kuninkaan Pieroksen yhdeksän tytärtä, jotka haastoivat runottaret kilpalaulantaan kanssaan, mutta hävisivät kilvan ja röyhkeytensä rangaistukseksi muutettiin harakoiksi.

[4] Ensi piiri = kuun piiri.

[5] Venus, tässä aamutähtenä.

[6] »Tähteä näin neljä». Nähtävästi Dante tarkoittaa tällä tähtisikermällä neljää kardinaalihyvettä (viisaus, oikeus, urhoollisuus ja kohtuullisuus). Ainoastaan ensimmäinen ihmispari on paratiisissa olonsa aikana, viattomuuden tilassa nähnyt sen loistavan. Maallisen paratiisin ajateltiin näet sijaitsevan Kiirastulen vuoren huipulla.

[7] Ukko on Cato Utikalainen, joka surmasi itsensä vuonna 46 eKr. (ks. S. 8, s. 5.) päästäkseen näkemästä Rooman tasavallan kukistumista Caesarin voiton jälkeen. Itsemurhaajana ja pakanana hänen olisi pitänyt olla Limbuksessa, Helvetin esipihassa, mutta Dante kunnioitti suuresti Catoa hänen miehekkäitten hyveittensä takia ja asetti hänet sen vuoksi sopivana miehenä Kiirastulen vuoren vartijaksi. Viimeisellä tuomiolla, jolloin sielut jälleen saavat kirkastetut ruumiinsa ja puhdistuminen kiirastulella lakkaa, Catokin pääsee nauttimaan taivaan riemusta.

[8] »Nainen», Beatrice, Danten nuoruuden lemmitty, joka runoelmassa edustaa korkeinta, jumalallista viisautta ja armoa.

[9] Martia, Caton puoliso, joka Vergiliuksen ja muiden kanssa, joiden ainoana syntinä on ollut uskon puute, asustaa Limbuksessa.—Minos, manalan tuomari, tuomitsee ainoastaan niitä, joiden olinpaikka on Limbuksen alapuolella.

[10] »Virran pahan», Akeronin, tuonelan joen.

[11] Danten tunnustus: hän ei tunne itseään täysin vapaaksi kateudesta, mutta enemmän ylpeyden, alemman piirin syntiin syypääksi.

[12] Kaisla, nöyryyden ja kärsivällisyyden vertauskuva.

[13] »Ensi vartia», enkeli, joka vartioi pääsyä vuoren ensimmäiseen puhdistuspiiriin.

[14] Danten Kiirastuli on korkea, kartion muotoinen vuori, joka sijaitsee pyöreällä, kaislojen ympäröimällä saarella. Saaren ajateltiin olevan ainoa maa läntisellä pallonpuoliskolla. Itse vuori, alhaalta jyrkempi, ylhäältä loiva, on jaettu seitsemään vyönä kiertävään penkereeseen eli piiriin, jotka vastaavat katolisen opin seitsemää kuolemansyntiä, ylpeyttä, kateutta, vihaa, (henkistä) laiskuutta, ahneutta, mässäystä ja lihan himoa.

[15] Helvetin huuruista ja hänen omista kyneleistään.

[16] Vihjaus Odysseukseen, joka ei koskaan palannut.

[17] »Tuon toisen», Caton.

2. laulu

[18] Dante olettaa, että Kiirastulen vuori ja Jerusalem ovat toistensa antipodit, joten niillä on yhteinen horisontti, ja kun aurinko laskee Jerusalemissa on Kiirastulen vuorella auringon nousu. Ganges-virralla, joka Danten maantieteen mukaan sijaitsee 90 astetta Jerusalemissa itään, on keskiyö. Vaa'an tähtikuvio kulkee tällöin meridiaanin poikki, mutta syksyn alussa, kun yö tulee pitemmäksi, »kun voittaa», »putoaa se sen kädestä»—joutuu päivällä auringon kanssa taivaalle ja on näkymätön.

[19] Daavidin 114:n psalmin alkusanat »Kun Israel Egyptistä läksi», sovitettuina tässä niitä sieluja varten, jotka pelastettuina maallisesta orjuudesta pyrkivät vapautta kohti.

[20] Casella, firenzeläinen laulaja ja säveltäjä, Danten ystävä, joka kuoli paljon ennen vuotta 1300. Casella selittää etteivät kaikki pelastetut sielut pääse heti kuolemansa jälkeen kiirastuleen. He kokoontuvat silloin tosin Tiberin alajuoksun varrelle, mutta laivuri ei ota heitä kaikkia veneeseen: syyllisyytensä mukaan heidän täytyy odottaa lyhempi tai pitempi aika rannalla.

[21] Vuoden 1300 alussa, kolme kuukautta ennen kyseessä olevaa päivää antoi paavi Bonifacius panna toimeen riemujuhlat. Niiden mukana tuli muutamia anejulistuksia, jotka kumosivat ajalliset rangaistukset ja helpottivat pääsyä kiirastuleen.

[22] »Amor, che nella mente mi ragiona», näin alkaa yksi Danten kauneimpia canzoneja, johon Casella luultavasti sävelsi musiikin.

3. laulu

[23] Järki, oman syyllisyyden tunne, ajaa meitä puhdistukseen ja parannukseen, jota Kiirastulen vuori merkitsee.

[24] »Erhe pienin», se vielä maallinen halu, joka oli houkutelut häntä kuuntelemaan Casellan laulua.

[25] Vergilius kuoli Brindisissä, mutta keisari Augustus antoi kaivaa hänen luunsa haudasta ja viedä ne Napoliin.

[26] Danten käsityksen mukaan taivaan muodosti yhdeksän päällekkäin kerrostuvaa, läpinäkyvää kaarta, jotka eivät pimitä toistensa tähtien valoa.

[27] Skolastiikka erottaa kaksi tietämisen lajia, »scire quia», tietää, että jokin seikka on, ja »scire propter quid», tietää, minkätähden jokin seikka on.—Jos me siis olisimme voineet nähdä (tietää) kaiken, eivät esivanhempamme olisi langenneet syntiin eikä Sanan lihaksi tuleminen olisi ollut tarpeen.

[28] Lericin ja Turbian merkitsevät Genovan lahden ääripisteitä, Lericin Genovasta itään, Piazza-lahden rannalla, Turbia lännen puolella, Monacon lähellä.

[29] Niiden sieluja, jotka ovat kuolleet kirkon kiroissa eivätkä vielä pääse varsinaiseen kiirastuleen.

[30] Manfred, Fredrik II:n poika, Sisilian kuningas, hohenstaufi, joka kuoli Beneventossa vuonna 1266, taistelussa Anjoun Kaarlele vastaan. Hänen ruumiinsa haudattiin Beneventon sillan korvaan ja ranskalaiset sotilaat rakensivat kiviröykkiön sen päälle. Mutta Cosenzan arkkipiispa kaivautti ruumiin haudasta ja käski heittää sen Verde-joen rannalle, jottei se lepäisi kirkolle kuuluvassa maassa.

[31] Manfredin kaunis tytär oli Constanza, Pietari Aragonialaisen puoliso, Fredrikin ja Jaakon, Sisilian ja Aragonian kuninkaitten äiti.

[32] »Muut jos toisin haastaa», nimittäin, että hän pannaan julistettuna olisi kadotettujen eikä pelastettujen parissa.

[33] Ilman kirkollisia juhlamenoja (koska hän kuoli paavin kiroissa).

4. laulu

[34] Platonikot opettivat, että ihmisessä on kolme itsenäistä, eritoimintoista sielua, joilla on paikkansa eri ruumiinosissa.

[35] Noli, kaupunki Genovan lahden rannalla.

[36] San Leo, kaupunki Urbinon herttuakunnassa. Bismantova, korkea vuori Lombardiassa Modenan tienoilla.

[37] Ensimmäinen kiirastulen vuoren ensimmäisestä horisontaalisesta piiristä.

[38] Castor ja Pollux, Kaksosten tähtikuvio. Jos se olisi ollut auringon, »suuren kuvastimen» seurassa, merkitsee: jos oltaisiin kaksi kuukautta tuonnempana ajassa, joksi nyt oletetaan kevätpäivän tasauksen aikaa.

[39] Koska Ptolemaioksen järjestelmän mukaan auringon paikka maasta katsoen oli kuun, Merkuriuksen ja Venuksen yläpuolella ja Marsin, Saturnuksen ja Jupiterin alapuolella.

[40] Phaeton, auringon poika, sai antiikin tarun mukaan kerran auringon vaunut ajettavikseen, muttei osannut ohjata, vaan oli vähällä polttaa maan, jolloin Zeus surmasi hänet salamalla.

[41] Belacqua Firenzestä oli taitava kitarojen ja luuttujen valmistaja, mutta »ylen laiska ihminen sekä maallisissa että henkisissä asioissa».

[42] Niiden, jotka olivat viivytäneet katumuksentekoaan kuolinhetkeensä asti, täytyy odottaa elämänsä pituisen ajan ennen kuin he pääsevät puhdistumaan.

[43] Koska Kiirastulen vuorella, jonka oletetaan sijaitsevan Tyynessä valtameressä Etelä-Amerikan ja Australian välillä, on nyt keskipäivä, täytyy Jerusalemissa olla keskiyö ja Marokossa yö.

5. laulu

[44] »Alemman tuon», Danten, joka kulki Vergiliuksen takana ylös vuorta.

[45] Nämä ovat niiden sieluja, jotka ovat saaneet surmansa väkivaltaisesti saamatta synninpäästöä, mutta kuollessaan vielä katuneet ja antaneet anteeksi vihamiehilleen.

[46] Miserere, Daavidin 51. psalmi: »Armahda minua, Jumala».

[47] »Voi hyödyttää», kehoittamalla heidän maan päällä olevia omaisiaan ja sukulaisiaan esirukouksiin heidän puolestaan.

[48] Puhuja on Fanosta kotoisin oleva Jakob del Cassero, joka toimiessaan Bolognan podestana (1297) joutui rajakreivi Azzo III Esteläisen vihoihin, kun tämä halusi anastaa Bolognan. Azzo surmautti Casseron hänen oleskellessaan pari vuotta myöhemmin Padovassa, Oriacon luona.

[49] Maa, jota tarkoitetaan, on Marc Antona, jossa Fano sijaitsee.

[50] »Antenorin poikain», padovalaisten, joiden kaupungin troijalaisen Antenorin kerrotaan perustaneen. Antenor taas oli tarun mukaan isänmaanpeturi, joka kavalsi Troijan kreikkalaisille. [51] Mira, kaupunki Brenta-joen varrella, Padovasta hiukan itään.

[52] Buonconte, Helvetin XXVII laulussa mainitun kreivi Guido da Montefeltron poika. Hän kaatui Campaldinon luona vuonna 1289 taistellessaan Arezzon ghibelliinien kanssa Firenzen guelfejä vastaan. Hänen ruumistaan ei löydetty taistelukentältä. Giovanna, hänen puolisonsa ei liene siitä välittänyt eikä myöskään huolinut toimittaa sielunmessua hänelle.

[53] Luostar-talo, Camaldolin luostari.

[54] Siinä, missä Archiano laskee Arno-jokeen.

[55] Danten aikana uskottiin pahojen henkien voivan synnyttää myrskyjä ja muita luonnonilmiöitä.

[56] Pratomagno, nykyään Pratovecchio, erottaa Arnon laakson Gasentinosta.

[57] »Kymiin kuninkaalliseen», Arno-jokeen.

[58] Pia Guastelloni, jalo sienalaisnainen, toisissa naimisissa varakkaan aatelismiehen Nello della Pietran kanssa. Nello epäili vaimoaan aviorikoksesta ja surmautti hänet eräässä linnassaan Maremmassa, huhun mukaan paiskauttamalla hänet ikkunasta.

6. laulu

[59] Benincasa, Arezzosta kotoisin oleva oikeusoppinut 1200-luvun loppuvaiheilla. Hän antoi Sienan podestana tuomita kuolemaan ja mestauttaa muutamia rosvoritareita, jonka jälkeen Ghino di Tacco, yhden mestatun veli surmasi hänet.

[60] Tarkoittanee firenzelaistä Giacco de' Tarlatia joka joko paetessaan tai ajaessaan takaa joutui Arno-jokeen ja hukkuu.

[61] Fredrik Novello, toscanalainen, kreivi Guido Novellon poika, jonka jokin vihamies surmasi vuonna 1291. Eräissä vanhoissa kommentteissa sanotaan: »Hän oli hyvä mies, sentähden Dante hänet mainitsee».

[62] Pisan mies, Farinata de' Scornigiani, joka surmattiin 1200-luvun lopulla. Joidenkin tietojen mukaan hänet murhasi kreivi Ugolino, josta puhutaan Helvetin XXXIII laulussa.

[63] Marzucco, edellämainitun Farinatan isä, jonka tiedetään vuonna 1287 ruvenneen fransiskaanimunkiksi. Poikansa murhan jälkeen kerrotaan hänen kehoittaneen sukuja sovintoon, jopa suudelleen murhaajan kättä. Toisten mukaan hän kuuluu miehekkäästi astuneen poikansa murhaajan kreivi Ugolinon eteen ja taivuttaneen tämän sallimaan haudata murhatun. [64] Pier dalla Broccia, Ranskan kuninkaan Filip III:n kamariherra ja suosikki 1270-luvulla. Kuningatar Maria Brabantilainen syytti häntä petoksesta ja hirtätti hänet.

[65] Tarkoittanee säettä Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa: Desine fata deum flecti sperare precando—Älä toivo voivasi rukouksin muuttaa jumalten päätöstä.

[66] Sordello, kuulu mantovalainen trubaduuri, joka 1200-luvulla runoili provencen kielellä.

[67] Keisari Justinianuksen aikana (527-565) pääsi roomalainen oikeus korkeimpaan täydellisyyteen. Sentähden Justinianus oli Dantelle lainsäädännön ja laillisuuden esikuva anarkismia vastaan.

[68] »Antakaa keisarille, mikä keisarin on».

[69] »Hepo», Italia.

[70] Keisari Albert I, habsburgilainen, jonka hänen veljenpoikansa surmasi vuonna 1308. Hänen isänsä oli Rudolf Habsburgilainen, jota Dante soimaa siitä, että hän oli lyönyt laimin roomalaisen keisarin velvollisuudet ja jättänyt Italian ilman hallitusta puolueriitojen uhriksi.

[71] »Valtakunnan yrttitarha», Italia.

[72] Italialaisia aatelissukuja.

[73] Santaflora, muuan Sienan seudulla sijaitseva linna, jonka omistajat olivat riidassa sienalaisten kanssa.

[74] Luultavasti Marcellus, joka asettui Caesaria vastaan.

[75] Viitanee siihen, että puolueet usein vuorottain karkoittivat toisensa kaupungista.

7. laulu

[76] Helvetin esipiha, Limbus, jossa pakanat ja kastamattomat lapset oleskelivat. He eivät tunteneet kristillisiä eli ns. teologisia hyveitä, mutta harjoittivat kyllä omia moraalisia hyveitään.

[77] Salve Regina, kirkollinen hymni neitsyt Marialle.

[78] Ottokar, Böömin kuningas (1253-1278) oli Rudolf Habsburgilaisen vastustaja, mutta joutui pian alakynteen. Danten arvostelu Ottokarista ja hänen pojastaan Venzel IV:stä näyttää perustuvan väärin huhuihin heidän kunnostaan. Venzelin hallitusta (1278-1305) pidetään yleensä parempana kuin Ottokarin.

[79] »Nykänenä», Filip III Rohkea, Ranskan kuningas (1270—1285). Hän puhuu Navarran kuninkaan Henrik III:n Paksun kanssa, joka oli Danten vihaaman Filip Kauniin appi. Sodassa Pietari III:ta Aragonialaista vastaan täytyi Filip III:n paeta, koska hänen laivastonsa oli lyöty. Hän kuoli tällä

pakoretkellä Perpignanissa.—Kumpikin on murheissaan Filip Kauniista, joka oli edellisen poika, jälkimmäisen vävy. [80] »Vankkavartinen», Pietari III Aragonialainen, Manfredin vävy, joka riisti Ranskalta jälleen Sisilian. Hän kuoli vuonna 1285. »Suurinokkainen» on Anjoun Kaarle, Napolin kuningas, jota paavi käytti tuhoamaan Hohenstaufien keisarihuonetta. Se että Dante, joka oli Hohenstaufien suuri ihailija, asettaa hänet Kiirastuleen eikä Helvettiin, johtunee siitä, että Dante näki hänen hallitsijanominaisuuksissaan ja tavoissaan lieventäviä asianhaaroja.—Huomattava on myös kuinka entiset vihamiehet kuten Rudolf ja Ottokar, Pietari Aragonialainen ja Anjoun Kaarle täällä seurustelevat ystävällisessä sovussa—merkki siitä, että kaikki riidat ovat täällä tauonneet.

[81] Alfons I Aragonialainen, Pietarin vanhin poika ja seuraaja vuonna 1285. Hän kuoli 20-vuotiaana vuonna 1290. Dante suosi häntä, kun taas Pietarin kaksi muuta poikaa, Jaakob ja Fredrik olivat hänelle vastenmielisiä. Nämä kyllä perivät isänsä valtakunnan, mutta eivät sitä mikä oli parasta, isän avuja.

[82] Samoin kuin Jaakobin ja Fredrikin kohdalla Pietari III:n suku oli huonontunut, samoin oli Anjoun Kaarlen seuraajien Kaarle II:n ja Provencen kreivin Raimundin kohdalla asian laita.

[83] Constanzan mies, ks. S. 21, s. 4 ja seur.

[84] Margaretan ja Beatricen, kreivi Raimundin tyttärien puolisoit olivat Ranskan kuningas Ludvig IX ja Anjoun Kaarle.

[85] Henrik III, Englannin heikko ja hurskasmielinen kuningas, joka kuoli 1272. Hänen urhealla pojallaan Edvard I:llä (1272-1307) on maineikas sija Englannin historiassa.

[86] Vilhelm, Monferraton rajakreivi oli sotainen ghibelliinipäällikkö, mutta joutui vankeuteen koettaessaan pitää kurissa Alessandrian kaupunkia. Hän kuoli vankilassa 1292. Hänen tappionsa johdosta joutuivat hänen omistamansa maat Monferrato ja Canavese (Pon varrella) kärsimään.

8. laulu

[87] Kirkollisen hymnin alkusanat: »Ennenkuin valot sammuvat rukoilemme me sinua».

[88] Enkelit ovat paratiisin vartijoita, keruubeja. Heidän miekkansa merkitsee Jumalan vanhurskautta, mutta niiden kärjet ovat hänen armonsa katkaisemat. Niitä ei ole tarkoitettu hyökkäykseen, vaan ainoastaan puolustukseen.

[89] Pisalainen Nino Visconti, Helvetissä mainitun kreivi Ugolinon tyttärenpoika, oli jonkun aikaa Galluran kihlakunnan tuomarina Sardiniasa. Hänet karkoitettiin myöhemmin guelfinä Pisasta ja hän otti sitten Firenzen ja Luccan guelfien kanssa osaa eri sotaretkiin kotikaupunkiaan vastaan. Kuoli vuonna 1296.

[90] Johanna, Ninon tytär.

[91] Ninon leski Beatrice d'Este, meni uusiin naimisiin milanolaisen Galeazzo Viscontin kanssa vuonna 1300. Tässä avioliitossa häntä kohtasi joukko onnettomuuksia, mm. maastakarkoitus 1302-11, eikä hänen suhteensa mieheensä liene ollut kovin hyvä.—Viscontin suvun vaakunassa oli kuvattuna käärme, Galluran vaakunassa kukko.

[92] Neljä tähteä, neljä kardinaalihyvettä. Kolme tähteä, kristilliset hyveet.

[93] Konrad Malaspina nuorempi, Valdimagran rajakreivi. Valdimagra on laakso Luccan ja Genovan välillä. Dante tuns Malaspinan vain maineelta.

[94] Malaspina-suvun ylistys johtunee siitä, että Dante sai maanpakonsa (1306) aikana nauttia tämän talon vieraanvaraisuutta, luultavasti Moroello Malaspinan luona, jolle Danten kerrotaan omistaneen Kiirastulensa.

[95] »Pahan päämies», paavi Bonifacius VIII.

[96] Tässä ja seuraavissa säkeissä Konrad Malaspina ennustaa Danten maanpaon, seitsemän vuotta vuodesta 1300 laskien, jollei Jumalan oikeus päättä toisin.

9. laulu

[97] Titone oli tarun mukaan aamuruskon, Auroran puoliso. Mutta koska tässä on kysymys yön tulosta lienee Dante, kuten monet otaksuvat, tarkoittanut Titonen jalkavaimolla sitä sarastusta, joka näyttäkse ennen kuin nousua.

[98] Kylmä eläin, Skorpioni, jota sanotaan kylmäksi joko siksi että se on kylmäverinen eläin tai siksi, että aurinko vasta myöhään syksyllä on Skorpionin tähtikuviossa.

[99] Yön askel = tunti.

[100] Kaikki viisi: Dante, Vergilius, Sordello, Nino ja Konrad Malaspina.

[101] Viittaus onnettoman Proknen taruun; jumalat muuttivat hänet pääskyseksi.

[102] Aamu-unien uskottiin yleensä toteutuvan.

[103] »Tulen kotiin», tulen piiriin, jonka senaikuinen fysiikka sijoitti maan ja kuun piirin välille. [104] Kentauri Keiron kasvatti Akilleusta Thessaliassa, mutta kun puhkesi Troijan sota, jossa Akilleuksen ennustuksen mukaan piti kaatuman, hänen äitinsä vei hänet unessa Skyros-saarelle ja puki tytöksi. Odysseus keksi hänet kuitenkin ja vei Troijaan.

[105] Lucia, Jumalan ilmoittava armo. Dante näki unessa Lucian kotkan hahmossa.

[106] Kolme porrasta merkitsee katumuksen kolmea astetta: ensimmäinen aste on itsensä (oman syyllisyytensä) tuntemus; toinen on katuvan sydämen masennustila; kolmas merkitsee katumusvalmiutta hyvityksen (hyvien tekojen) kautta.

[107] »P:tä seitsemän», katolisen kirkon seitsemän kuolemansyntiä, jotka yksi kerrallaan pestään pois Kiirastulen vuoren seitsemässä piirissä. P = latinan peccatum (synti) -sanan alkukirjain.

[108] Skolastiikan mukaan on taivaan valtakunnan avaimia kaksi: toinen, hopeinen avain merkitsi taitoa erottaa arvoton arvottomasta (scientia discernendi), toinen, kultainen Kristuksesta lähtevää valtaa vapauttaa tai tuomita kadotukseen (potestas judicandi).

[109] Tarpeian vuorella (Capitoliumilla) säilytettiin Rooman valtion aarteita. Caesar antoi murtaa auki aarrekamarin huolimatta tribuuni Metelluksen urhoollisesta vastustuksesta. Lucanuksen mukaan kumahti koko vuori tällöin raskaan oven jysähdyksestä.

[110] Ns. Ambrosiuksen kiitosvirsi: »Me kiitämme sinua, Jumala...».

10. laulu

[111] Polykletus (Polykleitos), kuuluisa kreikkalainen kuvanveistäjä, syntynyt n. 480 eKr.

[112] Enkeli Gabriel, joka ilmoitti Marialle, että tämä oli synnyttävä Vapahtajan.

[113] »Nainen», Neitsyt Maria, joka tunnustautuu Jumalan piiaksi (Ecce ancilla dei).

[114] Ks. 2. Samuelin kirja 6:6-7.

[115] »Psalmin-seppo», kuningas Daavid. Vrt. 2. Sam. 6:14.

[116] Mikhal, Saulin tytär, Daavidin puoliso. Vrt. 2. Sam. 6:16.

[117] Tarina siitä, kuinka keisari Trajanus keskeytti sotaretkensä siksi, kunnes oli kostanut erään köyhän lesken pojan surman, esiintyy Paavali Diakonilaisen kirjoittamassa Gregorius Suuren elämäkerrassa. Kerrotaan lisäksi, että kun paavi Gregorius kulki kerran Forum Trajanumin yli, hänen mieleensä muistui tuo tarina ja rukouksen voimalla hän sai hyvän keisarin vapautetuksi Helvetistä.

[118] Tässä piirissä katuvat ylpeät. Heidän rangaistuksensa on heidän synneillensä vastakkainen. Nöyrässä, kyyryssä asennossa kulkien he tuntevat kuinka vähän heillä oli maailmassa ylpeilemisen syytä.

11. laulu

[119] Humbert I. Umberto Aldobrandeschi, Santafioren kreivi, jonka ylpeys herätti sienalaisissa sellaisen vihan, että he surmauttivat hänet Campagnaticon linnassa 1259.

[120] Oderisi, kuuluisa miniatyyrimaalari Agubbiosta (Gubbio) oli Danten ja Giotton ystävä. Benvenuto Imola kertoo, että hän oli omasta taiteestaan niin ylpeä, että ylenkatsoi muita taiteilijoita. »Enluminer» (it. miniare), taito maalata vesiväreillä norsunluulle tai pergamentille. Vähän myöhemmin esiintyvää Franco Bolognalaista pidetään yleensä Oderisia etevämpänä.

[121] Cimabue ja Giotto, kuuluisia Danten aikaisia taidemaalareita.

[122] Edellinen Guido lienee Guido Cavalcanti (kuollut v. 1302), aikansa huomattavimpia runoilijoita. Hänet voitti Guido Guinicelli Bolognasta (eli vuosina 1230-1276), uuden koulun (*dolce stil nuovon*) edelläkävijä, joka kuoli maanpaossa. Miehellä, joka voittaa molempien kunnian Dante tarkoittaa ilmeisesti itseään.

[123] Provenzan Salvani, mahtava sienalainen porvari 1260-luvulla, johti ghibelliiniläisen Sienan joukkoja Montapertin taistelussa, jossa Firenzen guelfit kärsivät verisen tappion. Vuonna 1269 hän joutui firenzelaisten käsiin ja muuan hänelle vihamielinen sienalainen surmasi hänet.

[124] Anjoun Kaarle oli ottanut erään Salvanin ystävän vangiksi. Kun Kaarlen vaatima lunastussumma oli liian korkea Salvanin maksaa, Salvani kerjasi Sienan torilla kokoon vaaditun summan.

[125] Viittaa Danten maanpakolaisuuteen, jolloin hänen itsensä oli turvaututtava toisten hyväntahtoisuuteen.

12. laulu

[126] Tässä seuraavat kuvat ovat esimerkkejä rangaistusta ylpeydestä: saatana, joka syöksyy alas taivaasta; satakätinen Briareus (gigantti), joka soti Jupiteria vastaan ja jonka Jupiter antoi salamansa sinkauttaa manalaan; muita gigantteja Olympian jumalten voittamina; Nimrod Baabelin tornin juurella; Niobe neljäntoista lapsensa keskellä, joista hän ylpeili ja jotka jumalat kostoksi surmasivat; Saul Gilboan vuorilla, joista Daavid lauloi: »älköön tulko kastetta eikä sadetta teidän päällenne»; Arakne hämähäkiksi muutettuna, koska hän rohkeni kehruussa kilvoitella Minervan kanssa; Rehabeam, joka ruoskien sijasta tahtoi kurittaa kansaa skorpioneilla ja jonka kapinan noustua täytyi paeta (I Kun. 12:11 ja 18.); Alkmeon, joka tappoi äitinsä Eriphylen, koska tämä kaulavitjojen takia oli antanut ilmi puolisonsa Amphiaroksen; Sanherib, jonka hänen poikansa tappoivat Niniven temppelissä (2. Kun. 19:37); skyyttiläiskuningatar Tomyris, joka voitettuaan Kyyroksen pisti tämän poikkihakatun pään ihmisverellä täytettyyn nahkasäkkiin; Holoferneen pakeneva sotajoukko päällikkönsä päätön ruumis mukanaan (Juuditin kirja 13).

[127] »Päivän kuudes piika», kuudes tunti auringonnoususta laskettuna, siis tässä keskipäivä.

[128] Dante vertaa polkua, joka johtaa hänet ensimmäisestä piiristä toiseen nykyään hävinneihin portaihin, jotka lähellä »hyvin hallittua paikkaa» (ivallisessa mielessä Firenzeä) johtivat Ponte Rubacontelta San Miniaton vuorikirkkoon.

[129] »Autuaita ovat hengessään köyhät», Kristuksen vuorisaarnan ensimmäiset sanat sovitettuna ylpeyden synnistä puhdistuneille. Joka kerta siirryttäessä piiristä toiseen mainitsee Dante jonkin vuorisaarnan autuaaksijulistuksista, joka on vastakkainen taakse jääneen piirin synnille.

13. laulu

[130] Lyijyntumma väri merkitsee kateuden syntiä.

[131] »Heillä ei ole viiniä», Marian sanat Kaanan häissä.

[132] »Orestes olen», viittaus Oresteen ja Pyladeksen uhrautuvaiseen ystävyYTEEN. Kun Pyrrhos tahtoi rangaista Orestesta, Pylades ilmaisi itsensä Oresteeksi, mutta samassa astui Orestes esiin ja huusi: »Minä olen Orestes».

[133] »Päähän sovituksen polun», kateuden piirin uloskäytävään.

[134] Kateelliset saavat tuta rangaistuksen silmissään, koska he ovat kierosti katselleet toisten onnea.

[135] »Toden kaupungin», taivaan.

[136] Saphia, muuan arvossapidetty sienalaisnainen. Hän eli maanpaossa kun Sienan ghibelliinit kärsivät vuonna 1269 vaikean tappion. Linnassaan Pigeziossa, joka oli lähellä taistelukenttää, kerrotaan hänen seuranneen kamppailua ja iloinneen suuresti sienalaisten tappiosta. Sentähden Dante vertaa häntä hupsuun mustarastaaseen, joka tammikuussa kun ilma tuli leudoksi huudahti: »Talvi on ohitse, minä en pelkää sinua enää, Jumala!»

[137] Pier Pettinagno (Pettinajo), hurskas sienalainen erakko, jota jo eläessään kunnioitettiin pyhimyksenä.

[138] Talamone, linna ja satama Maremmassa, jonka hankittuaan sienalaiset vuonna 1305 yrittivät perustaa mahtavan merivallan. Paikka oli kuitenkin niin epäsuotuisa, että yritys raukesi. Suuret rahasumat olivat menneet hukkaan ja monet ihmiset, mm. monet sienalaiset amiraalit menettäneet

henkensä.

[139] »Dianaa etsein». Toinen typerä teko, josta Dante syyttää sienalaisia, oli seuraava: kaupungin alitse piti juokseman muuan Diana-jumalattarelle pyhitetty lähde. Sienalaiset tahtoivat löytää sen ja uhrasivat suuria summia kaivaustöihin, toisin sanoen pelkkään satuun.

14. laulu

[140] »Vuo pieni», Arno-joki, joka saa alkunsa Falteronen vuorelta Apenniineilta ja laskee n. 120 ital. peninkulman päässä alkulähteestään mereen. Firenze on Arnon varrella.

[141] Kirke muutti Odysseuksen seuralaiset sioiksi.

[142] »Röhkysiat» (ital. porci), Casentinossa, Arnon alkujouksun varrella olevan Porciano-linnan omistajat, jotka olivat kuuluja eläimellisestä ahmattiudesta. Danten kerrotaan istuneen vankina mainitun linnan tornissa.

[143] »Piskit pienet», Arezzon porvarit. Vaikka Arezzo oli Toscanan vähemmän mahtavia kaupunkeja, sillä oli kuitenkin huomattava osuus ghibelliinipuolueen riidoissa guelfien kanssa.—Arno, jota Dante vertaa tässä koiraan, kääntää Arezzon kohdalla ikäänkuin halveksuen suuntaansa.

[144] »Sudet», firenzeläiset, joita Dante usein soimaa ahneudesta.

[145] »Ketut», viekkaat pisalaiset.

[146] Brettinorolainen Guido del Duca puhuu Rinieri da' Calbolin kanssa. Jälkimmäisen sanotaan olleen Parman podestana vuonna 1252. Hänen pojanpoikansa Fulcieri da'Calboli oli podestana Firenzessä (»metsässä turman»), jossa hän voitokkaan mustan puolueen lahjomana otatti vangiksi ja julmasti surmautti useita valkeita.

[147] »O ihmisheimo...». Tämä kysymys selitetään seuraavassa laulussa, s. 91-92.

[148] Jaloluontoisia, anteliaita romagnalaisia 1200-luvulla. [149] Fabbro Lambertaccio Bolognasta, toisten mukaan seppä, toisten sotilas.—Bernardino Fosco Faerzasta, talonpojan poika, mutta viisautensa ja miellyttävien puheittensa tähden suuresti arvostettu.

[150] Anteliaita ja arvossa pidettyjä aatelissukuja Brettinoron kaupungissa Romagnassa. 1200-luvun lopulla kaupunki menetti jaloimmat sukunsa (ks. S. 87, s. 7-9). Traversarit ja Anastagit loistivat Ravennassa.

[151] Romagnan kaupunkeja, joilla siihen aikaan oli omat kreivinsä.

[152] Mainardo Pagani, Imolan ja Faenzan herra, jota kavaluutensa ja pahuutensa takia kutsuttiin »piruksi». Kuoli v. 1302.—Ugolino de'Fantoli, tunnettu hyvydestään, viisaudestaan ja urhoollisuudestaan.

[153] Kainin sanat (I Moos. 4:14).

[154] Aglauros, tarun mukaan ateenalaisten kuninkaan Erechteusin tytär. Kadehti sisartaan, jonka Merkurius tahtoi ottaa puolisoikseen, jonka tähden hänet muutettiin kiveksi.

15. laulu

[155] Auringonlaskuun oli vielä kolme tuntia aikaa, kello oli siis noin kolme iltapäivällä ja samaan aikaan oli Italiassa keskiyö.

[156] »Autuaita ovat laupiaat» (Matteuksen evankeliumi 5:7).—»Iloitse, ken voitat», vrt. Matteuksen evankeliumi 5:12. »Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä palkkanne on suuri taivaassa».

[157] Lempeyden ja sovituksen esimerkkejä: Maria tapaa temppelissä kadonneen Jeesuslapsen etsittyään häntä Johanneksen kanssa kolme päivää (Luuk. 2:48); Peisistratos, Ateenan lempeämielinen tyranni hylkää puolisonsa pyynnön, että hän kostaisi nuorelle kreikkalaiselle, joka oli julkisesti suudellut heidän tyttärtään; Pyhä Stefanus rukoilee vihollistensa puolesta, jotka kivittävät häntä.

[158] Poseidon ja Athene kiistelivät siitä kumman nimen kaupunki oli saava. Poseidon lahjoitti kaupungin asukkaille hevososen, mutta öljypuu, joka oli Athenen lahja, ratkaisi riidan Athenen hyväksi.

[159] Savu, jonka runoilijat näkevät, peittää seuraavan piirin, jossa vihan synnistä puhdistutaan.

16. laulu

[160] Agnus Dei—Jumalan karitsa, joka ottaa pois maailman synnin. Joh. ev. 1:29.

[161] Marcus Lombardialainen, joidenkin mukaan syntynyt Venetsiassa, oli arvossa pidetty hovimies, antelias, mutta pikavihainen.

[162] »Sen mitä kuullut oon»—mitä Guido del Duca oli 14. laulussa sanonut hyveen häviämisestä maailmasta.

[163] Taivas, so. tähtien vaikutus antaa ihmisten—vaikkei kaikkien—teoille ensi sysäyksen, mutta se ei tee tyhjäksi tahdon vapautta. Tahdolla on kunkin taisteltava pahan viettelystä vastaan. Jos siinä voittaa, niin korkeampi voima, Jumalan myötävaikuttava armo luo ihmiselle sielun, joka on tähtien vaikutuksesta vapaa. Alusta pitäen tämä sielu pyrkii siihen, mikä tuottaa sille huvia ja onnea, mutta se voi erehtyä oikeasta päämäärästä ellei mikään ole sitä ohjaamassa.

[164] »Totuuden kaupunki», taivas (pyhain yhteys); sen »torni» on Jumala.

[165] Tämä vertaus kohdistunee siihen, että Mooseksen lain mukaan pidettiin puhtaina (syötävinä) ainoastaan niitä eläimiä, jotka märehtivät hyvin ja »hajoittavat» sorkkansa. Dante siis vertaa paavia (esipaimenta) saastaisiin eläimiin.

[166] »Kaksi Aurinkoa», paavi ja keisari.

[167] Tarkoittaa Lombardiaa ja Romagna, joissa ennen keisari Fredrik II:n ja paavin välisiä riitoja vallitsivat kuntoja hyveet.

[168] 1) Konrad da Palazzo Bresciasta oli niin arvossapidetty, että monet kaupungit valitsivat hänet podestakseen, Siena v. 1279. 2) Gerhard Camminolainen, Trevison oikeamielinen herra, Toscanassakin tunnettu nimellä »hyvä Gerhard». 3) Guido da Castello, rehellisyydestään, viisaudestaan ja antelaisuudestaan tunnettu porvari Reggiossa.—Ranskalaiset kutsuivat siihen aikaan kaikkia italialaisia »lombardialaisiksi».

[169] Kaanan maanjaossa eivät leeviläiset saaneet mitään osuutta. Ainoastaan jumalanpalveluksen hoito jätettiin heidän osakseen. (5. Moos. 18.)

[170] Gaia, Gerhard Camminolaisen tytär, josta kommentoijat ovat eri mieltä: toiset moittivat häntä irstaaksi, toiset ylistivät hänen kauneuttaan ja kunniallisuuttaan.

17. laulu

[171] Seuraavat kuvat ovat esimerkkejä vihan turmiollisista vaikutuksista.

[172] Prokhne, Traakian kuninkaan Tereuksen puoliso. Kun Tereus oli häpäissyt kälynsä Philomelan, niin kostoksi tästä surmasivat siskot Tereuksen pojan Ityksen ja panivat hänen lihansa pöydälle isän syötäväksi. Jumalat muuttivat sitten Prokhnen pääskyseksi (satakieleksi).

[173] Haman, juutalaisten vainooja. Kun Haman näki ettei Mardokai kunnioittanut häntä kuten Jumalaa, hän tahtoi kiukuissaan hävittää kaikki juutalaiset kuningas Ahasveruksen valtakunnasta. Mutta Ahasverus, jonka apuun Haman luotti, antoi Ester-kuningattaren taivuttamana hirttää Hamanin (ks. Esterin kirja).

[174] Lavinia valittaa äitiään Amataa, joka (Vergiliuksen mukaan) epätoivoisena hirtti itsensä, koska huhu kertoi, että hänen tyttärensä sulhanen, kuningas Turnus oli kuollut.

[175] Enkeli auttaa matkamiehiä nousemaan seuraavaan piiriin yhtä nopeasti kuin ihmisillä on yleensä tapana tyydyttää omat toiveensa.

[176] Tällä siivenlyönnillä enkeli poistaa kolmannen P:n, synninmerkin Danten otsalta.

[177] »Beati pacifi», autuaita ovat rauhantekijät (Matt. ev. 5:9)

[178] Seuraavassa opinkappaleessa syntien luonteesta Dante seuraa pääasiassa Tuomas Akvinolaisen teoriaa. Luonnon (luonnollinen) rakkaus on välttämätön, se ei voi erehtyä, sielun rakkaus taas on vapaa ja voi joutua harhaan. Se voi valita huonon kohteen tai tavoitella liian innokkaasti maallista hyvää tai etsiä liian hitaasti todellista hyvää (Jumalaa). Rakkaus on siis sekä hyveen että paheen äiti.—Yksikään ihminen ei voi vihata itseään, sillä jokaisella on oma onni silmämääränään. Sentähden ei myöskään voi vihata Jumalaa, joka on kaiken elämän alku ja ehto (sine qua non). Rakkaus pahaan ilmenee siten vain suhteessa lähimmäiseen. Tästä erehdyksestä johtuvat ne kolme syntiä, joista puhdistutaan Kiirastulen

alemmissa piireissä: ylpeys, joka toisen kukistamisesta toivoo itse nousevansa; kateus, joka pelkää kadottavansa kun toinen voittaa; viha, joka kostoksi tahtoo vahingoittaa toista.

[179] Tarkoittaa maallista rikkautta, ruokaa ja juomaa ja aistillista rakkautta. Näistä johtuvat kolme syntiä ahneus, mässäys ja hekuma kuuluvat kolmeen ylempään puhdistuspiiriin.

18. laulu

[180] »Sinne», tulen piiriin, ks, S. 53, s. 12.

[181] Viittaus niihin kolmeen asteeseen, joihin skolastinen sielutiede jakaa hyvään suunnatut intohimot: »rakkaus, halu ja nautinto» (amor, desiderium, delectatio).

[182] »Muoto henkinen», skolastikkojen »forma substantialis». Forma merkitsee heillä sitä, minkä kautta jokin siirtyy pelkästä mahdollisuudesta todellisuuteen; se on substantiaalinen, jos se määrääjonkin olemuksen yleensä. Sellainen on esimerkiksi sielu, jonka ansiosta ihminen on. Se on taas aksidentaalin, jos se ilmaisee, että jollakin on jokin ominaisuus, esimerkiksi viisaus.

[183] Pietola, luultavasti muinainen Andes, Mantovan lähistöllä oleva kylä, jossa Vergilius syntyi.

[184] Ismenus ja Asopus, kaksi jokea Boiotiassa Theban lähellä. Statiuksen mukaan juoksivat thebalaiset Bakkhoksen apua tarvitessaan suurina laumoina palavat soihdut mukanaan näiden jokien rantoja pitkin ja huusivat suureen ääneen jumalaa sen eri nimillä.

[185] Täällä henget juoksevat ja kiirehtävät saavuttamaan sitä todellista hyvää, jota he eläessään liian laiskasti tavoittelivat.

[186] Vrt. Luukk. ev. 1:39: »Niinä päivinä Maria nousi ja kulki kiireesti vuorimaahan, Juudaan kaupunkiin» jne.

[187] Ilerda (Lerida), kaupunki Espanjassa, jossa Caesar pakotti Pompeijuksen sotajoukon antautumaan.

[188] Puhuja on Albertus, Fredrik Barbarossan hallitessa San Zenon luostarin apotti (kuoli 1178). Albert della Scala oli vastoin kirkon lakeja asettanut aviottoman poikansa, ruumiiltaan ja sielultaan rujan Josefin mainitun luostarin apotiksi. Albert kuoli pian tässä oletetun ajan jälkeen v. 1301, mutta Josef jäi paheellisesta elämästään huolimatta apotiksi kuolemaansa saakka (1314).

[189] Israelin lapset, joille Punainen meri aukeni, kuolivat kaikki paitsi Joosua ja Kaleb ennen luvattun maan näkemistä rangaistukseksi siitä, että olivat niin hitaita noudattamaan Jumalan käskyjä.

[190] Ne troijalaiset, jotka matkasta ja seikkailuista väsyneinä jäivät Sisiliaan ja osattomiksi johtajansa Aeneaan (Ankiseen pojan) ja tovereittensa maineesta.

19. laulu

[191] Dante kuvaa näissä säkeissä hetkeä (tuntia) ennen auringon nousua. Siihen aikaan uskottiin, että aamun kylmyys johtuu osaksi maan luontaisesta kylmyydestä, joka voittaa ilmaan jääneen auringonlämmön, osaksi myös kuusta ja Saturnuksesta, joita pidettiin kylmää synnyttävinä taivaankappaleina.

[192] »Velhot», geomantit: he ennustivat lyömällä umpimähkään puikolla hiekkaan tai papereille pisteitä, joiden muodostamalla kuvioilla sitten oli omat merkityksensä tavallisesti sen tähtikuvion mukaan, jota ne muistuttivat. [193] »Nainen» (seireeni), maallisen onnen ja aistinautinnon vertauskuva.

[194] »Nainen pyhä», korkeamman hyvän, Jumalan tahdon vertauskuva (gratia cooperans).

[195] Tässä piirissä ahneet puhdistuvat: he makaavat kasvoillaan maassa, koska he eläessään etsivät silmillään maan aarteita.

[196] »Sieluni on tomuun vaipunut», Psalmi 119:25.

[197] Puhuja on paavi Hadrianus V (kuoli 1276), Lavagnan kreivi, kuuluisaa Fiesco-sukua. Oli paavina vain 40 päivää.

[198] »Tiedä, että olin Pietarin seuraaja».

[199] »Joki», Lavagna Genovan alueella.

[200] »Neque nubent», »eivätkä mene naimisiin». Matteuksen evank. 22:30 mukaan (»Sillä ylösnousemuksessa eivät miehet nai eivätkä naiset mene miehelle») kuolema katkaisee jokaisen avioliiton, siis myös kuvaannollisen avioliiton paavin ja kirkon välillä.

[201] »Hyvä mainitsemas», ks. S. 117, s. 5.

[202] Alagia, Hadrianuksen veljentytär, joidenkin mukaan Moroello Malaspinan puoliso.

20. laulu

[203] Dante, joka olisi tahtonut vielä enemmän udella sielulta (Hadrianukselta), antaa tahtonsa väistyä katujan paremman tahdon edestä, nimittäin tahdon huolehtia sielunsa pelastuksesta.

[204] »Paha», ahneus, jota Dante pitää aikansa turmiollisimpana paheena. Kuten Helvetissä on sitä tässäkin kutsuttu sudeksi.

[205] Viittaa Can grande della Scalaan, Veronan herraan, josta puhutaan Helvetissä S. 11, s. 9.

[206] Fabricius, roomalainen sotapäällikkö ja censori 280- ja 270-luvulla eKr. Rooman viholliset eivät voineet lahjoa häntä puolelleen suurimmillakaan lahjoilla. Hänen kerrotaan kuolleen niin köyhänä, että valtion täytyi kustantaa hänen hautauksensa.

[207] Pyhä Nikolaus, piispa Vähässä Aasiassa 300-luvun alussa. Kerrotaan, että hän lahjoitti myötajaiset erään köyhän miehen kolmelle tyttärelle, jotka isä aikoi myydä häpeällisessä tarkoituksessa.

[208] Ks. vastausta S. 123, s. 10 ja seur.

[209] »Kasvi huono», ranskalainen kuningassuku, Kapetingien sukupuu. [210] 1290-luvulla Filip Kaunis oli ottanut valtaansa Flanderin kreivikunnan, jossa mainitut kaupungit sijaitsevat. Mutta v. 1302 löivät flanderilaiset ranskalaisen sotajoukon Courtrayn luona ja pakottivat kuninkaan luovuttamaan takaisin suuren osan anastamaansa maata. Tämä on se kosto, jota Hugo Capetin henki nyt, vuonna 1300, näyttää profeetallisesti anovan.

[211] Danten aikana oli taru, että Hugo Capet muka oli rikkaan pariisilaisen teurastajan poika ja ettei hän itse vaan hänen poikansa kantoi kruunua.

[212] Kaarle Suuren (karolingien) suku. Kun suvun viimeinen kuningas Ludvig V kuoli vuonna 987, julistutti Hugo Capet itsensä kuninkaaksi, minkä jälkeen hän voitti ja otti vangiksi Ludvigin sedän Kaarlen, joka oli tavoitellut kruunua.—Epähistoriallinen on se Danten tiedonanto, että tämä viimeinen karolingi olisi ruvennut munkiksi, pukeutunut harmaaseen pukuun.

[213] Anjoun Kaarle meni 1200-luvun keskivaiheilla naimisiin Provencen viimeisen kreivin Raimundin tyttären Beatrixin kanssa. Beatrix oli sitä ennen luvattu puolisoiksi Toulousen kreiville Raimundille.

[214] Filip Kaunis riisti Englannilta Ponthieun ja Gascognen, mutta ei Normandiaa, kuten Dante erehdyksessä sanoo. Normandia oli jo pitkän aikaa ollut ranskalainen.

[215] Anjoun Kaarle mestautti v. 1268 viimeisen Hohenstaufin, Konradinon. Hänen kerrotaan sitäpaitsi antaneen myrkyttää (1274) Tuomas Akvinolaisen, skolastiikan suurimman teologin, koska pelkäsi hänestä valtiollista vastustajaa.

[216] »Toinen Ranskan Karl», Valoisin Kaarle, Danten vihamies ja vastustaja. Bonifacius VIII kutsui hänet v. 1301 Italiaan kukistamaan Firenzen ghibelliinit ja Sisilian kuninkaan Fredrik Aragonialaisen. »Juudaksen miekalla», viekkauksella hän pääsi voitolle Firenzessä, mutta Sisiliassa hänen piti suostua häpeälliseen rauhantekoon.

[217] »Laivavanki», Napolin kuningas Kaarle II, Anjoun Kaarlen poika. Kun ranskalaiset oli kukistettu Sisiliassa v. 1282, joutui Kaarle meritaistelussa Pietari Aragonialaisen vangiksi. Oltuaan kuusi vuotta vankeudessa hän palasi valtakuntaansa ja nautti v. 1305 tyttärensä kuten kerrotaan suuresta summasta vanhalle ja huonomaineiselle Azzo d'Estelle, Ferraran rajakreiville.

[218] Vuonna 1303 antoi Filip Kaunis Alagnassa (Anagnissa) vangita iäkkään paavi Bonifacius VIII:n, joka kuoli pian sen jälkeen. Vaikka Dante suuresti halveksi Bonifaciusta, katsoi hän kuitenkin tätä väkivallantekoa ikäänkuin se olisi tehty itse Kristukselle, sitäkin enemmän kun paavi arvokkaasti kärsi nöyryytyksen.

[219] Filipin tuumien toteuttajina olivat etenkin ranskalainen Nogaret sekä ylhäistä roomalaista sukua oleva Sciarra Colonna, jota paavi herkeämättä vainosi.

[220] Pilatus = Filip Kaunis.

[221] Tässä säkeessä Dante ennustaa Temppeliherrain ritarikunnan tuhon. Paavi Klemens V:n suostumuksella Filip Kaunis antoi vuosina 1307–14 vangita ja surmata temppeliherrat ja anasti heidän omaisuutensa.

[222] Päivällä elvytetään mieliin hyveen (pyhän köyhyyden) kannustavia esimerkkejä, yöllä ahneuden synnin peloittavia esimerkkejä.

[223] Pygmalion, Tyroksen kuningas, surmasi lankonsa Sikeuksen, Didon puolison, ottaakseen haltuunsa hänen aarteensa.

[224] Midas, fryygialainen tarukuningas, joka pyysi, että kaikki mitä hän koskettaisi muuttuisi kullaksi. Jumalat täyttivät hänen pyyntönsä. Mutta hän kuoli pian, koska ruokakin muuttui kullaksi.

[225] Akan, joka anasti varkain osan Jerikosta saatua saalista, jonka tähden Joosua antoi kivittää hänet Akorin laaksossa (Joosua 7).

[226] Safira ja Ananias möivät maatilansa (joka alkukristittyjen lakien mukaan oli kaikkien yhteistä), mutta pidättivät itselleen osan hinnasta ja kaatuivat sitten kuolleina apostoli Pietarin jalkojen juureen. (Apostolien teot 5:1–6.)

[227] Syyrian kuningas Seleukis lähetti Heliodoruksen Jerusalemiin ryöstämään temppelin aarteita, mutta Jumalan lähettämä ratsu polki hänet matkalla kuoliaaksi.

[228] Polymnestor, Traakian kuningas, surmasi Troijan kuninkaan Priamoksen pojan Polydorin, joka oli jätetty hänen hoidettavakseen, ja anasti tämän aarteita.

[229] Crassus, roomalainen triumviri, rikkaudestaan kuuluisa. Hän kaatui v. 53 jKr. sodassa partheja vastaan, jotka tarun mukaan hakkasivat hänen päänsä poikki, heittivät sen sulatettuun kultaan ja sanoivat: »kultaa olet sinä janonnut, juo nyt sitä».

[230] Delos-saari uiskenteli tarun mukaan meressä, kunnes se pysähtyi lujalle pohjalle kun Latona, jota mustasukkainen Juno vainosi, pakeni sinne ja synnytti siellä Apollon ja Dianan (aurion ja kuun).

[231] »Kunnia Jumalalle korkeudessa».

21. laulu

[232] »Jano luontainen», totuuden jano, tässä etenkin Danten halu saada tietää maanjäristyksen ja henkien huudon syy. Dante vertaa tätä janoa samarialaisen naisen pyyntöön saada herralta ikuisen elämän vettä (Joh. ev. 4:15).

[233] »Hän», Lakthesis, joka kehräsi ihmisen elonlankaa, Kloto piteli värttinää.

[234] Vasta Kiirastulen portin sisäpuolella alkaa ikuinen järjestys.

[235] »Tytär Taumaan», Iris, sateenkaari.

[236] Maanjäristyksen uskottiin johtuvan maan sisällä syntyvien höyryjen (tuulten) vaikutuksesta.

[237] Roomalainen runoilija Statius, joka tässä puhuu, oli kotoisin Napolista eikä Toulousesta niinkuin Danten aikana luultiin (ks. s. 10). Hän on kirjoittanut sankarirunoelman »Thebais». Toista Eeposta »Akilleista» valmistaessaan hän kuoli. Hänen runoelmiensa herätteiden antajana oli Vergilius.—Statius oli syntynyt n. 1200 vuotta ennen Danten tuloa Kiirastuleen; tästä ajasta hän oli viettänyt 4000 vuotta hitaiden ja 5000 vuotta ahneitten piirissä, loput joko muissa piireissä tai Kiirastulen ulkopuolella.

[238] Kun Tiitus v. 70 jKr. hävitti Jerusalemin.

[239] »Maine, mi kunniaa suo enin...», runoilijan maine.

22. laulu

[240] »Autuaita ovat ne, jotka janoavat vanhurskautta», vastakohtana rahanjanolle. Vasta kuudennessa eli ahmijain piirissä toistetaan tämä autuaaksijulistus kokonaisuudessaan. (Matt. ev. 5:6.)

[241] Juvenalis, roomalainen runoilija, Statiuksen aikainen satiirikko.

[242] Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa (3:56): Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames.

[243] Helvetin neljännessä piirissä, jossa ahneet ja tuhlaajat rintoinensa vyöryttävät raskaita taakkoja.

[244] Statius kertoo Thebaidissaan Iokasteen poikain Eteokleen ja Polynikeen välisestä kaksintaistelusta, jossa molemmat kaatuivat.

[245] »Kalastaja», apostoli Pietari.

[246] Nämä säkeet (muistuma Vergiliuksen neljännestä eklogista), joita Statius kiittää uskonsa heräämisestä, tulkittiin keskiajalla ennustukseksi Kristuksen syntymästä ja ne vaikuttivat epäilemättä suuresti siihen melkein jumaloivaan kunnioitukseen, jota Vergilius nautti.

[247] Terentius, Cecilius, Plautus, roomalaisia huvinäytelmänkirjoittajia.—Varro oli runoilija ja suuri oppinut.

[248] »Kreikkalainen», Homeros.

[249] »Kukkula», Helikon, pyhitetty Apollonille ja muusolle, runottarille.

[250] Kreikkalaisia näytelmäkirjailijoita ja runoilijoita.

[251] »Hän», Hypsipyle, mainitaan tavallisesti argonauttien retken yhteydessä.

[252] »Tytär Teiresiaan», Manto, ennustaja kuten isänsäkin.

[253] Jokainen Päivän neiti vetää tunnin aurinkovaunuja. Kello oli siis n. 10 ja aurinko nousemassa.

[254] Merkinnee ikuisen elämän puuta paratiisissa. Puun lehväin lomitse kuuluu ääniä, jotka ylistävät kohtuullisen elämän esimerkkejä.

[255] Kaanaan häissä Maria huolehti enemmän vieraittensa nautinnosta kuin omastaan.

[256] Viini oli Rooman naisilta kielletty.

[257] Kun Daniel oli kolmen muun pojan kanssa kuningas Nebukadnesarin vankina he halveksivat kuninkaan ruokia ja juomia. Mutta »näille neljälle nuorukaiselle antoi Jumala taitoa ja ymmärrystä kaikissa kirjoituksissa ja viisaudessa; ja Daniel ymmärsi kaikenlaisia näkyjä ja unia» (Daniel 1).

[258] Markuksen evankeliumin 1:6 mukaan Johannes Kastaja »söi heinäsiirkoja ja metsähunajaa».—Kristus sanoo hänestä Matt. ev. 11:11: »Ei ole vaimoista syntyneiden joukosta noussut suurempaa kuin Johannes Kastaja».

23. laulu

[259] Psalmi 51:17: »Herra, (avaa) minun huuleni, (että minun sieluni ilmoittaisi sinun kiitostasi)».

[260] Tarun mukaan Erysikton halveksi Ceres-jumalatarta, joka rankaisi häntä sammumattomalla nälällä niin, että hän lopulta söi itsensä.

[261] Nälänhädässä, joka raivosi Jerusalemissa Tiituksen piirityksen aikana, muuan Maria-niminen juutalaisnainen söi oman lapsensa.

[262] »OMO», vanha muoto sanasta uomo, ihminen. Keskiajan mystikkoteologit olivat keksivinä, että ihmiskasvoissa on tämä sana luettavana (oikeastaan kaksi sanaa: [H]OMO DEI, jumalan ihminen). Molemmat O:t merkitsevät tällöin silmiä, M nenää ja kulmakarvoja. [263] Nella (Annella), Foresan hyveellinen puoliso.

[264] Forese Donati, kuuluisan puoluejohtajan Corso Donatin veli, Danten ystävä ja sukulainen.

[265] Barbagia, Sardinian seutu, jonka asukkaat ovat puolivillejä, elivät ilman avioliittoa, naiset kulkivat puolialastomina jne. Sen vuoksi Dante antaa tämän nimen Firenzelle, jossa useat kerrat julistettiin sekä maallisia että kirkollisia kieltoja naisten pukuja vastaan.

[266] »Auringon sisar», kuu.

24. laulu

[267] »Tuo toinen», Statius, joka tahtoi pitkittää käyntiään saadakseen kauemmin olla Vergiliuksen seurassa.

[268] Piccarda Donati, Foresen sisar, esiintyy myöhemmin Paratiisissa.

[269] Buonagiunta Urbicciani, Luccan kaupungista kotoisin oleva runoilija 1200-luvun lopulta.

[270] »Tuo lähin», paavi Martin IV Toursista (kuoli 1285). Hänen kerrotaan olleen ylen perso Bolsenajärven ankeriaalle, jotka hän keitätti viinissä saadakseen niihin siten erikoisen hyvän maun.

[271] Ubaldino della Pila, firenzeläinen aatelismies 1300-luvun keskivaiheilla, suuri herkkusuu.

[272] Bonifacius, Ravennan arkkipiispa (1274—95), genovalaista Fiesco-sukua.

[273] Forlilainen Marchese, iloinen juomari. Kun häntä moitittiin, ettei hän tee mitään muuta kuin juo, hän vastasi: »Minulla on aina jano!»

[274] Gentucca.—Buonagiunta ennustaa, että Dante on maanpakonsa aikana Luccassa mieltynyt suuresti jaloon nuoreen naiseen, jonka nimi on Gentucca.

[275] Erään canzonon ensi säe Danten teoksessa Vita nuova, italiaksi: Donne che avete intelletto di amore.

[276] Notario, sisilialaisen runoilijan Giacomo da Lentinin lisänimi.—Fra Guittone, Arezzosta, huomattava nimi italialaisen runouden kehityksessä.

[277] Firenze.

[278] Tässä Forese ennustaa veljensä Corso Donatin, mustien mahtavan johtajan perikadon. Kun valkeat oli karkoitettu Firenzestä, Corso riitaantui omien puoluelaiensa kanssa ja surmattiin v. 1307 kansanmellakassa. Toisten mukaan laahasi hevonen hänet pakomatallaan kuoliaaksi.

[279] »Pilven pojat», kentaurit, joilla oli ihmisen ja hevosen rinta. Heidät oli kutsuttu Pirithouksen ja Hippodamian häihin, mutta kesken häiilon he alkoivat pitää pahaa elämää, olivatpa ryöstää morsiamenkin, kunnes Theseus vihdoinkin taltutti heidät.

[280] Ks. Tuomarien kirja 7:5-7.

[281] Enkelin siivenleyhkä, joka taas poistaa yhden P:n Danten otsalta.

[282] Vrt. Matt. ev. 5:6.

25. laulu

[283] Tässä kuvatun tähtikuvioiden asennon mukaan oli kello Kiirastulen vuorella n. 14.

[284] Meleagros, antiikin taruhenkilö. Kohtalottaret olivat ennustaneet, että hän oli kuoleva niin pian kuin halko, joka hänen syntyessään oli heitetty lieteen palaisi tuhkaksi. Äiti otti silloin halon ja pani sen säilöön. Mutta kun Meleagros sittemmin Kolydonin metsästysretken jälkeen surmasi kaksi veljeänsä, niin äiti ensi tuskassaan heitti halon jälleen tuleen ja sitä mukaa kun se paloi, Meleagros tunsisi sisäisesti riutuvansa, kuolevansa.

[285] »Vereen toiseen», naisen vereen.—»Luonnon astiassa», kohdussa.

[286] Sikiön ensimmäinen animaalisien elämän muoto muistuttaa kasvin elämää, sillä on kasvisielu (anima vegetativa) joka ei kuitenkaan kuten kasvilla pysähdy tähän, vaan kehittyy edelleen eläinsieluksi (a. sensitiva), joka aluksi on samalla alhaisella tasolla kuin esimerkiksi merisieni, polyyyppi.

[287] »Sua viisahamman», Aristoteleen, joka opettaa, että yleisjärki (intelletto) on ruumiista kokonaan riippumaton, koska sillä ei ole mitään ruumiillista elintä.

[288] »Muut kyvyt», kasvi- ja eläinsielulle kuuluvat kyvyt.—Muisti, järki ja tahto ovat Jumalan »puhaltamia» voimia.

[289] Joko Tuonelan joen Akeronin rantaan tai Tiberin rannalle, jossa Kiirastuleen aikovat astuvat laivaan.

[290] Nimittäin kuinka sielu joka ei tarvitse ravintoa, kuitenkin voi laihtua?

[291] Seitsemänten piiriin, jossa hekkuman synnistä puhdistutaan.

[292] »Korkeimman laupeuden Jumala», niin alkaa muuan kirkollinen hymni, jossa Jumalaa pyydetään valamaan sydämeen pyhää tultansa ja sammuttamaan kaikki syntiset hehkut.

[293] »En tiedä miehestä», Marian sanat enkelille, joka ilmoitti hänelle, että hän on synnyttävä maailman Vapahtajan (Luuk. 1:34).

[294] Kun Diana tuli lehtoon, jossa Jupiter oli vietellyt nymfi Helicen (Kalliston), ja sai tietää sen, hän ajoi tämän pois seurastaan.

26. laulu

[295] Pasiphae, Kreetan kuninkaan Minoksen puoliso, rakastuttuaan erääseen härkään, kätkeytyi puisen lehmän kuvaan. Hän synnytti sitten Minotauros-hirviön, joka oli puoleksi ihminen puoleksi härkä ja jonka Theseus sittemmin surmasi.

[296] Ei nuorena eikä vanhana (hän kuollut).

[297] Julius Caesar oli, kertoo Suetonius, nuoruudessaan ollut Bithynian kuninkaan Nikomedeen »vaimonsijaisena». Tästä häpeästä ei häntä voinut puhdistaa edes Gallian voitto, vaan sotilaat laulavat hänestä pilkkalaulua ja kutsuvat häntä »kuningattareksi».

[298] Bolognalainen Guido Guinicelli, Danten edeltäjä canzone-runoudessa.

[299] Lykurgos Nemealainen tahtoi surmata Hypsipylen, Jasonin entisen puolison, koska hänen pieni poikansa oli kuollut tämän huolimattomuuden takia. Hän oli juuri täyttämäisillään aikeensa, kun Hypsipylen kaksi poikaa, jotka olivat häntä kauan etsineet, nyt löysivät hänet ja liikuttuneina heittäytyivät hänen kaulaansa.

[300] Lethe, yksi antiikin tuonelan joista, josta vainajat joivat unohdusta maallisesta elämästään.

[301] Se, jota Guido osoittaa, on provencelainen runoilija Arnaut (Arnaut) Daniel (kuoli 1189).

[302] Limogesin mies, Giraut de Borneil (kuoli 1220), aikanaan kuuluisa runoilija ja trubaduuri.

[303] Mainittu jo edellä kohdassa [276].

[304] »Isä meidän» kaksi viimeistä pyyntöä »Äläkä saata meitä kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta» ovat sieluille täällä tarpeettomia.

27. laulu

[305] Kun Jerusalemissa aurinko nousi, Espanjassa (Ebro-joella) oli keskiyö ja Intiassa (Ganges-virralla) keskipäivä, oli Kiirastulen vuorella siis Danten laskutavan mukaan auringonlaskun aika.

[306] »Autuaita ovat puhdassydämiset» (Matt. ev. 5:8).

[307] Geryon, helvetissä esiintyvä hirviö, viekkaitten piirin vartija, alunperin mytologinen tarukuningas.

[308] Antiikin taru, johon Dante usein viittaa. Pyramus oli luullut, että leijona oli tappanut Thisben, ja epätoivoissaan lävistänyt itsensä miekalla. Mutta samassa tuli Thisbe paikalle ja kun hän huusi nimensä, Pyramus avasi viimeisen kerran silmänsä häntä kohti, minkä jälkeen tyttökin surmasi itsensä. Tämä tapahtui silkkiäispuun juurella, jonka valkeat kukat muuttuivat tulipunaisiksi.

[309] »Tulkaa, minun Isäni siunatut.» Matt. ev. 25:34.

[310] Lea merkitsee kirkollisessa symboliikassa toimivaa elämää, Raakel (s. 17) katselevaa.

[311] Suloheelmä = tosi onni.

[312] Dante ja Vergilius ovat nyt käyneet lävitse kiirastulen kaikki puhdistuspiirit ja saapuneet maalliseen paratiisiin. Tässä Vergilius puhuu Dantelle viimeisen kerran, mutta seuraa häntä kuitenkin vielä jonkun matkaa.

[313] Kruunu ja mitra (hiippa), maallisen ja hengellisen hallitusmahdin merkit. Päämaaliin saapuneet eivät enää ole paavin eivätkä keisarin käskettäviä, he ovat nyt omia herrojaan.

28. laulu

[314] Chiassin rannalla lähellä Ravennaa oli muinoin kuuluisa pinjametsä, joka nykyään on hävinnyt.

[315] »Sirocco», kuuma kaakkoistuuli.—Aeolus, tuulten jumala.

[316] Nainen jota myöhemmin on kutsuttu Mateldaksi, merkinnee jotakin sen nimistä henkilöä, joka on todella elänyt mutta jota ei kuitenkaan ole tarkemmin tunnettu.

[317] Proserpina (Persephone), Ceres-jumalattaren tytär. Kun hän oli kerran eräällä niityllä Sisiliassa kukkia poimimassa, Pluto ryösti hänet ja vei Manalaan.

[318] Tarun mukaan syttyi Afroditen rakkaus Adonikseen siitä, että häntä vahingossa («vasten tapaa») riipaisi muuan nuoli, joka putosi Amorin viinestä.

[319] Xerxes lähti Hellespontoon yli hyökkäysretkelle Kreikkaa vastaan. Hän oli ylpeästi uskonut ylivoimaansa, mutta saikin palata takaisin täydellisesti nöyryytettynä.

[320] Leander (Leandros) joka asui Abydoossa Aasian rannalla, ui kuten taru kertoo joka yö Hellespontoon yli kohdatakseen Sestossa Euroopan puolella rakastettunsa Heron, mutta eräänä myrskyisenä yönä hän hukkui aaltoihin.

[321] Delectasti (me Domine) = »Sillä sinä ilahutat minua, Herra, töilläsi.» Psalmit 92:5. Autuaille suotu Jumalan ihanuuksien näkeminen voittaa kaiken murheen synnistä ja kuolemasta.

[322] Ks. S. 127, s. 10 ja seur.

[323] Maan uskottiin seisovan paikallaan ja taivaan ajateltiin kiertävän sitä idästä länteen ja vievän maan ilmakehän mukaansa kiertokulkuun.

29. laulu

[324] Psalmit 32:1. »Autuas se (jonka rikokset ovat anteeksi annetut), jonka synti on peitetty»,.

[325] »Verhoa ei voinut sietää», toisin sanoen tahtoi nähdä enemmän kuin mitä Jumala oli sallinut.

[326] Nimittäin Hippokrene-lähde Helikonilla.—Urania, tähtitieteen runotar.

[327] »Seitsemät tuohusjalat» merkitsevät useimpien Dante-selittäjien mukaan Pyhän Hengen seitsemää armolahjaa, joista profeetta Jesaja puhuu 11:2. Ne ovat viisaus, ymmärrys, neuvo, väkevyys, taito, hurskaus ja Herran pelko.

[328] »Juovaa seitsemän» merkitsevät luultavasti katolisen kirkon seitsemää sakramenttia.

[329] »Väli kymmen-askelinen», Jumalan kymmenen käskyä.

[330] »Vanhinta neljäkolmatta», Vanhan Testamentin 24 kirjaa, joita Pyhän Hieronymuksen mukaan edustavat ne 24 vanhinta, jotka Johanneksen ilmestyksessä (4:4) ylistävät Herraa.

[331] Ylistyslaulu on tarkoitettu Neitsyt Marialle, toisten mukaan Beatricelle.

[332] »Eläintä neljä», joista puhutaan Hesekielissä (1:4-6) ja Johanneksen ilmestyksessä (4:8), merkitsevät neljää evankeliumia. Edellinen mainitsee kullakin eläimellä olleen neljä, jälkimmäinen kuusi siipeä.

[333] Argus, tarun satasilmäinen jättiläinen, jonka Hermes uuvutti huilun soitolla uneen ja sitten tappoi. [334] »Voittovaunut», kirkon vertauskuva.

[335] »Aarnikotka», jolla tässä tarkoitetaan puoliksi kotkan, puoliksi leijonan hahmoista tarueläintä (grifone), merkitsee Kristusta jumalallisine ja inhimillisine luontoineen; edellistä kuvaa kullan väri, jälkimmäistä valkea ja veripuna, viattomuuden (uskon) ja rakkauden värit.

[336] »Kolme naista», kristilliset hyveet: usko, toivo, rakkaus, joiden värit ovat valkea, vihreä ja punainen.

[337] »Neljä neittä», neljä kardinaalihyvettä.

[338] Viisaus joka katselee menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta.

[339] Apostolien tekojen kirjoittaja Luukas, joka oli lääkäri (ks. Kolossalaiskirje 4:14).—Hippokrates, antiikin suurin lääkäri (n. 460-370 eKr.).

[340] Tarkoittaa isompien apostolisten kirjeitten tekijää Paavalia, hengen miekan kantajaa.

[341] Pienemmät apostoliset kirjeet tai niiden kirjoittajat Pietari, Johannes, Jaakob ja Juudas.

[342] Ilmestyskirjan tekijä Johannes.

[343] »Liljaseppeleet», puhtauden vertauskuva.—Ruusut ja punaheljäkukat merkinnevät rakkautta, joka on elähdyttävänä voimana Uudessa testamentissa.

30. laulu

[344] »Taivaan ensimmäisen» = jumaltaivaan, nk. empyreumin.—Seitsentähti, seitsemän kynttilänjalkaa.

[345] »Sisko alhaisempi», joko Plejadit tai Otava.

[346] »Tule minun kanssani Libanonista, morsiameni.» Korkea veisu 4:8.

[347] »Siunattu Sinä, joka tulet.» Enkelit tervehtivät Beatricea, joka ilmestyy pian, samoilla sanoilla kuin Kristusta tavallisesti tervehdittiin hänen tullessaan Jerusalemiin.

[348] »Siroittakaa liljoja täysin käsin.» Säe lainattu Vergiliuksen Aeneis-runoelmasta.

[349] »Nainen», Beatrice uskon, toivon ja rakkauden väreissä. Öljypuun lehti, rauhansanoman merkki.

[350] Vergiliuksen Aeneis-runoelmassa esiintyy sama säe: *Agnosco veteris vestigia flammae*.

[351] »Minervan lehdin», öljypuun lehdin.

[352] Enkelit lauloivat Daavidin 31. psalmin: »Herra, Sinuun minä turvaan», lopettaen yhdeksännellä säkeistöllä: »vaan asetit jalkani (*pedes meos*) avaralle».

[353] »Slavonian tuulten», pohjatuulten.

[354] Astrologian mukaan tähtien asento ihmisen syntyessä vaikutti hänen luonteeseensa ja kohtaloihinsa.

[355] »Elossaan uudess'», alkutekstissä »nella sua vita nuova», tarkoittanee vain »Danten nuoruudessa» eikä »hänen teoksessaan 'Vita Nuova' (Uusi elämä)», kuten muutamat ovat arvelleet.

31. laulu

[356] »Seireeni-laulu», maallisten huvien houkutukset.

[357] Vrt. Sananlaskut 1:17. »Sillä verkko on viritetty kaikille siivekkäille, niin että ne sen näkevät.—Mutta turhaan.»

[358] »Rajumyrsky Iarban valtakunnan», etelätuuli.—Iarba, afrikkalainen tarukuningas.

[359] »Naisen», Mateldan.

[360] »Asperges me», »Puhdista minut iisopilla jne.». Psalmi 51:9.

[361] »Smaragdein eteen», Beatricen silmien eteen.

[362] Kristus, jonka oppia Beatrice merkitsee, näyttäytyi milloin inhimillisessä, milloin jumalallisessa luonteessaan.

32. laulu

[363] Beatrice kuoli vuonna 1290, mistä siis nyt oli kulunut kymmenen vuotta.

[364] Se osa kulkuetta, joka oli käynyt aarnikotkan edellä ja ollut Danten takana hänen seisoessaan vaunuun päin kääntyneenä aarnikotkan rinnalla.

[365] Matelda, Statius ja Dante astelivat vaunun oikealla puolella seuraten kristillisiä (teologisia) hyveitä.

[366] Mainittu puu on tiedon puu, mutta se merkitsee tässä yhteydessä myös Rooman valtakuntaa, joka ennen Kristusta oli vailla tosi hengellistä elämää.

[367] Kristus ei nauttinut tiedon puusta eikä tavoitellut maallista valtaa ja rikkautta.

[368] Noudattamalla Jumalan käskyä olla maistamatta tiedon puun hedelmiä, mikä tässä erityisesti tarkoittaa kirkonmiesten pidättyvyyttä maallisesta hallitusvallasta. »Antakaa keisarille, mikä keisarin

on.»

[369] Kristus yhdistää kirkon ja valtion, jolloin maallinen yhteiskunta saa uutta elämää.

[370] »Valoon yhtyneenä», Oinaan tähtikuvioon, jossa aurinko on keväällä ja joka seuraa Kalojen tähtimerkkiä.

[371] »Syrinx-immen taru». Merkurius nukutti satasilmäisen Arguksen, jonka yksi silmä aina valvoi, tarulla Panista ja Syrinx-immestä, joka muutettiin ruokoputkeksi.

[372] »Hunnun kirkkaus», taivaaseen kohoavan kotkan loiste; viittaa Kristuksen kirkastukseen.

[373] »Omenapuu», Kristus. Vrt. Korkea veisu 2:3. Sen kukkasat merkitsevät autuuden esimakua, jota Pietari, Jaakob ja Johannes olivat kirkastusvuorella nauttineet.

[374] »Unen raskahamman», kuolonunen josta Kristus oli herättänyt.

[375] »Tuon hurskaan», Mateldan.

[376] »Totuuden maa», Rooman keisarikunta.

[377] »Parvi seitsen-neito», 3 kristillistä ja 4 moraalista (kardinaali-) hyvettä.

[378] Seuraavassa näyssään Dante esittää kuvaannollisesti kirkon kohtalon pääpiirteet siihen saakka kun paavinistuon siirrettiin Avignoniin (1309), mikä Dantelle merkitsee kirkon suurinta alennustilaa. Koska Danten vaellus henkivaltakuntien läpi tapahtui vuonna 1300, näyn jälkimmäinen osa on käsitettävä ennustuksena.

[379] »Jupiterin lintu», kotka, merkitsee tässä Rooman keisarimahtia, joka vainosi ensimmäistä kristillistä kirkkoa samalla vahingoittaen omaakin valtakuntaansa, kuten tekstistä käynee ilmi.

[380] »Kettu», harhaoppi, kerettiläisyys (gnostisismi, areiolaisuus tms.), jonka Beatrice karkoittaa, tässä Jumalan puhtaan opin vertauskuvana.

[381] Tultuaan kristityiksi roomalaiset keisarit alkoivat lahjoittaa kirkolle maatiloja ja omaisuutta, mikä Danten mielestä oli alkuna kirkon rappeutumiselle.

[382] »Lohikäärme», luultavasti Muhammed, joka riisti ison osan kirkon aluetta.

[383] Maallisen rikkauden turmelemana kirkko (vaunu) muuttuu hirviöksi, joka muistuttaa Johanneksen ilmestyksen petoa 13:1. »Ja minä näin pedon nousevan merestä; sillä oli kymmenen sarvea ja seitsemän päätä.» On epävarmaa, mitä nuo päät merkitsevät, ehkä seitsemää kuolemansyntiä.

[384] »Portto», vrt. Joh. ilm. 17:2, merkitsee paavinistuinta (1200-luvun loppu- ja 1300-luvun alkupuolella), joka oli julkeasti sekaantunut maalliseen politiikkaan.

[385] »Peikko», Ranskan kuningassuku, etenkin Filip Kaunis, jonka kanssa Danten perivihollinen Bonifacius VIII oli jonkun aikaa ollut hyvissä väleissä. Mutta sitten paavi oli ruvennut pelkäämään Filipiä ja etsimään turvaa muualta. Tästä julmistuneena Filip Kaunis vangitutti Bonifaciuksen, minkä jälkeen paavinistuon erotettiin Roomasta ja karkotettiin Avignoniin.

33. laulu

[386] »Jumala, pakanat ovat perikuntaasi karanneet jne.» Psalmi 79.

[387] »Vähän aikaa, niin ette enää näe minua, ja taas vähän aikaa, niin näette minut», Joh. ev. 16:16. Näillä säkeillä Dante ennustaa paavin paluun Avignonista jälleen Roomaan.

[388] »Nainen», Matelda.—»Viisas», Staius.

[389] Kirkon kristillisyyden oli kokonaan tuhoutunut. Vrt. Joh. ilm. 17:8. »Peto, jonka näit, on ollut eikä enää ole.»

[390] »Viisisataa viisitoista», luvun merkitys on yhä pysynyt hämäränä. Useimmat Dante-selittäjät otaksuvat, että se kirjoitettuna latinalaisilla numeroilla DVX, siis johtaja, merkitsee jotakuta suurta sotapäällikköä, tulevaa keisaria. Vrt. Joh. ilm. 13:18. Luultavasti Danten DVX on yhtä kuin Helvetin 1. laulussa mainittu »koira», Can grande della Scala, joka siihen aikaan kun Dante kirjoitti runoelmansa oli huomattava ghibelliinijohtaja ja Danten suuren kunnioituksen kohde.

[391] Themis, oikeuden jumalatar, joka antoi vaikeatajuisia oraakkeleita. Kun najadit uskalsivat

arvata hänen arvoituksiaan, suuttunut jumalatar antoi villipedon hävittää karjan ja vainiot.

[392] Ensimmäisen kerran Aatami syödessään kiellettyä hedelmää. Hänen on sentähden täytynyt viettää viisituhatta vuotta helvetissä, kunnes Kristus »otti hänen syynsä päälleen» ja vapautti hänet.— Toinen ryöstö tarkoittaa vaunujen irrottamista puusta, pyhän istuimen erottamista Roomasta.

[393] Elsa, pieni joki Toscanassa. Sen vesi on niin kalkkipitoista, että siihen heitetyn esineen ympärille muodostuu kivikuori.

[394] »Pyramus», ks. viite [308].

[395] »Että huomaisit suunnan jne.», että huomaisit, kuinka seuraamasi maallinen (skolastinen) viisaus on alapuolella jumalallisen opin.

[396] Lethe saa unohtamaan ainoastaan synnit. Dante oli siis erotessaan Beatricesta, puhtaasta opista, joutunut harhateille; paitsi syntisiä huvituksia hän oli filosofisissa mietiskelyissään seurannut Averroesia, Aristoteleen arabialaista tulkkia, kunnes Tuomas Akvinolainen tuli hänen oppaakseen.

[397] »Juomaa», Eunoen vettä.

End of Project Gutenberg's Jumalainen näytelmä: Kiirastuli, by Dante

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUMALAINEN NÄYTELMÄ: KIIRASTULI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a

compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail)

within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to

reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.